

Зыщ ди блэклари, зыуэ щрет ди къэкӀуэнури!

ФИФІ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ ІЕЙ ФЫМЫГЪЭПЦКІУ

АДЫГЕ ПСАЛЫЕ

КЪБР-М И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ
ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА
И ПРАВИТЕЛЬСТВА КЪР

1924 ГЪЭ ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКІ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

№93 (24.843) • 2025 гъэм шыщхъуэуэм (августым) и 2, щэбэт • Тхъэмахуэм щэ къыдоки • И уасэр зы тумэнщ •

КЪБР-М И ІѳТАЩХЪЭМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ПРЕСС-ІУЭХУЩІАПІЭМ КЪЫЗЭРИТАМКІЭ

ЯтІэпсыр аргуэру къащІоуэ

КЪБР-М И ІѳТАЩХЪЭ КІУЭКІУЭ КАЗБЕК НАБДЗЭГУБДАПЛЭУ КІЭЛЪОПЛЪ ІКІІ ЕЗЫМ И УНАФЭ ШХЪЭХУЭМ ШІГІГЪЭТЦ ТЫРНЫАУЗ КЪАЛОМ АРГУЭРУ КЪЫЩІЭУА ЯТІЭПСЫМ КЪРІКІУА ШЫТКІКІ ГУГЪУР. КЪЭХЪУКЪАЩІЛЪР ЗЭРАГЪЭЗКІУЭМ ТЕЛЕФОНКІКІ КЪЫЩІЭУП-ШІАЩ УФ-М И ПРЕЗИДЕНТЫМ И ПОЛНОМОЧНЭ ЛЫКІУЭУ КИФЩІ-М ШЫЛЭ ЧАЙКЭ ЮРИЙ.

БАДЗЭУЭГЪУЭМ И 31-М УЭШ КЪЭХКА НЭЖЪ, ТЫРНЫАУЗ ПЭГЪУНЭГЪУ КЪУРШХЭМ КЪЭХКА ЯТІЭП-СЫР ЦІЭРЫЩІЭУ КЪАЛОМ КЪЫДЛЭДЭЩ. ШЫ-ТЫКІЛЪР ЗИ НЭЛЭ ШІЭТ МЧС-М ЗАНЦІЭУ ХЪЫБАР-ЕГЪАЩІЭ ЗЭБРИТЫКІАЩ «ГЕРХОЖАН» РАЙОНЫМ И МАШИНО ГЪУЭГУХЭМ УЩЫЗЕКІУЭ ЗЕРЫМЫХУНУМ ТЕУХУАУЗ ІКІІ ЦІХУХЪР Я УНЭХЭМ КЪЫЩІЭУКІКІ-НУ КЪЫХУРАДЖАЩ. ЯТІЭПСЫР НЭХЪЫБЭЖ ХЪУЭ, ХУАГЪЭХЪЗЫРА ЖАПЛЭХЪР ЦЫЗЭТРИКЪУТЭМ, МЧС-МРЭ РАЙОН АДМИНИСТРАЦІЭМРЭ КЪЭХЪУКЪА-ЩІЛЪР ЗЫХИУБЫДЭ МОЛОДЕЖНО УЭРАМДКІЛЫМ ТЕТ УНЭ ЗЫБЖАНЭМ ШІЭС ЦІХУХЪР ЯГЪЭЛЭХУЭНУ МУРАД ЯЦІАЩ, ГЪУЭЗЫРИ, ПСЫРИ, ГЪЭСЫНЫП-ХЪЭХЪРИ ЗЭРЫЗЕКІУЭХЪР БГЪЭЛАЖЪЭ ЗЕРЫМЫ-ХУНУМ КЪЫХЪКІУЭ.

ШЫТЫКІЭМ ІЕЙКІКІ ЗЭРЫЗЫХЪУЭЖУ, АБЫ ІРА-ХЪЭЛЭЛЭ ЛЭЖЫГЪЭ ПСОРИ ЗАНЦІЭУ И НЭЛЭМ ШІ-ГІГЪЭУАЩ РЕПУБЛИКЭМ И ІѳТАЩХЪЭМ ІКІІ ЛЭЖЫ-ГЪЭ ІУАХУКІКІ ЗДЭЩІЛЭ КОМАНДИРОВКЭМ ІКІ-ЩЫПІЭКІКІ КЪЫКІЯКІАЩ. АСЫХЪЭТМИ И ТЕЛЕГРАМ-КАНАЛЫМ ЦІХУХЪМ ЗАЩЫХУИГЪЭЗЭЩ, ЯТІЭПСЫР КЪЫЩЕЩ ШЫПІЭМ ШЫЛЭ ПСОМИ АБЫ ПЭЛЭЩІЭ ЗА-ЩЫНУ КЪЫХУРИДЖУ. Ар зыхуэзар «Іуащхъэма-хуэ» зыгъэпсэхуплэм и Іѳзуэблагъэрщ.

ШЫЩХЪЭУЭУМ И 1-М КІУЭКІУЭ КАЗБЕК ТЫРНЫАУЗ КЪЫПСАЛЫКІЛЫ, ЖІЛАЩ: «ПСОМ НЭХЪРЭ НЭХЪ-ПЭР ЦІХУХЪР ШЫНАГЪУЭМ ПЭЛЭЩІЭ ТЩЫНРАТИ, АБЫ И УЖЪ ДИТЦ. ЗЫГЪУЭРКІЭ ЯТІЭПСЫР АРГУЭРУ КЪЭХМЭ, ЗЭРАН ЗЫХУЭХЪУНКІІ ХЪУНУ ЛЭЖЫМ ЦЫЩІЭУХЪР ДОГЪЭЛЭПХУЭ. ЕРЫСКЫМ ТЕУХУАУЗ ШЫЩІЭНЫГЪЭ ДІЛЭЖЫМ, ЕТЪХЪЛЭН КЪАРУХЪМИ ДРОКУ. ГЪЭКЪЭБЗЭН, ЗЭТЕГЪЭУВЭЖЫН ІУЭХУЖЭМ

Я ГУГЪУ ТЩЫМЭ, АБЫХЭМ ЯУЖЪ ДИТЦ. ЯТІЭПСЫР ЗЫУБЫД ІРИЖАПЛЭР НЭХЪ БЫДЭУ, ЛЪАГЪУ ЗЭРЫ-ДУХУЭЖЫНЫМ ДЕЛЭЖЫНУ ДИ МУРАДЦ. ПІЩЭД-ДЖЫЖЫМ СЫХЪЭТИ 6-М ШЕГЪЭЖЪАУЭ, ІЩХЪМ КЪЫТЕНА ТУРИСТХЪР АВТОБУС 20-М ІСУ КЪЫДО-ШХЪ. УНАФЭ ЗЫЛЭЩЭЛ ПСОРИ ШХЪЭЖ И КЪА-ЛЪНЫМ ПЭРЫТЦ. ДИ ЖАГЪУЭ ЗЭРЫХЪУЩИ, ДУНЕЙР ІДЖЫРИ КЪЫЗЫЛЫХЪНКІІ ХЪУНУЩИ, ДІХУЭСА-КЪЫН, ДІХУЭХЪЗЫРЫН ХУЕЙЩ, АРАЩИ, ЦІХУХЪР ДОГЪЭЛЭПХУЭ».

КІУЭКІУЭ КАЗБЕК ЧАЙКЭ ЮРИЙ ШЫТЫКІЭМ ТЕЛЕ-ФОНКІКІ ШЫГЪУАЭЭ ІЩІАЩ. ЯТІЭПСЫР ЗЭРАН ЗЫХУЭХЪУНКІІ ХЪУНУ УНЭХЭМ ШІЭСЪР КЪЫЗЭРЫ-ЩІАГЪЭЛЭПХЪУКІЛЪР, ІѳГЪУЭБЛАГЪЭМ ИТ КЪА-ЖЭХЭМ ПЛЭЛЪЭКІКІ ШЫПСЭУ ХЪУНУ ЕКІУЭЛЭПЛЭХЪР КЪЫЗЭРЫЩЫЗІУАХЪР, ІУАЩХЪЭМАХУЭ ЛПАЭЗ КЪЫКІЛЫЖЫНУ ХУЕЙ ТУРИСТХЪР АВТОБУСКІКІ КЪЫЗЭ-РЫРАШХЪЖЫР ЖРІАЩ.

ПОЛНОМОЧНЭ ЛЫКІУЭМ И АППАРАТЫМРЭ РЕПУБЛИКЭМ И УНАФЭЩІХЪЭМРЭ ШЫТЫКІЭМ ГУЛЪЫ-ТЭШХУЭ ЗЭРЫХУАЩІЛЪР НЭРЫЛЪАГЪУЩ. КЪБР-Р ІДЖЫПСТУКІКІ ЗЫРИ ХУЗЫНЫКІУЭУ ШЫТЫКІЭМ ПОЛЪЭЩ. ЧАЙКЭ ЮРИЙ КЪЫХИГЪЭЩАЩ, ХУЕЙ ХЪУМЭ, КЪЭРАЛЫР ЗЫДАГЪЭЛЭПХЪУ ЗЭРЫХЪ-НУР.

НЭХЪ ПШЫХЪЭЩХЪЭХУЭКІУЭ РЕПУБЛИКЭМ И ІѳТАЩХЪЭР ТЫРНЫАУЗ ШЫЩІАЩ ГЕОЛОГИЕМ, ЯТІЭПС КЪЭХЫКІЭМ, ГЕОГРАФИЕМ, ГЛАЦИОЛОГИЕМ ЕХЪЭЛЛА КЪЭХЪУКЪАЩІЛЭХЪР ЗЫДЖ ІѳЦІАГЪЭЛІ ЦІЭРЫЛЭХУЭ БГЫЛЪАГЪЭ ГЕОФИЗИКІ ИНСТИТУТЫМ И УНАФЭЩІ БЕККИЕВ МУХЪТАР, ЛОМОНОСОВЫМ И ЦІЭР ЗЕЗЫКЪЭ МГУ-М И ЕГЪЭДЖАКІУЭ, УРЫСЕЙМ ЯТІЭПСЫМ И КЪЭХЫКІЛЪР КЪЭЗЫХУЭТЭМ Я АССОЦИ-ЦІЭМ И ПРЕЗИДЕНТ ЧЕРНОМОРЕЦ СЕРГЕЙ, «СВКАВГИПРОВРОДХОЗ» ПРОЕКТ ІНТИТУТЫМ И ТЕХНИКЭ ДИРЕКТОРЫМ И КЪУЭЗЭ ЗАПОРОЖЧЕНКЭ ЭДУАРД, ВГИ-М И ЦІЭНЫГЪЭ ЛЪАЖАКІУЭХУЭ ДОКУКИН МИ-ХАИЛЪР ХАДЖИЕВ МУХЪТАР. АБЫХЭМ ЧЭНДЖЭЩ ШХЪЭПЭХЪР КЪЫЛЪАХЪАЩ ШЫТЫКІЛЪР ЗЭЛУЭПЭЩ ШЫЖЫНЫМРЭ ДЯПЭКІКІ ШЫПІЭР ЯТІЭПСЫМ ШЫ-ХЪУМЭНЫМКІКІ.

Хэкум къазыгъэзэжа адыгэхэм я махуэм ирихъэллэу

Къытхыхъэжыну хуцІэкъуаш сыт хуэдэ лъэхъэнэми

Кавказ зауэм и Іѳжъу хэкур зрагъэбгына, хамэщІ къыщыхута адыгэхэм я нэгү шІэклар зыхуэдэр, хуэгъэфэщэуэ тІлэ мыхъумэ, ипэжыпІэ дьдэр ди нэгү къытхуцІэмыгъэхъэну хъэлъэт. Тхьдэт-хэм зэрыжалэмкІэ, Тыркум зэрынэсу, асыхъэту зыкъагъазу зыхэкІа мафІэм къыхыхъэжыну хъэзырт ахэр, апуэдиэкІэ хъэ-лэът зыхъуа гъащІэри. Дауи! Мыбдеж я хэку зэрщІэбэныр ящІуэ, дэнэкІэ ягъазэми - ягуэтт къуэгъэнэпІэр я унэу шытамэ, мор хамэ шыпІэт. ЦІХУХЪРИ, БЗРИ, ХАБЗРИ МЫШЫХУТ, КЪЫХУА-ГЪЭЛЭГЪУА ПСОРИ ПЦЫТ, ПЦІЭИ, НЭМЫСИ, ЦІЭИ, ШХЪЭИ ЩАІЭЖТЭ-КЪЫМ.

ИНДЖЫЛЫЗ ПОСОЛЪТВЭМ КОНСТАНТИНОПОЛЪ ШІЛЭ СЕКРЕТАРЫР КАВКАЗЫМ ІРАША ГУПЫМ КЪАХЭЛЛЭРИ, ІТХЫГЪАЩ АХЭР ЦІХУ 1400-РЭ ЗЭРЫХЪУР. МАШИЦ ДЭКІАУЭ, ХЭХЭСХЭМ Я БЖЫГЪЭР КЪЫПЩІТЭНУ КЪЫ-ЩЫТРИГЪЭЗАМ, АДЫГЪЭХЪР ЦІХУ 211-РЭ ХЪУЖУ АРАТ. «ЖЫГЪАУЭМ ШІЭС МЫХЪУМЭ, НЭГЪУЭЩІ ЗДЭКІУЭН ЯЛЭЖЫМ, А ЖЫГЫМ КЪЫПАЧ ІАРЫСЪР МЫ-ХЪУМЭ, ЯШХЫНИ ЯЛЭЖЫМ», - ІТХЫЖАЩ ІНДЖЫЛЫЗЫМ. «МАКЪ» ГАЗЕТЫМ И 230-НЭ КЪЫДКІЛЫГЪУЭ 1879 ГЪЭМ ТРАДЗАМ ЗЭРИТАМКІКІ, АДЫГЪЭХЪР Іѳ-МАЛЫНШАГЪЭМ ІРИХУЛЭУЭ, Я БЫНХЪР ШХЪЭХУИМЪТ БЭЗЭРЫМ ШАЩЭРТ, ХЪТИ ДІГЪУЭГЪУАКІУЭ ЕЖЪЭЖАТ.

ДАУИ, ШЫМАХУЭ УАЕУ ХЫМ ЗЭПРАШАХЭМ КЪЫХУАГЪЭЛЭГЪУА ПСЭУКІЛЪР ШАМЫГЪУЭТЫМ, МАХУЭ КЪЭС ЦІХУ 300 - 500 ХАХЭЛЫКІКІКІ, СЫМЪТ КЪА-ХУЭХЪЖЫР?! Я БЫНХЪР ПСЭУЭ КЪАГЪЭНЭН ШХЪЭКІЭТ ШЫЗЫКІЛЭРАЧЫР. ТЫРКУХЭМ АДЫГЪЭХЪР ЗЭРАГЪЭХАМЪР, ЖАГЪУАУ КЪАЗЭРЫХУЩЫТЪР, Я ШЫ-УЭПЫМ ЗЭРЕМЫСЪР, ДУНЕЙМ И ШЫТЫКІЛЪР КЪАЗЭРЫТЕХЪЛЭР АБЫ ХЭ-ГЪЭХЪЖИ, ПХУРИКУНТЭКЪЭ УИ ШХЪЭР ШІАПЭНЪ!

А ЛЪЭХЪЭНЭМ ХЭЛСЭУКІА ТХЪДЭТХЭМ НАЛУЭ КЪЫЗЭРАШІЖАМКІКІ, ТЫР-КУМ КЪЫЩЫХУТА АДЫГЪЭХЪР СЫТЫМ ДЕЖИ ХУЕЙЦ Я ХЭКУМ КЪАГЪЭЗЭЖЫНУ. ПСОМ НЭХЪРЭ НЭХЪ ГУАЩІЭУ А ХЪУЭСАПІЭР ДІ ЛЪЭПКЪЭГЪУХЭМ КЪАЙ-ФЫКІ ШЫХЪУАР 1880 ГЪЭХЭМ ТЫРКУ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМ УНАФЭЩІХЪР КЪЫХИЛЪХЪА НЭУЖЫКІ. НЭХЪАПАЛУЭКІКІ, ХЭГЪЭРЕЙЭМ ЗЭРЫЖАЛМКІКІ, АДЫГЪЭХЪР ЗДАГЪЭЛЭПХУА ШЫПІЛЭХЭМ ЕСЭХУ. ЗЫХУЭНЫКІУЭ ПОСМКІІ КЪЫ-ЗЭПЭЩІХУ НАЛОГ ТЫН КЪЫПАУБЫДЫНУТЭКЫМ. КІАЩІЛУ ЖЫПІЭМЭ, ІЛЫСЪИ 10-КІКІ ШХЪЭЩАХАТ А ХЪЭЛЪЭР. АУЭ, КЪЫЛЫКЪУЩІЛЭХЪР ХУЦІЛЕУЭЖЫРИ, АХЪШЭ ЯТЫН ХУЕЙЦ КЪЫЩІИДЫЖАТ. АДЫГЪЭХЭМ Я ЗАКЪУЭ МЫХЪУУ, КАВ-КАЗЫМ ІРАША АДРЕЙ ЛЪЭПКЪЭРИ АПУЭДЭ ІЭНАТІЭ ХЪЭЛЪЭ ІУАГЪЭУВАТ. ЛЪЭПКЫМ КЪЫЛЫСА ГУЗЭВЭГУЭР НЭХЪ ХЪЭЛЪЭЖ ІЩІЛЪРТ АДЫГЪЭХЪР ЗЭКІЭЩІС МЫХЪУУ, ТЫРКУМ ШЫ МЫХЪУМЫЩІЛЭУ, ГЪАВЭР ШЫМЫБАГУЭУ ІЭХЭМ, УЭГЪУР НЭХЪ ЗЫХУЭЛЪЭ ШЫПІЛЭХЭМ ЗЭРЫШЫЗЭБРАДЗАМ.

1904 ГЪЭМ ТЫРКУ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМ КЪЫХИЛЪХЪАЩ АДЫГЪА А КЪЭРАЛЫ-ГЪУЭМ ШЫПСЭУМ Я БЖЫГЪЭР КАХУТЭУ, АБЫХЭМ ЯТЭШЫЛЪАУЭ КЪЫХЪХЫН ХУЕЙ АХЪШЭР КЪЫЛЭЩАГЪЭКІЛЫНУ. АПУЭДЭУ ШЫХЪУМ, ДІ ЛЪЭПКЪЭГУХЭМ ЗЫКЪАІЭТРИ, ТЫРКУР ЯГЪЭТХЫТХАЩ. АБЫХЭМ ЗЭРЫЖАЛМКІКІ, АХЪШЭ ЯТЫН ШХЪЭКІКІ АР КЪЫЗЭРАЛЭЖЫН ІЭМАЛРЭ ШЫ ТЭМЭМРЭ ХУЭНЫКЪУЭТ, ІКІІ ТКІИУЭ АБЫ ТЕПСЭЛЫХЫН ШЫЦІАДЗАМ, УНАФЭЩІХЪР УРЫСЕЙМ ТЫР-КУМ ШІЛЭ КОНСУЛЬТВЭМ КІУЭРИ ЛЪЫЛЭУАЩ «АДЫГЪЭ ЖЫЛЭМАДАЛУЭХЪР» КАВ-КАЗЫМ ЯШЖЫНУ. КЪЭРАЛЫГЪУИТЫМ ЗЭРАЩІЛЫЛЭУА ШЫТА ЗЭГУРЛУЭЗЫН-ГЪЭМКІКІ АР ІЭМАЛ ЗИМЫЛЭТИ, УРЫСЕЙМ АДАКЪЫМ. ТЫРКУМ А КЪЭУКЪУБЕЯ ІУЭХЪР ЗЫГЪУЭРУ ЭХИМЫГЪЭКІЛЫ ХЪУНУТЭКЫМИ, ЗИ ТЕГЫГЪУЭ ПЭЩЭ ХОС-РОВЫР АДЫГЪЭХЭМ ЗАКЪЫХУИГЪЭЗЭРИ КЪЭЛЪЭЩАЩ ЗАУЗ КЪАМЫГЪЭХЪ-ЕИ, ІДЖЫРИ ТЛЭКУ ЗЫХУАГЪЭШЭЖЫХУ, ШЫПІЛЭ НЭХЪЫФІ ГЪУЭРЫМ ЯГЪЭЛЭПХУЭХУ ПЭЛЪЭНУ.

(КІАХУИР 2-НЭ НАП.)

Фыдогъэблагъэ!

Урысей Федерациэм футболымкІэ и етІуанэ лигэ.

«Б» дивизионим и Япэ гуп. ЕтІошлээн джэгугъуэ «Спартак-Налшык» - «Кубань-Холдинг» (Павловскэ) Налшык. «Спартак» республикэ стадион. Шыщхъэуэрум и 2. Сыхъэт 16-рэ дакыкІэ 30-м.

Кавказыр зэзыгъэгъуэтыжахэр

Хэкум къэзыгъэзэжа адыгэхэм я махуэм ирихьэллэу къызырагъэпэщри, КъБР-м и Лъэпкъ музейм зэхыхьэ дахэ дыгыуасэ щеклуклащ. Абы еклуэллахэм зышагъэгъуэзэщ ди шэнхабзэм, IзщIагъэм траухауа гъэлъэгъуэныгъэм.

IУЭХУР къызырагъэпэщри Нартан къуажэм щызэхэт уэрэджылаклэу гупым. Абыхэм ягъэзэщIащ Истамбылаклэуэрэ Нартыж уэрэдымрэ. КъБР-м и Лъэпкъ музейм и унафэщI Накуэ Феликс жиIащ лъэпкъ уэрэдыжхэм адыгэм я псэр зэрхьэллэр. «Нобэрей Iуэхур Хэкум къэзыгъэзэжахэм ятэдухуащи, дыхуейт ди лъэпкъгъухэм я гур адэж лъахэм шагъэтылгъуэ къыщIахыну, ди япэ итахэм тхуахума шэнхабзэм пашэн», - къыхигъэщIащ Накуэм.

Къызырагъэпэщри Дунейпсо Адыгэ Хасэм и тхэмадэ Сэхьурокъуэ Хьэуттй. «Нобэ хуэдэ махуэм дыщIо-хуэпс къэзыгъэзэжыну гупыж зыщIахэр нэхьыбэ хъуным. Къэбгъэлыгъуэмэ, мы зэманым ди лъэпкъгъуэ мини 5-м къагъэзэжащ, ар мин 500, мелуани 5 хуауи Тхэм дигъэлыгъуэ», - жиIащ Сэхьурокъуэм. Абы къызырагъэпэщри фыщIа яхуи-щIащ гъэлъэгъуэныгъэм зэрывыкырагъэзэламан папщIэ.

- Зэрывыкырагъэпэщри, адыгэм блэкиа гуыз илэщ, ар дуней псом текхъуа хуащ. Ауэ ахэр я Iуэхушафэкиэ дэни къыщIо-щI, я лъэпкъыпсэр ягъэкуэ-дакъым, ящIагъ ди хабзэхэр, - пиIащ абы. - Дрогушхуэ

зыщIахэр къэралхэм ехьулэныгъэфIахэр зэрывыкырагъэжыны. Дипломат, генерал, спортсмен цIэрылуэ хуахэр мащIахымы, гъащIэм сыткIа къыщыхожаныкI, нэгъуэщIахэм шапхэ яхуохуэ. Дэтхэным яжыдоIэ адэж лъахэм да-зэрывыкыпэпллэр. ФщIагъ къы-щIахыныщ япэу ди лъэпкъгъуэ-хэр Косовэ къыщIахыжар. 1997 гъэм Адыгейм Махуэхьэблэ къуажэр абыхэм цыхуаухуауэ

щытащ, нобэ ахэр ефIакуэ мэлпсэу. Ди гуагэ зэрхьунуци, а лъэхьэнэм къыщIахьэдауэ Къэбэрдей-Балъкъэрми куэд къыщIахыныщ. Адэкиа апухуэдэ мурад зыщIахэм ди бжэр яхуэIуахэ. Къэзыгъэзэ-жахэм дывдэлэпкъуэ дыхьэ-зырщ, фефIакуэну, зывуажы-ну, лъабыжэ бьидэ Хэкум цы-гъуэтыжыну ди гуагъэщ.

Композитор, УФ-м гъуэ-зэджэхэмкIэ щыхьэ зилэ Iэ-

жыаклуэ, КъБР-м и цыхубэ ар-тист Хьэлупэ Джэбрэил къы-щIахьэпсэу жиIащ лъэпкъ тхьидэр зыщIахьэпсэу зэр-рымыкынуур. «Къэзыгъэзэ-жэ хэм я махуэр нобэ «Истам-былаклэуэмкIэ» къызырагъэ-дзэм мыхьэнэ илэщ, - къыхи-гъэщIащ нэхьыжымы. - Адыгэм и гъыбзэр лъэпкъ пыналгъэм и лъынтхуэу жыплэ хъунуц. Нарт эпосыр Кавказым щыпсэу лъэпкъхэм псоми ягуэ жалэ ха-

бэщ, ауэ девгъэгупсыс, сыт хуэдиз лъэпкъым яIэ нарт, лыхуажыгъэ уэрэдыжхэр?! Бэ дынокъуэ, Мэлычпхуэ сымэ я пынальгъэжэр къэдгъащти, абыхэм яхэт къэлэуэтэклэмрэ зэ-гъэпщэныгъэхэмрэ хуэдэ нэгъуэщIахэм я Iуэрылуэатэм хэт-къым, ахэр пхуэзэмдызкIыныщ. ЖысIэнураси, ди анэдэлъхубэ-зэр зэрхьтхуэмэным иужь дитыпхьэщ. Зи бзэ зымыщIагъ лъэпкъыр лъэпкъыжыкымы. Абы и лъынкъуэклэ щыдхуIэм дьете-ту къызоптытэ. ДиIэр тхьумэн хуейщ, пщэдейрейр къэклэун щыхьэклэ».

КъБР-м лъэпкъ Iуэхуэхэмрэ жылагъуэ проектэхэмкIэ и мини-стрым и къуэдзэ Гергоков Жам-болэт жиIащ IуэхушIаплэр Ду-нейпсо Адыгэ Хасэм жьиджэрэ зэрывдэлажэр, анэдэлъхубзэм зэрывурагъаджэ дерсэхэмрэ ди лъэпкъгъуэхэм зыщрагъэгъэ-псэху лагерымрэ къызырагъэ-рагъэпэщри апухуэдэхэм зэр-ращIахэр. Абы къызырагъэпэщри зыгъэгъуэзэщ бадзэуэгъуэм и 31-м цыхуэ 60 республикэм къызырагъэблэгъам. Герго-ковым жиIащ щызэхуэса Iуэ-хум и мурад нэхьыщхьэр лъэ-пкъыбзэхэмрэ шэнхабзэхэмрэ хъуным я мыхьэнэм иджыри зэ-гуыльтэ хуащIыныр зэрывар. Абы дыщIагъуэу ди лъэпкъгъуэ-хэр Урысей Федерациэм къэ-бэIэлхуэжыным сэбэп хуэ-хунымыкIэ къэрал программэ республикэм зэрывыкылажэр.

Зэхьыжэм къырихьэлIат Америкэм и Штат Зэгутэхэм щыпсэу Жылэхьэж Иман. Абы къы-зэхуэсахэм яриIащ и щхьэ-гъусэр, и къуэзымрэ и шыпхь-умрэ Хэкум къызырагъэпэщри. «Си унэ сыкыкылауэ хуэдэу зыхьэщIащ. Дуней жэнэтым фрышопсэу, лъэпкъ шхыны-гъуэхэм, хьэуам, щылуэпсым я дахагъэмрэ я IэфIагъымрэ за-щыдгъэнщIыркымы. Америкэм дыкIуэжа нэужь, си ныхьэ-гъуэхэм куэдэр сахутопсэлъхьэ Урысейм и лъэщагъымрэ и да-хагъымрэ», - жиIащ абы.

КъБР-м и Лъэпкъ музейм и лэжыаклуэ Гыш Жаннети теп-сэлъыхьащ Сирием къызыри-кыжам, КъБКЪУ-м зэрывы-щеджам, адэж лъахэм щыIэ псэукIэм зэрывыкылажэр.

БАГЪЭТЫР Луизэ.
Сурэтхэр
Къарей Элинэ трихаш.

(КIуэхур.
ПэщIэдзэр 1-нэ нап.)

Къытхыгъэжыну хущIэкъуащ сыт хуэдэ лъэхьэнэм

Тхьдэтхэр щыхьэт зэрывы-хуэмыкIэ, хэкум ираша адыгэхэм къагъэзэжыну хуит къа-щыны иджыри илэхьэ куэдэрэ щIэлъэлуащ. Урысейм и лы-кIуэу Тыркум щыIэр тхыгъэ мин бжыгъэхэмкIэ щIагъэнат абы-хэм. «Тыркумрэ Урысеймрэ зэр-ращIахуэу щыта зэгурлуэны-гъэмкIэ, адыгэхэм щыIэ хьар-зынэ кърату, налог тыныр илэхьэ 10-кIэ щыхьэахуэ ягъэпсэун хуейщ. Ауэ, Тыркум и псалгъэ илгъыжыкымы. АбыкIэ мыарэ-зыхэм я бжыгъэм махуэ къэс къыхохуэу, хэкум ягъэзэжыну мэныкыуахуэу. Уэблэмэ Уры-сейм щыщ хуэнуи, чыристан диныр къащтэнуи арэзыщ», - итщ Урысейм и лыкIуэу Тра-пезунд шыла Мошным и тхы-гъэм.

1872 гъэм ирихьэллэу хэкум къагъэзэжыну ялуэу тхэхэм я бжыгъэр 8500-рэ хурт. Абыхэм я лъэуэр Урысейм и пащтых Александр Етлуаном деж къы-щIагъэсым, жэулау итам ди лъэпкъгъуэхэм я гур ирихьы-тыхьащ: «Бгырысхэм къа-

гъэзэжынкIэ Iэмал илэхьым. А псалгъэмакыр къэвмыкы-жэхьэхэ».

Ауэ щыхьым, адыгэ хьыжэ-хэм зыкылагъэщ. Тырку уна-фэщIахэм ахэр псалгъэкиэ къа-щыкуэмыгъэдалуэм, султIа-ным и дээр кыгъэуэуауэ щы-тащ. Iэщэрэ топкIэ зэщIауэдауэ. Абы щыхьэки къызытэмыувылуэ къежыжа-унагъуэ 400-р зрыкIуэну гъуэ-жымрэ лъэмыжхэмрэ хьэбэ-сабэр къыхрагъэхауэ жалэ, Тыр-кум кърамыгъэкIыны папщIэ. Дауэ ящIащи, яхуэбыдакъым адыгэхэр - 1914 гъэ пIшIондэ, зырыз-тIурытIми, унагъуэ псом, Iэмал зэхуэмдыдэхэмкIэ хэ-кум къызыгъэзэжахэри мащIэ-къым. Ахэр хьуафэжыей къы-зэрывыкыкIэ хым къызыпры-сыкырт, бгы защIахьэ лъэсу-кыкIуэжырт. Урысей генерал-хэм зэратхыжамкIэ, Гьемахуэ къэс адыгэхэр мин бжыгъэклэрэ къэклэуэжырт. Апухуэдэ, 1891 гъэм Кубань, Тэрч областым

адыгэ ираша 10045-м щыщ 7149-м къагъэзэжауэ щытащ илэхьэ нэхьэ дэмыкылу.

Абы лъандэрэ зэманышхуэ дэклэжыащ. Дауэ хьуащи, хэкум адыгэу ирашар кынаман нэхьэрэ нэхьыбэу къыщIахьэри, къэрал цыбым ди лъэпкъгъуэу щы-псэурэ мелуан бжыгъэклэ къы-щIагъ лъэхьэнэм дыкысэащ. Араи, адэшхуэм и къуэ-рылгъуэ-пхуэрылгъуэхэм яхуи-луэ-тэжурэ, нобэм къахьэсэщ лъэпкъым къытхыгъэ лъышхуэм и гукъыкIагъ бжыгъэншэхэр. Абыхэм ящыщI Тыркум щы-псэу НэтIабжэ Жанхуэуэ и адыгэ унэцIэр зыгъэкуэдыжа тырку цыIэ лейм къызырытэнам и хьыбары.

- Ди лъэпкъым нэпкълэпкъ зэхьэпкъыкIэ гъэцIэгъуэн илэ-щIагъэхэм натIэ къупщхьэмрэ нэпкъымрэ моуэ нэхьэ къыте-лэтыкIауэ щытэ. Абы папщIэ илэ-иужыжэ зэман лъандэрэ, Бесльэнэим дыщыщIахуэм, НэтIабжэ унэцIэр зетхьэу ды-

къэгъуэгурыкIуат. Адыгэхэр хэ-кум ираша лъэхьэнэм си адэшхуэ Ибрэхьым Тыркум къыщыхуащ. АтIэ, зыхьэхуэ псэукIэр, шэнхабзэр, щылуэ-сыр игу хутемыгъахуэу, Хэкум зыгъэзэжыну ныкыуакыуэхэм пэрыту яхэтэщ си адэшхуэри, си адэри. Уи быным адыгэцIэ фIопщыну ухуимыту, адыгэ ла-кыуэцIэр къыплуэу къыпхуа-мыдэу, адыгэбзэ зэрагъэлу къу-гъэим Iэл фыцIуэ унафэщIахэр къызырагъэпэщри... Шынагъуэ. Си адэ Рызэ Тыркум къыщаль-хуащ, ар хьыжэуэ, тIкIейт, тыр-кухэм къыхуащI унафэм щIэтын имыдэу зауэ-банэ куэд къыIэ-тырти, Деврим къыфIащIауэ щытащ, жыIэмыдалуэ (револю-ционер) кърагъэклэу. Яубыду лъэхьэуэщым шрадзым, НэтIа-бжэ мыхьэу Девримы и унэ-цIуэу зэратхэр. Абы лъандэрэ зыдохьэ хамэм къытфIащIа уна-гуэцIэр, - желэ Жанхуэуэ.

Археологием тепшыхьэмэ, адыгэм и тхьдэмрэ шэнхаб-

зэмрэ илэхьэ мини 6-м щIагъуэ я ныбжыт. ДиIа къэралыгъуэм, зетхьэ хэмтетыгъуэм, къы-зэднэклиа тхьдэшхуэм щыхьэт тэхуэ куэд цIэныгъэм къэ-тIащIыж хуэм-хуэмурэ. Ауэ умыгъэщIагъуэны плэпкъыр-къым зы Iуэхуэуэ - адыгэр нобэм дыкысэащ, дыкызыри-гъэщIауэ зытхуэмжауэ: ди бзэр тIэжэу, хабзэм дьетеу, шэнхабзэр тхьумауэ! Абы щы-гъуэм, иужылуэклэ къуэн-хуэрэ ужыкыжа, кIуэдэжа лъэпкъэр гьунэжэщ.

Дэ ди зэхьыкIэм дыкыкы-хуэ-маш... Хьэл гуэр тхьыщ дуней лъэ быдэклэ дьтырылгъуэу, зэблэджэрэзыкIэ лъэхьэнэжэм я хьащIахэм дыщыхьэуэ, тхы-бзэ щыдымыIами, Iуэрылуэатэ защIахьэ тхьдэр тхьытхумауэ. Ар дуней псом щыцIэрылуэу, щыфэр зыгъэтхытхьэ лыгъэ, хьыжыгъэу, адэгпэсэ жыхуа-лэр арагъэнщ.

ФЫРЭ Анфисэ.

Къэслъыхъуэрт къурш абрагъуэхэр

Си шалэгъуэм къыщегъэжауэ ди унагъуэмрэ ди къуажэ хъэщлэщхэмрэ зэпымыуэ зигугъу ящлэ шыта «Хажуэжым» дапщаци сэркэ мыхъэншхуэ илэу къе-кыуакъаш. А хъыбархэм узылэмылэсыфын къурш лъагэхэр, мээ лувэхэр, мывэ абрагъуэхэр езыхъэх псы уэрхэр къахъэщырт. Тырку шыналь-ээм и къуршхэм, и мээхэм, и псыхъуэхэм езгвалщэрт - абы еплъытмэ, сыкъыщыхъуа Тыркум и дунейр цыкыу дь-дэу къыссыхъуэрт.

СОВЕТЫМ и лъэхъэнэм Хажуэжым укыхъэну лэмал зэррыщымлэм къыжъкы, хамэщым шыпсуэхэм тцлэр ма-мцлэ дьдэт. Абы ушыфлэки-жам, дьыщыпсэу тырку къэралыгъуэм ди аджэ лъахэм дьхуеплэуа, ар нэхъыфылэу къэтцлэну иужь дьыэртыр къытхуигъэдэхэр-тэкым, и агъэхуэ къы-дэкирт - Кавказым утэпсэ-лъыхыныр къызэррымыкыуэ шынагъуэу шытац.

Совет къэралыр къутэжу и гунапкъэхэр къыщызэуны-ым, Хажуэжым уиэхъыну лэ-малхэр сцлэ шыхым, лэу къуахэм сэ сахаташ. 1992 гъэм мазаем и 12-м, дунейр шыма-хуэ уаеу, Трабзон дикри, къыхълэуацкэ Адлер дьы-тэсхаш. Си Хажуэжым лъаплэм и шыгым сызэртыувам си гур къыргъэплэжыкъыкыат, зэ-мыщъхэ защлэу си шхъэм гуп-гусэ куэд шызэблигъэклат. Хажуэжым сызэрнэсу и шым ба хуэщцлэну гухълэ сйлат, арщхъэклэ къыздэхуакуым и аэропортым и лъэгур бетон, уэш къешхати, днэкэм псынт. Ауэ сйгуми си нэмэ за-гъэщцлэуацкэм, днэкэл дь-плэмэ, илэплэ етшэкырт, флэ-хус гуапэ етырт.

Дыкъыщытыса шыплэм къыщытпэжа Адыгэ къэрал университетым и профессор Нэмыткъуэу Розери гуэмъш-гъуэхуэм хэтт. Краснодар дьынызыгъэсын хуеа къухъула-тэ рейсыр зэртыражым къыжъкы, абы дьынызыссым машинэ къылъыхъуэрт. Иккэм-иккэжым, къэдгъуэуац. Ма-шинэ шхъэгъубжэм сылсуу зы-плыхъурэ къалашхуэм нэс дьыуац. Си нэгъу къыщлэуэ-уэ шыта къурш шэджащэхэр къэ-слъыхъуэрт, ауэ слъагъу нэгъ-уэуэщт... Сыхэт зыбжанэкэ дьы-кыуауэ, дунейр къызщцлэу-фылэуац, зыри сымлыгъагъуэу къыфлэ къэхъуац. Жэц нэхъуэ-хъуауэ Краснодар дьыныр, хъэщцлэуэм зыщцлэгъэзэ-гъац. Жэщым сезэгъакуым, си гур плейтэт, гуэмъшылгъуэ гуэрхэм хэтт. Пшадджыкыым нэху зэррыш хъэщцлэуэм сы-къыщлэкири, къалэ уэрэхэм сы-къытпэхъащ тлэку зы-плыхыну. Сызыдэтыр зыры-квалэр сщыгуууацжауэ, си гур жагуагъуэ гуэрым зыщцлэ-убыдэрт: сызыщлэжъуэпс Кав-каз къурш лъагэхэр, зи, къэ-лъагуэртэкым. Гуклуэдигъуэ-гъуэм сыхъуэ хъэщцлэуэм къэз-гъэзэжаш, нэгъуэщлэ мыхъуым, адыгэбэккэ псалтэ гуэр уэр-амым сышыуцлэнкэ зысгъуэ сызыщлэуацкыу...

Краснодар къалэм хъэма-хуэ хуэдизкэ дьдэсауэ, Мей-кыуапэ дэт «Хажуэж» жылгауэ зэгухъынгъэм и тхъэмэдэм машинэ къытхуигъэкыуац, дэри зыдымыгъэгуэу гъуэгу дьыуац. Слъэгъуар гуэни нэзи зымылэ шыгъуэрэщ. Мей-кыуапэ сиклыу Налшык лъэны-

къуэклэ сыщыкыуэрац си гур къыщызэрыгъуэтыжар - жы-жъуэ къэслъагъуэ, уэсым шци-гъэна Кавказыгъэхэр къэслэ-гъуац. Мис абдежц къыщызэ-гурьуау ди аджэхэр зытэп-сэлыхъа псори лэжу зэррышлэр. Километр 400-м шцигъу гъуэгум дьтету дьз-дэклэм жыжъуэ къыкыуэка лъащхъэмахуэ къыщыслэгъуа дакъыкыэр иджыри къыз-дэсым сщыгуууэщыжыркыым.

Лузэрэ хы Фыцлэмрэ къы-щегъэжауэ Хысыпийным нэс Кавказыр бгылэуэ защлэу зэррыщымтыр, шыгу хъэс-хэри, хуэплэ инхэри зэррыщлэр къыщыслэагъуэм, Хажуэжым теухуауэ тцлэр зэррымащлэ дьдыри фылуэ къызгурьуац. Апхуэдэу си акъылым зэри-гъэзэуац Хажуэжым и мы-хъэнэр дэркэлэ абы и географе кудейм къызэррыщымты-вълэр, атлэ и блэклэм, шыпсэу цыкыуэхэм зэрэхэу шэнхэбзэм уебэкъуэнкэ лэмал зэррымылэр.

Адыгэ лъэпкъым илэс мин бжыгъэ лъандэрэ и лъахуэ къызгурьуацкэ Кавказ шы-налъэм тхъидэм и лъэуэжы иджыри шытлэагъуэхым кыдэму музейжым шахъуэм хъэпшыпкъым куэдым урагъ-гуплэс. Ауэ сьгтым паштхы- Александр Етуланэм жилатэ-кыым Кавказым сьт хуэдиз лъы цагъэжамы, и шыгъуэм а бегъамым псори и плэ зэрры-гъэуэвжыну.

Кавказ зауэми, абы къыкэ-лэ къыкыуа Псыкыжым адыгъэр дунейм трапкъаш. Ауэ абыхэм Хажуэжым хуалэ лъагъуныгъэр ящцлэуакуым, ар къэгъэнауэ, нэхъыжъкым ираха шэнхэбзэри зэрарыгъэкыуэдыным хуцлэ-кыуац. Псоми дощлэ - хэкурыс-хъэм хэхэсхэм а къуажэхэм а тысыкыэр, а унэхэм а гъэпсы-кыэр нэгъуэщлэ лъэпкъым яйм теухэркыым, нэгъуэщлэ шэнхэ-бзэ хъуэуфылгъуэхэм а гургуэ умышцыхыи...

Иджырей лъэхъэнэм си аджэ лъахэр зэгъэгъуэты-жаш, сщыпсэу Адыгэ Хажуэ и шыгъуэр зэррыбейм, зэррыда-хэм, шыпсэуэнкэ хуэдэ зэрры-щымылэм гур лъызотэ. Ди аджэхэм илэс мин лъандэрэ зэрагъэпцэуауэ дэ къылтэ-лэсыжа шэнхэбзэм, шыцлэ-псэуэжым иригъуэхуэну шытц. Хэхэс адыгэхэм Хажуэ и бжэхэр хуэлуаха нэужь, зи лъахэ къы-жъэжым хуабагъ хэлэ пегъуэжыкэр зэррыщылэм хуэдэу, дьыкызэррыкыуажам мыхъэнэ езымытхэри шыцлэ. Гуапэу къытлэуацхэм хамэщцлэуэм шытэ адыгъэр нэхъыбзуу къэуэжым зэррыш къыджалэ. Ды-къызэррыкыуэжыр къызыфлэ-мылуэрхыным къыптагъэуэ, за-уэжым и лъэхъэнэм ди аджэхэр Хажуэ епцъыжу икы-жауэ къафлэцлэу.

Нобэррей махуэм адыгэхэм, Кавказым шыцлэ нэгъуэщлэ лъэпкъым ди пашхъэ зы лъу-гъуэ кърегъуэуэ: ди шыгъу-жым дьыщыпсэуны дьхуеймэ, диаспорэм дьыщлэуэщым хуейц. Гугъуехэ гуэрхэр пыл-ми, Хажуэ дгъэзэжыныр хам-эщлэ цыпсэуэхэм я хъэжъхэм ящцлэу. Гугъаплэу дилэри къы-тцлэуэуэ ныбжыщлэуэрэщ.

НОГЪУЕЙ Яшар.

Дауэ дьыпсэунт, аджэж лъахэр дьымылэагъуэжамэ?!

Илэс пшыкыуэ мэху Сихуэ (Уэсмэн) Иандрэ и шхъэгъуэ Раерэ (Къардэнхэ япхъуэ) я уна-гъуэр Хажуэ къызэррыкыуэжрэ. Ахэр ящыщ Сирием зауэ къыщыхъэ нэужь, зи гупэр аджэ шынальэмкэ къызыгъэзэхэм.

- Хажуэ къэдгъэзэхэ нэужь, япщцлэ санаторэм илэс зыбжанэклэ дьыцлэсац. Итланэ Жэмт-хэлэ къуажэм дьлэпхуэри, абы илэсиплэклэ дьыдэсац. Налшык фэтэр къыщытцэхуати, иджы къалэм дьыкэзлэпхуэжаш, - жэлэ Рае. - Бынитлэ дилэщ, шалэ нэхъыжым и цлэр Азерц, илэс 23-рэ мэхуэ, Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетым дзэ дохутырым цыхуоджэ. Нэхъыщлэр лэдэмщ, зыуэ шцт къэрал экзаменхэр мы зэманыт тэм иухаш, дизайным епха лэшагъэ зригъэгъуэты-ну и мурадц.

Си адэм и адэшхуэ Къардэн Яхуэмыгъуэрт шы-сальхуар Алъгудт. Ллэщыгъуэрэ ныкыуэм шцигъуэ ипэкэ и анэм и гъусэу Сирием кыуэу къыщынахэм ящыщ. Си адэ тхъемыщкэ Фахриддин илэс 50 ипэкэ Хажуэ, и къуэлсхэр къыщегъэ Алъгуд къуажэм, псымо и лъэпкъэгъуэхэм къахуитхыу шы-тац. Ар шлэхуэспырт Хажуэ кыуэуэжыну, ауэ абы шыгъуэм визэ къыратакым, къехуэпкъакым. А зэманыт сэ илэсиплэ си ныбжуу арац. Ди адэр пасэу тхъыщцлэуац, илэс 40 флэка мыхъуауэ. Абы и къыбархэр жалжуу сэ седлуэу арац. Иужькэ си зы дэлхумрэ си адэ къуэшытмэ и къуэмрэ балигъ хъуэу Хажуэмкэ къыщыкыуэм, лъэпкъым яхъыащ, ялэзгъуащ, зрагъэццыуащ.

- Рае, адыгэбзэр фылуэ фцлэрэт, хэмэ зэ-гъэщцлэуэ хуей хъуа?

- Си анэхуэу Назифэ, си адэм и анэр, илэс 105-кэ псуауэ. Дьыщцлэуац ди анэр лажэрти, пэжыр жылэмэ, нэхъыбзэр сабийхэм къыт-кэлыпллар арац. Абы хъэрыпбзэ ищлэртэкым, къэбэрдейбэккэ флэкалэ къыдэсплэпкъакым. Абы и фыргэкэ дьысауац, си дэлхуитымрэ сэрэ адыгэбзэм дгъэщэрыуэу дрипсэуац. Арщхъэкэ балигъ гъащлэм дьыбэкъуэри, еджэн, лэжэн хуей дьыщыкым, дьыбэкъуэ лъэпкъым я бзэр илэсэклэ къытфлэуац, анэдальхубзэр нэхъ тлэщцлэуац. Къэбэрдейбзэри, бжэдальхубзэри, абазэбзэри къыдгъуэрэуэрт ауэ къэтпсэлыну къыдгъуэгуэуэ куэуэ. Бзэм уримыпсалъэмэ, къыуымгъэсэблэмэ, дауи, арац къэжур.

Ди анэхуэу аджэж лъахэм зэрэхэ хабзэ псоми дьыщлэуацлэуац, нэхъыжым пцлэ зэррыщцлэуац-хэм къыщыщцлэуац гъуэжым зэррыщцлэуац-хэм шыцлэуацкыуэ.

Нэхъ ипэкэ аджэж лъахэм сыкъэуэжыну си пшыхъэплэ къыжъуауэ шымытыр, Хажуэ къэд-гъэзэхэ нэужь, лэуэ зыгъуэпсысарац: «Дауэ дьыпсэунт, ди аджэж лъахэр дьымылэагъуэжамэ, къэдгъэзэхэжамэ», - жысгъуэ. Мыбдеж жэнэу къытфлэуац, ди къуэлсхэр къыжъоцэ. Хажуэ и гур шпсэуэ. Псалтэм папщлэ, гъуэжым срикыуэу цыкыуэр адыгэбэккэ зэпсалтэу шызэхэсхэлэ си гур хожуэ. Шэч хамылыуэ, дьыкэуаха нэужь, ди анэдальхубзэми хадгъэжъуэжаш, псоми хуэмдэу Жамтхэлэ дьыщцлэуац зэманыт. Гъуэжыфлэр дилэщ. Жысгъэкэ иу флэщ хъункъым, ахэр апхуэ-дизкэ гуапэу къытхуытцати, сахуэрэзыщ. Иджыри дьызэрроцлэ.

Уи ушцлэуацкэ аргуэрэу къэгъэзэхъынцэ, иджып-стуи адыгэбзэм срипсэуэнэ сызэррыкыым хуэдэ дьыду хуити къысхуэгъэсэблэрыкым, абы ср-гумэщлэ. Сьт зэрэн хъур жылэмэ, къуажэм дьдэсы-

жамэ, нэхъыфлу дьыпсэунт къыщцлэуац, ауэ къалэм деж нэхъ гугъуш. Си цыкыуэжымрэ ныб-жыгъуэхэмрэ яхэтц Сирием къыкыжэхэри хэ-курысхэри. Арщхъэкэ махуэ къэс уэлуушцлэуац-кыми, адыгэбэккэ уэпсэлыныр мащлэц. Дауи, фы дьдэ хуэнт, зыгъуэрэм и деж адыгэбзэри урысыбзэри цызыгъэзэхъуэн апхуэдэ лэмал гуэр згъуэтамэ.

- Сьт иу лэшагъэ, Рае?

- Электроникэм ехъэллэ инженер лэшагъэм Си-рием сщыхуэуэжаш, икы къэрал къулыкъууац-лэжэм сылуацаш. Мыбдежи абы шыпсэуацфыну къыщцлэуац, ауэ, зэррыкылауэ, бзэ умышцлэуэ улэжэуац? Хъэрыпбзэмрэ инджылыбзэмрэ сыхуэщэрыуэуэ, ауэ мыбдеж ахэр къызэррыщ-гъэсэблэуац сщлэуац. Урысыбзэм уегуфгуэ зэбгъэщцлэуац зэмани ахъши хуейц, сэ, пэжыр жысэпцлэуац, псоми нэхъапэуэ зи ужъ ситар ди быным шлэныгъэ зэрэгъэгъуэтыныр, лъэ бьдэккэ ахэр зэрэгъэгъуэтыныр. Си шхъэгъуэсарац, графизэ дизайным епхауэ лэуащцлэуацхэм рекламэ яхуи-гъэжъэзыру Сирием шылэжъащ, хэжъуэ хъэрзынэ илэу. Мыбдежи абы шлэжыным шцлэуац, ауэ къыпкыуэр мащлэ дьыдэти, мы зэманыт ухуэныгъэ, унэ зэгъэгъуэтыныр лэуащхэм хэту арац.

- Дэлхуити уиуэ жылэац. Сьт я лэшагъэ, я хъэщлэуац?

- Басиллэ Канадэм шыцлэуац, унагъуэуэ. Юксель и закъуэу Норвегием шпсэуэ. Ар экономикэ лэшагъ-эуэм хуеджаш. Шлэх-шлэхуэрэу Къэбэрдей-Балъ-къэрэм си деж хъэщцлэуац къоуэжэу. Иджы дьдэ Юксель тхъэмахуиткэ шыла кудейц. Налшык фылуэ ецкъуэ, бзэри нэхъ ещлэ. Сьт Хажуэ здихар жылэмэ, иу флэщ мыхъуным сщлэуац, ауэ «Адыгэ псалтэ» газетым и къыдэжыгъуэу зыбжанэ шыцлэуац, иригъуэхуэу къыдидишаш. Флэуфу фху газетым иоджэ.

Сэ мы лъахэм си гур шызгъэтылылац, сыпсуэу Хажуэ сисыныжым сыхуейц. Ди быным я ехуэлэ-ныгъэ лъагъуэм, лъэпкъым къыпсыщцлэуац шлэблэ къащлэуэуэ, ауэ нэхъ насып улэуащхуэуэ?!

Епслэар БАГЪЭТЫР Луизэц.

Мы махуэхэм

Шыщхъэууэм и 2, шэбэт

♦УФ-м и Хъэуа-Десантыдэхэм я махуэхэ

♦1942 гъэм Налшык Дзэ Пльыжым шхъэклэ цагъэхъэ-зырат тлэуацлэуац къауэу тлэуацлэуац мин 20.

Дунейм и шытыкыуэ

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкэ, республикам уэш къыщыщыныц. Хуабэр махуэм градус 32 - 33-рэ, жэщым градус 22 - 24-рэ шыкыуууу.

Шыщхъэууэм и 3, тхъэмахуэ

♦Хъарбызым и дунейпсэ махуэхэ

♦1942 гъэм Зыхъумэжыныгъэмкэ Налшык комитетым зыхуэ-мэжыныгъэмкэ гупхэр къызэ-гъэпцэуацым теухуа унафэ къы-цтац.

♦1994 гъэм Налшык къыщызэ-луахэц Бгырысхэм я дунейпсэ конгресс.

♦1936 гъэм къахуэуац КъБР-м и цыкыубэ сурэтыщлэ, скульптор,

Къэбэрдей-Балъкъэрэм и Къэрал саугъэтыр зрата Бжэлуымых Хьид.

♦1939 гъэм къахуэуац адыгэ усакулэуэ Къэбэрдей Анаполэ.

♦1942 гъэм къахуэуац публицист, тхъидэ шлэныгъэхэмкэ кандидат, УФ-м шэнхэбзэмкэ шыщхъэууэ и лэжыкыуэ Машыкыуэ Тазэл.

♦1955 гъэм къахуэуац меди-цинэ шлэныгъэхэмкэ доктор, профессор, ШЦДАА-м и академик Джаурджий Оксанэ.

♦1955 гъэм къахуэуац химие шлэныгъэхэмкэ доктор, профес-сор, РАЕН-м и член-корреспондент, тхакыуэ, зэдэуацлэуэ Хъэмзы Руслан.

Дунейм и шытыкыуэ

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкэ, республикам пшэр тэхэ-текылуэ шыцлэуац. Хуабэр махуэм градус 32 - 33-рэ, жэщым градус 23 - 24-рэ шыкыуууу.

Шыщхъэууэм и 4, блыщхъэ

♦Зи закъуэу псэу лэжыкыуэуэ цыкыуэуац я дунейпсэ махуэхэ

♦1905 гъэм къахуэуац филологие шлэныгъэхэмкэ доктор, профессор, Куржымрэ Къэбэрдей-Балъкъэрэмрэ шлэныгъэхэмкэ шыщхъэууэ и лэжыкыуэ Рогавэ Георгий.

♦1914 гъэм къахуэуац уэрэ-джыкыуэуэ, КъБР-м шыщхъэууэ и артист Шыкэ Михаил.

♦1966 гъэм къахуэуац кхъу-лэуацзэхуэуэ, Урысей Федерациэм и Лыхъуэж Цей Эдуард.

Дунейм и шытыкыуэ

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкэ, республикам уэш къыщыщыныц. Хуабэр махуэм градус 33 - 34-рэ, жэщым гра-дус 23 - 25-рэ шыкыуууу.

Зыгъэхъэзырар шхъэщцлэуац Изац.

Лъэпкъ лышыгъэ:

Шцлэуац къызыщлэуац лъэпкъ хъуркыым.

ШЪХЪЭЛЭХЪО Аскэр: ЩыIэкIэшIу яIэным иамал ятыгъэн фæе

Ичыгужъ нахъ лъапIэ зэрэщымыIэр зэхишIагъ

2014-рæ илъэсын Тхъаухъо Абдула илъэс 18 ыныб-жъу Сирием ит къалэу Дамаскъ пэгунзгъу адыгъ къуаджъу Мардж аль-Султан къыкIи, Адыгеим псэупIэкIэ къэкIуагъ. Ащ къэрэртIофIагъэмIэ, илIакъокIэ Тхъаухъохар шапсыгъ. Абдула янIэ Тумукъым ялхъу, абдзах, псаоу щыIэжъеп (Тхъэм джэнэт къырет), ятэ Сирием къыдэнэгъ, ышыгъуитIу унагохэр яIэу ащ цэпсэу.

- ТицIыкIугом къызэрэртIофIагъэм тетэу тIэжъхэм ячыгужъ къызгъэзжыныну ренуу сыкIахъоыщтыгъэ ыкIи ар къыздэхъуыгъ, - еIо Абдула. - Апэдэдэ сигухъэлэ сIаи сIаи зашIысгъэгъуагъэм, къыздырагъэштагъ. Сэ сапIэ сIаишым, ащ икIалэ ыкIи сыпIыгъым Адыгеим псэупIэ-кIэ къагъэзжыгъагъ. Мы мафэрым ахэр Афыл-сынIэ, МыекIуапIэ, Краснодар, Абхъазым ацIэпсэу. Ахэм егъэблэгъэ тхылъ къысфэгъэхьы, визэ сIышIэгъ. АщIкIэ зыпари пэрыохъу къысфэгъэгъуагъ, Адыгеим сыкIызакIом, сицIыкIэгъэ тхылъхэм ягъэпсынIкIэ коцIыным Iофым епхыгъуу Iоф зышIэрэ къыIыкIуагъэм яшуагъэ къыса-гъэкIыгъ, сафэра.

Абдула къыфэкIыны, адыгабзэкIэ мэгущыIэ, еIорэр къыгурIэ. ИцIыкIугом янIэ-ятэхэр унэм адыгабзэкIэ шы-гушIыIэгъыгъ. Ау ежъыр еджалIэм кIозэ ыкIи иныбдэ-гъуагъэм ахъытэз ежъ зэрэфаем фэдэу нидлIэфыбIэр къызIэкIыгъэхъану хъугъэп, ащ лъашэу рыкIэгъожьы. Арэу щытIым, бэрэ нахъ дэгъоу зэрэзригъэIэIэщым Iоф дедIэ. Ащ къызриIуагъэмIэ, мыщ къызIэкIыкIуагъэм урысыбIэр зэримышIэрэм къыкIэIуу апэ тетрадь ылыгъуу нахыбIэрэ зыгъэфедэрэ гушIыгъэр ащ дэтхэгъэу теле-фонимIкIэ зэридзэкIыжъыщтыгъэ. Ауэз, мэкIэ-макIэзэ, ежъ-ежъыруу урысыбIэр зэригъэIагъуу рэгъушIы. Ныб-дджэгъуыр бэу иIэ хъугъэ, ахэм дэгъоу адгъушIы.

- Джыри сыцIыкIугъэ Сирием тылIысэуэз зор къы-жэжъэм, къуаджэм дэс адыгъэхэм къыталуагъуу щытыгъ: «Мыр шъо шуицIыгъо, шъо шъухым» аIуи. Ащыгуым а гушIыгъэр шъахIоко сшыкIуагъэ ыкIи бэрэ сIаиы-гъушIэжъу сыгу илыгъыгъ. Нэужым шIэхъэ пытуу ис-ыубытагъ сныбIожъ зэрыкIоу сичIыгуэз гъэзжыныну. Мыщ фэдэ гушIыгъэр Адыгеим къызэрэцIаIэIэщым сычыхъэ тель, - пагуу къыIуагъ Абдула.

Мыгъэ илъэс 12 хъугъэ Абдула Адыгеим зыщыпсэу. А уахътэм къыIокоIу иIахылIу гупсэхэр зэригъэлъэгъунуу тIо Сирием бытыгъ. АдыкIэ илъэзжыныну зы мафи Iыгу къыхъагъэп ыкIи фаеп. Апэ Адыгеим къызгъэзжыным, Абдула псэупIэкIэ АрыпынIэу зыгъэзэагъ, ащ илъэсIу фэдирэ щыпсэуэу МыекIуапIэ къызгъэзжыгъ. Апэ ыш игъусу псэолъэшэу Iоф ишIагъ, нэужым шIапIэр бэдждэуу къашти, агъэлъэгъэ. Джыдэдэм бэу зыщ-фэухэрэм апæе МыекIуапIэ дэт базэм дэтэу мыIокодIэт шхыныгъэ зэфшъыгъафхэр ыкIи хъап-щылхэр зытелъ тучан бэдждэуу кIахыгъыгъуу ятшыр игъусу агъэлъэгъэ. Ежъхэм янэе машинэхэр яIэу тавархэр Новороссийск, ЕрмIэхIаблэ, Краснодар ашх.

- Илъэс 6 хъугъэ мы IэныкIомIкIэ Iоф зысIшэрэп, ащ кIэухуу къыIакоIорэм сегъэрэзэ. ЦыIфэхэм дэгъоу ташIэ хъугъэ, цыхъэ къытфашIы. ШыпIэкIэ, сыд фэдэрэ Iофи къын пыл, анэхъу IофшIонэр деджъыгъэм иапэр мафэхэр хылыгагъэх. Арэу щытIым, тыгу дгъэкIодыгъэп, IофшIоным зэрэхэдгъэхъоцIым тыпыл, - къыIуагъ Аб-дула.

Тхъаухъо Абдула джыдэдэм илъэс 30 ыныбж, илъэ-сицIкIэ узкIэIэбжыгъэм, унэгъо дахэ ишIагъ. Ишъхъ-гъусуу Шан Лыбзыгъэм япхъу, илIакъокIэ абдзах. ЯпIэхъ-шъэжъыуе Амирэ мэзи 10 ыныбж. Абдула къызэри-луагъэмIэ, ятэ икIорэлIф цыкIуу зэригъэлъэгъунуу къэкIогагъ, фээзэци. Тхъэм Iомам, гухъэлэу зыдыбIгъэ джы къызIэкIокIэ Адыгеим къэнжъынын.

Мы уахътэм зышъхъэгъусэхэр унэр бэдждэуу къашта-гъу МыекIуапIэ цэпсэуагъ. Мэфъхъаблэ чыгу Iахъ къа-щыратынуу агъэгъагъэх, ау ащ емыжэу псэупIэ къысфэгъуу Абдула мыIыкIуу зыIуагъэIэ.

- Адыгеим ныбдэжъуэхэр бэу цысIах, ахэр КоцIхъаблэ, Улапэ, МыекIуапIэ ацIэпсэуагъ. Ахэм анэмкIыгу Дагъыстан ыкIи Чечэныным цыщI кIалэхэмIэ тызIэкIокIэ. Зыгъэлъэгъ-гохэм сынагъоу сIыгуыс бIым тэкIо, чыIыпIэ дахэхэр зтэ-гъэлъэгъу. Адыгъ шхыныгъоу тIунагъокIэ кIалэ, ана-хъу пIастэ, щыпс, хъаку хъалыгъуу зыфIоцIтхэр ренуу сIышъхъэгъуэс епIушIыгъы. Ащ нэмкIыгу адыгъ къа-шIор сIахIэ, къызгъэзжыгъэм, джэуагъэм сакъышIэшэ.

- БэмышIу Абхъазым сыцIыIагъ, ащ тхъамдэ фэдизэ сыкъэти, Адыгеим къызгъэзжыгъэм, сичIыгъуу нахъ лъапIэ зэрэщымыIэр зэхэсIагъ. Мыр сэ сикIэгъуу, сичIыгуу, сыцIуагъыгъ. Зымы «иI» Iыоу къысIошIу-цIэп, - къыIуагъ Абдула.

ТильэкIыгъуу кIалэм эдэгущыIэгъоу дысIагъэм гупхысэ гъэIэгъонбIэ сIэгъышIыгъ. НыбжыкIэ нахъ мышIэмI, иахылI бэмэ алIэIэсы, кIэлэ губыгъ, лъэп-лым ишан-зэхъэтиIэ дахэхэм ягъоу тетэу мээкIо, узы-щыгушIуIкIыны ыкIи узэрыгушIон кIал. ТапкIи ишIтыхуу аригъалоу, рихыжъыгъэ Iофхэр къыздэхъунхуу Абдула тыфэлъало.

KIAPЭ Фатим.

Зи Хажужъ къызгъэзжыгъэм и Мафэ ипэгъокIэу къэралыгъо программæ «ТильэкIэгъуагъуу IэкIыб къэралхэм арысхэр ежъхэм яшIо-гъоныгъэкIэ Адыгэ Республикæм къэкIоцIыжъынхэмIэ IэпыIэгъуу яты-гъэныр» зыфилорэм игъэцIкIэн зэрэIыкIуатэрэм тыщигъэгъозагъ AP-м лъапIэ IофхэмIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ зэIпэкIэгъуагъм адырIэIэ зэIпхыныгъэхэмIэ ыкIи къэбар жуэгъэм иамалхэмIэ и Комитет итхъаматэу Шъхъэлэхъо Аскэр.

Комитетым итхъаматэ пэублэм къызэриIуагъэмIэ, къэралыгъо программæ 2019-рæ илъэсын къыщыIубагъуу тильолIыгъуу цагъэцакIэ. Ар зыфалорышIэрэр IэлэIэсаныгъэ ин зыхъэл тильэкIэгъуагъуу IэкIыб къэралыгъохэм ащыпсэухэрэм тильолIыгъуу къагъэзжыныр, республикæм исоциальнэ-экономикæ хъэхъоныгъэ яIахъышIу хашIыкIыныр ары.

- «ТильэкIэгъуагъуу» хъта узаджэмэ хъушIыр?

- 1999-рæ илъэсын жъоныгуаIкIэм и 24-м къыдэкIыгъэ Федеральнэ унашъо «IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тильэкIэгъуагъэм алъны-кIокIэ Урысые Федерацием икIэ-ралыгъо политикæ» зыфилорэм къыдыхъэлтыгъагъуу тильэкIэгъ-гъуагъуу пIытIэн плэIкIыцIт зы къэралыгъом къысфэгъэгъуагъэр, щыпсэухэрэ е зыбзэ, зы културэ, зы кIэн, зышан-хабзэ яIэу щыпсэухэрэ.

Ахэм ахъахъэрэ:

- урысые цыIфхъу УФ-м игъу-напкъэхэм ащыпсэухэрэ;
- ежъ цыIфхъу ыкIи ахэм къаIкIэ-хъуыгагъэху УФ-м игъунапкъэхэм ащыпсэухэрэ ыкIи Урысыем щыпсэ-урэ лъапIэкIыб ятырихъ кIэн къы-иубытэхэр, зыIахылI гупсэхэр ыпIэкIэ УФ-м щыпсэухэрэ;
- Советскэ Союзым илъэхъан граждандэ зыIагъэхэм, СССР-м хъахъэцIыгъэ къэралыгъохэм ащыпсэухэрэ ыкIи ахэм граждандэ ащыIагъэхэр;

- Урысые къэралыгъом, РСФСР-м, СССР-м ыкIи УФ-м щыцхъу (эми-грантху) граждандэ зыIагъуу IэкIыб къэралхэм ащыпсэухэрэ ыкIи граждандэ зымылэхэр.

- Мыщ хэлэжэ зышIоигъохэм ятылIыгъэр агъэпсынхэмIэ хъта зысфэгъэзэн алъэкIышIыр?

- ТильэкIэгъуагъуу IэкIыб къэрал-хэм ащыпсэухэрэ УФ-м идипломатическэ ыкIи иконсульскэ IофшIа-пIэхуу IэкIыб къэралхэм ащыIагъэ занкIуу зафагъэзэн ыкIи Къэралы-гъо программæм хэлэжэ зэрэ-шIоигъом епхыгъэ лъэу тхылIыр аратын алъэкIыцт. IэкIыб къэрал-хэм къарыкIыгъэ тильэкIэгъуагъуу ренуу ыкIи охъгъэ гъэоцIагъэIэ хаб-зэр амыукоу Урысые Федерацием щыпсэухэрэ программæм хэлэ-жэ хэмIэ ялэу тхылIыр AP-м хъгъэгуу кIоцI IофхэмIэ и Министер-ствэ коцIыны IофхэмIэ и ГъэIоры-шIапIэIэ фагъыхы.

Къэралыгъо программæм хэлэ-жэхэрэм ыкIи ахэм янагохэм Къэралыгъо программæм зэрэ-хэлэжэхэр къэзышIыкIыгъуу тхылIыр алIыгъуу къэкIоцIыжъы. Программæм хэлэжэхэрэм квотэ хэмтыгъу, охъгъэ гъэоцIагъэIэ УФ-м щыпсэуагъэIэ Iызын араты. Чэц-зымэцIэ 60 пIалэу пьлэу лъэу тхылIхэм ахалпIэх. Къэралыгъо программæм хэлэжэхэрэм Урысые Федерацием игражданствэ илъэ-сым къыIоцI араты. Илъэси 3-м къыIоцI къыздэкоцIыжыгъэ чы-

пIэм ар щыпсэун фае. Программæм хэлэжэхэрэм илъэси 5 пIалэу яIэу свидетельствэ къыраты.

- ЗэкIэ шIоигъоныгъэ зыIэхэр мы программæм хэлэжэ хэлэ-кIышIагъ? Мыщ зэлхъэ гъэ-на-фагъэхэр пыльа?

- Урысые Федерацием щыпсэун-хэмIэ, шеджэнхэмIэ, Iоф ша-шIыныкIэ шIоигъоныгъэ яIэу тильэкIэгъуагъуу Къэралыгъо про-граммæм хэлэжэх. Программæм хэлэжэ хэмIэ фэшI ахэр Iоф ашIэ-нымIкIэ аныбжэ икIуагъуу, яакылI яеу щытыгъэ ыкIи Къэралыгъо про-граммæм шапхъуу къызгъэ-на-фэхэрэм адшIтэнхъэ фае. Ащ даIоу апшIэрэ е гурыт Гъэсэныгъэ яIэн, зыщыпсэунхуу къыхахырэ муниципальнэ чыIпIэхэм нахъ ящыIэгъэ сэнэхъатэ, ыпIэкIэ Iоф зэрэшIагъэр къэзышIыкIыгъуу стажыр яIэнхъэ фае. Программæм къыддэлытэ зы-щыпсэуцIтэ муниципальнэ чыI-пIэхэм ящыIэгъэ IофшIапIэ чыI-пIэхуу инвестиционнэ проектхэм адшIтэхэрэм ягъэпсын тильэкIэгъ-гъуагъуу ахъгъэлэжэхъэнхэр, джащ фэдэу сэнэхъатэу ежъхэм ал-кIэIэхэмIэ IофшIапIэ чыIпIэхэр къафэгъотыгъэныр. ШIокI имыIоу урысыбIэр зэкIэмIэ ашIэн фае.

- Адыгэ Республикæр IофшIа-хэм сыд фэдизу афаныкIуа? Анахъу сыд фэдэ IофшIаIохэр ара ящыIагъэхэр?

- АпэрашIэу цыIфхэм IофшIапIэ чыIпIэхэр языгъэгъотырэ кулы-кIуу къызыкIэлъэIурэм елытыгъуу программæм хэлэжэхэрэм IофшIа-пIэ къафагъоты. Нахыбэу ящыIа-гъуу къызыкIэлъэIурэ медицинэ IофшIапIэхэр (врачхэр, медсестра-хэр, санитархэр, фельдшерхэр) ыкIи гъэсэныгъэм IофшIапIэхэр, джащ фэдэу лъэныкIоу зэфшъыгъафхэм-кIэ инженерхэр, менеджерхэр, пхъэм далажэхэр, пшIэрыкIа-лохэр, нэмкIыкIы. Хабзэгъуагъуу дшIтэу программæм хэлэжэхэрэм ежъ-ежъыруу IофшIапIэ къызфа-гъотын алъэкIыцт. IофшIапIэу зы-Iэхэр зыфэдэхэр цыIфхэм IофшIапIэ чыIпIэхэр ягъэгъотыгъэнымIкIэ къэралыгъо кулыкъуым и ГъэIорышIа-пIэу AP-м щыIэм исайт мазэ къэс-къэхъэ. Программæм хэлэжэхэр-эм ыкIи ахэм янагохэм сэнэхъатэ дедзэ зэрагъэгъоты ашIоигъом, гупчым ахэм ишIуагъэ арегъэIкы.

- КъэкоцIыжыгъэхэр тыда на-хыбэу къыдэкIыгъэхэр?

- Ахэр нахыбэу IэкIыб благэм къыкIы: Казахстан, Узбекистан, Киргизием ыкIи Украинæм. Ти-

лъапIэкIэгъуагъэр къэралыгъохуу Ка-захстан (нэгъыри 106-рæ), Иордан-ием (46-рæ), Шам (44-рæ), Кирги-зием (31-рæ), Тиркуем (23-рæ), Турк-менистан (18), Абхъазым (17), Украинæм (8), Эстонием (7), Таджи-кистан (6), Армением (6), Латвием (5), Германием 4) къарыкIыгъэх.

- ПсэупIэхэм ялхыгъэ гумэ-кIыгъохэр тильэкIэгъуагъэм сыд-дэуцIэу зэшIуахыра? Мыхэм IэпыIэгъуу афэхъуэгъэнхэмIэ шъо-лыр программæ гъэоцIагъэ зыIа?

- Программæм къызэригъэна-фэрэмIэ, тильэкIэгъуагъэм ежъ яахъ-щыкIэ псэупIэ зэрагъэгъоты. Джащ фэдэу банкым ифIо-фаушIэхэр къызфагъэфедзэ чы-фэ кIаIахы-ни унэ ащэфын алъэкIыцт. Урысые Федерацием игражданствэ къызы-ратыкIэ, хэбзэгъуагъуууу цыIэм къыкIырыкIыгъэхэ псэупIэ про-граммæм хэлэжэ хэлэIыцт. Про-граммæм хэлэжэхэрэм янахыбIэм ежъхэм янэе псэупIэхэр яIэх.

- Программæм хэлэжэхэр Ады-геим щыпсэунхуу къаIохэрэм гурытIыкIэ аныбжэ сыд фэдиза ыкIи гурытIыкIэ гъэсэныгъуу ал-кIэIыгъуу сыд фэдэ?

- КъэкоцIыжыгъэхэм нахыбэ-рэмIэ илъэс 30-м къысфэгъ-жагъуу илъэс 45-рæ аныбжэ. Ахэм мымаIоку ахъты апшIэрэ гъэ-сэныгъэ зыIэхэр, яIофшIапIэ Iэлэ-сэныгъэ зыIэкIэлъэхэр, ныбжыкIэ чанхэр. Нэгъырэ 13-мэ апшIэрэ гъэсэныгъэ, нэгъырэ 8-мэ гурыт гъэсэныгъэ яIэу AP-м хъгъэгуу кIоцI IофхэмIэ и Министерствэ коцIыны IофхэмIэ и ГъэIорышIапIэ иучет цагъыгъэх.

- Программæм хэлэжэхэрэм Къэралыгъо гарантIеу ыкIи со-циальнэ IэпыIэгъуу арагъэгъо-тыгъэхэр сыд фэдэхэ?

- Программæм хэлэжэхэрэр ыкIи ахэм янагохэр зэгъусэхуу Ады-геим къызыкIоцIыжъэхэмIэ, къэралыгъо гарантIеу ыкIи социальнэ IэпыIэгъуу зэрагъэгъо- тынхуу фитыныгъэ яI. Ахэр зыфэдэхэр:

- зыщыпсэуцIт чыIпIэм къэкоцIы-жыныгъэхэмIэ ыкIи яхъап-щыпIхэр къа-щыжыныкIэ гъогулIэу агъэIо-кIыгъэр федеральнэ бюджетым имыIыкIыгъэ къафырагъэгъэ-зэ-жыцт;

- УФ-м къызэрэкоцIыжыгъэхэм епхыгъэ документхэм ягъэхъа-зырынкIэ къэралыгъо пошIинэм тедзэгъэ ахъцIэр федеральнэ бю-джетым имыIыкIуу къыIоу къафыра-гъэгъэзжыгъэх;

- япсэупIэхэр зэтырагъэпсыхы-нымIкIэ федеральнэ бюджетым щыIц зэтыгъо IэпыIэгъуу аратыгъ.

- Мы илъэсыр къызыжыгъэхэм къыщыIубагъуу нэгъырэ тхъа-пIэ Адыгеим къэкIоцIыгъэр?

- Мы илъэсым нэгъырэ 60 къэ-кIонэу цыIгъэ. 2025-рæ илъэсым имэ-зиуу щыIэгъэм AP-м хъгъэгуу кIоцI IофхэмIэ и Министерствэ иучет нэгъырэ 23-рæ (программæм хэлэ-жэхэр нэгъырэ 11 ыкIи ахэм яунэгъо 12) хъагъуагъуу.

- Урысыем къэкоцIыжыгъэхэр-эм япхъагъэ хъахъо пIон лъапIэкIышIа?

- Ары, сыда пIомэ блэкIыгъэ илъэхэм механизмуу агъэпсыгъэм кIэхуу дэгъуагъэр къыIакоIуу ыубагъ. Урысыем зыцIыныгъэ езыпIы зышIоигъохэм ыкIи ахэм ясабыIхэм щыIэкIэлъэIурэ яIэным фэшI амал дэгъ-уагъуу ятыгъэн фае. Согъуэ, тильэра-лыгъо псэупIэкIэ къэкIоцIыжыгъэхэр нахыбэу хъунуу. Ау мыщ къыIыкIэрэп зэкIэ шIоигъоныгъэ зыIэхэр къы-щыжыгъэнхуу. Мы IэныкIомIкIэ гумэIыкIыгъохэри щыIах, УФ-м къы-ханхэмIэ ыкIи шъоIыруу къыкIа-хырэмIэ ахэм яшIоигъоныгъэхэр къыдэлъэIэгъэнхъэ фае. Урысыем иэкономикæ, псэупIэ чыIпIэу къыкIа-хырэм IофшIапIэу ащыIэхэм бI я-лытыгъэр. КъэкоцIыжыгъэхэрэм цы-IэкIэшIу яIэу псэунхэмIэ ахэр зэкIэ къыдэлъэIэгъэнхъэ фае.

ДэгущыIагъэр KIAPЭ Фатим.

НапкъIуагъыр зыгъэхъызырар ТЕKIУЖЪ Заретэц.

ТВ НЭТЫНЭР

Блыщхэ, шыщхэуим и 4

1

05.00 «Доброе утро»
09.00, 12.00, 15.00, 03.00 Новости
09.20 «Модный приговор» (0+)
10.10 «Жить здорово!» (16+)
11.00, 12.15, 17.00 Информационный канал (16+)
15.15 «Давай поженимся!» (16+)
16.05 «Мужское/Женское» (16+)
18.00 Вечерние новости
18.40 Т/с «ИШЕЙКА» (12+)
19.40 «Большая игра» с Дмитрием Саймсом (16+)
21.00 «Время»
22.00 Т/с «СТАРУШКИ В БЕГАХ. КРЫМСКИЕ КАНИКУЛЫ» (16+)
00.00 «Большая игра» (16+)
01.15 «Время героев» (16+)

РОССИЯ 1

05.00 Утро России
09.00, 11.00, 14.00, 16.30, 20.00, 03.00 Вести
09.30 Местное время
09.55 О самом главном (12+)
11.30 Вести. Местное время
12.00 «60 минут» (12+)
14.30 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» (16+)
17.00 «Малахов» (16+)
18.00 «60 минут» (12+)
21.10 Вести. Местное время
21.30 Т/с «СПАССКАЯ» (16+)
23.35 Т/с «АННА МЕДИУМ» (16+)
01.40 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» (16+)
03.30 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» (16+)

ТВ

04.45, 08.25, 10.35 Т/с «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ. РУБЕЖИ РОДИНЫ» (16+)
06.30 «Утро. Самое лучшее» (16+)
08.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.35 «Сегодня»
13.25 «Чрезвычайное происшествие»
14.00 Т/с «ЗИМОРОДОК» (16+)
16.45 «ДНК» (16+)

20.00 Т/с «МЕНТОВСКИЕ ВОЙНЫ» (16+)
00.00 Т/с «МЕНТОВСКИЕ ВОЙНЫ» (16+)
00.25 Т/с «ЛИХАЧ» (16+)

ЗВЕЗДА

05.10 Т/с «СМЕРШ ЛЕГЕНДА ДЛЯ ПРЕДАТЕЛЯ» (16+)
07.00 «Сегодня утром» (12+)
09.00, 13.00, 17.00 Новости дня (16+)
09.15 «Открытый эфир». Ток-шоу (16+)
11.00, 13.25 Х/ф «РАЗНЫЕ СУДЬБЫ» (16+)
13.55, 15.05, 17.15 Т/с «НОЧНЫЕ ЛАСТОЧКИ» (16+)
15.00 Военные новости (16+)
18.50 «Специальный репортаж» (16+)
19.00 Новости дня (16+)
19.55 «По горячим следам» (16+)
20.10 «Скрытые угрозы» с Николаем Чиндэйиным (16+)
21.00 «Открытый эфир». Ток-шоу (16+)
22.45 «Между тем» с Натальей Метлиной (12+)
23.15 Т/с «АДЪЮТАНТ ЕГО ПРЕВОСХОДИТЕЛЬСТВА» (16+)
00.55 Х/ф «РАЗНЫЕ СУДЬБЫ» (16+)

РОССИЯ К

06.30 Д/с «Энциклопедия загадок»
07.05 Легенды мирового кино
07.35 Х/ф «НЕПОДДАЮЩИЕСЯ» (16+)
08.50 Д/с «Невский ковчег. Теория невозможного»
09.20 Диалоги о животных
10.00, 12.30, 17.00, 19.30 Новости культуры
10.15 Незвестные маршруты России
11.00 Х/ф «КАПИТАН ФРАКАСС» (16+)
12.15 Д/с «Забывтое ремесло»
12.45 Спектакль «Любовь Яровая»
15.15 «Острова»

16.00 Д/ф «Роман в камне»
16.30 Д/с «Энциклопедия загадок»
17.15 Исторические концерты
18.25 Д/с «Забывтое ремесло»
18.40 Academia
19.45 Д/с «Невский ковчег. Теория невозможного»
20.15 Незвестные маршруты России
20.55 «Спокойной ночи, малыши!»
21.10 Спектакль «Кто боится Вирджинии Вульф?»
23.40 «Рэтайм, или Разорванное время»
00.10 Т/с «КУРСАНТЫ» (16+)
00.55 Исторические концерты

МАТЧ!

06.00 «Лучшие из лучших» (12+)
06.30 «Все о главном» (12+)
07.00, 09.00, 12.55, 15.35 Новости
07.05, 11.35, 22.00 Все на Матч!
09.00 Новости трансляция
09.05 Лица страны (12+)
09.25 «Культовые» (12+)
10.30 Футбол. МИР. Российская премьер-лига. Обзор тура (16+)
12.35 Специальный репортаж (12+)
13.00 Есть тема! Прямая трансляция
14.25 «Войди на свой Олимп» (12+)
15.05 «Лучшие из лучших» (12+)
15.40 Смешанные единоборства. А. Альбазы - Т. Таира. UFC. Трансляция из США (16+)
17.25 Футбол. МИР. Российская премьер-лига. Обзор тура (16+)
18.30 Громко. Прямая трансляция
19.55 Футбол. «Ротор» (Волгоград) - «Енисей» (Красноярск). Лига Парис. Прямая трансляция
23.20 Профессиональный бокс. О. Де Ла Хойя - Б. Хопкинс. Бой за титул абсолютного чемпиона мира. Трансляция из США (16+)
00.25 «Культовые» (12+)
01.25 «Вы это видели?» (12+)
02.25 Автоспорт. Дрифт. RDS GP. Трансляция из Московской области (6+)

05.00 «Доброе утро»
09.00, 12.00, 15.00, 03.00 Новости
09.20 «Модный приговор» (0+)
10.10 «Жить здорово!» (16+)
11.00, 12.15, 17.00 Информационный канал (16+)
15.15 «Давай поженимся!» (16+)
16.05 «Мужское/Женское» (16+)
18.00 Вечерние новости
18.40 Т/с «ИШЕЙКА» (12+)
19.40 «Большая игра» с Дмитрием Саймсом (16+)
21.00 «Время»
22.00 Т/с «СТАРУШКИ В БЕГАХ. КРЫМСКИЕ КАНИКУЛЫ» (16+)
00.00 «Большая игра» (16+)
01.15 ПОДКАСТ.ЛАБ (16+)
03.05 ПОДКАСТ.ЛАБ (16+)

РОССИЯ 1

05.00 Утро России
09.00, 11.00, 14.00, 16.30, 20.00, 03.00 Вести
09.30 Местное время
09.55 О самом главном (12+)
11.30 Вести. Местное время
12.00 «60 минут» (12+)
14.30 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» (16+)
17.00 «Малахов» (16+)
18.00 «60 минут» (12+)
21.10 Вести. Местное время
21.30 Т/с «СПАССКАЯ» (16+)
23.35 Т/с «АННА МЕДИУМ» (16+)
01.40 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» (16+)
03.30 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» (16+)

ТВ

04.45, 08.25, 10.35 Т/с «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ. РУБЕЖИ РОДИНЫ» (16+)
06.30 «Утро. Самое лучшее» (16+)
08.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.35 «Сегодня»
13.25 «Чрезвычайное происшествие»
14.00 Т/с «ЗИМОРОДОК» (16+)
16.45 «ДНК» (16+)
20.00 Т/с «МЕНТОВСКИЕ ВОЙНЫ» (16+)
00.00 Т/с «МЕНТОВСКИЕ ВОЙНЫ» (16+)
00.25 Т/с «ЛИХАЧ» (16+)

Губж, шыщхэуим и 5

02.30 Т/с «ОДИНОКИЙ ВОЛК» (16+)

ЗВЕЗДА

05.10 Т/с «НОЧНЫЕ ЛАСТОЧКИ» (16+)
07.00 «Сегодня утром» (12+)
09.00, 13.00, 17.00 Новости дня (16+)
09.15 «Открытый эфир». Ток-шоу (16+)
11.00 «Специальный репортаж» (16+)
11.15, 13.25 Х/ф «СВОЙ СРЕДИ ЧУЖИХ, ЧУЖОЙ СРЕДИ СВОИХ» (16+)
13.55, 15.05, 17.15 Т/с «НОЧНЫЕ ЛАСТОЧКИ» (16+)
15.00 Военные новости (16+)
18.50 «Специальный репортаж» (16+)
19.00 Новости дня (16+)
19.55 «По горячим следам» (16+)
20.10 «Улика из прошлого». «Невыстроенные трофеи. Дело о захваченной технике» (16+)
21.00 «Открытый эфир». Ток-шоу (16+)
22.45 «Между тем» с Натальей Метлиной (12+)
23.15 Т/с «АДЪЮТАНТ ЕГО ПРЕВОСХОДИТЕЛЬСТВА» (16+)
01.05 Х/ф «СВОЙ СРЕДИ ЧУЖИХ, ЧУЖОЙ СРЕДИ СВОИХ» (16+)
02.35 Д/с «Уроки Донбасса» (16+)
03.15 Д/с «Москва фронт» (16+)
03.35 Т/с «НОЧНЫЕ ЛАСТОЧКИ» (16+)

РОССИЯ К

06.30 Д/с «Энциклопедия загадок»
07.05 Легенды мирового кино
07.35 Т/с «ТАЛАНТ» (16+)
08.45 Д/с «Невский ковчег. Теория невозможного»
09.15 Диалоги о животных
10.00, 12.30, 17.00, 19.30 Новости культуры
10.15 Незвестные маршруты России
11.00 Х/ф «КАПИТАН ФРАКАСС» (16+)
12.10 Д/с «Забывтое ремесло»
12.45 Спектакль «Кто боится Вирджинии Вульф?»
15.15 Д/ф «Театр как судьба. Гали-

на Волчек»
16.30 Д/с «Энциклопедия загадок»
17.15 Исторические концерты
18.40 Academia
19.45 Д/с «Невский ковчег. Теория невозможного»
20.15 Незвестные маршруты России
20.55 «Спокойной ночи, малыши!»
21.10 Спектакль «Любовь Яровая»
23.40 «Рэтайм, или Разорванное время»
00.10 Т/с «КУРСАНТЫ» (16+)
00.55 Сергей Кондрашев и Симфонический оркестр радио «Орфей»
02.30 Д/ф «Роман в камне»

МАТЧ!

06.00 «Лучшие из лучших» (12+)
06.30 «Наши иностранцы» (12+)
07.00, 09.00, 12.55, 15.35 Новости
07.05, 11.35, 15.40, 20.00, 22.15 Все на Матч! Прямая трансляция
09.05, 12.35 Специальный репортаж (12+)
09.20 Профессиональный бокс. О. Де Ла Хойя - Б. Хопкинс. Бой за титул абсолютного чемпиона мира. Трансляция из США (16+)
13.00 Есть тема! Прямая трансляция
14.25 «Войди на свой Олимп» (12+)
14.05 «Лучшие из лучших» (12+)
16.30 Смешанные единоборства. А. Перейра - И. Прохазка. UFC. Трансляция из США (16+)
17.55 Футбол. «Амкар» (Москва) - «Квант» (Обнинск). Fombet. Кубок России. Прямая трансляция
20.10 Футбол. «Шумбрат» (Саранск) - «Кристалл-МЭЗТ» (Борисоглебск). Fombet. Кубок России. Прямая трансляция
23.20 Профессиональный бокс. М. Курбанов - П. Сосулин. RCC Boxing. Трансляция из Екатеринбург (16+)
00.25 «Культовые» (12+)
01.25 «Вы это видели?» (12+)
02.25 Автоспорт. Дрифт. RDS OPEN. Трансляция из Ленинградской области (6+)
03.25 «Войди на свой Олимп» (12+)

Бэрэжьей, шыщхэуим и 6

1

05.00 «Доброе утро»
09.00, 12.00, 15.00, 03.00 Новости
09.20 «Модный приговор» (0+)
10.10 «Жить здорово!» (16+)
11.00, 12.15, 17.00 Информационный канал (16+)
15.15 «Давай поженимся!» (16+)
16.05 «Мужское/Женское» (16+)
18.00 Вечерние новости
18.40 Т/с «ИШЕЙКА» (12+)
19.40 «Большая игра» с Дмитрием Саймсом (16+)
21.00 «Время»
22.00 Т/с «СТАРУШКИ В БЕГАХ. КРЫМСКИЕ КАНИКУЛЫ» (16+)
00.00 «Большая игра» (16+)
01.15 ПОДКАСТ.ЛАБ (16+)
03.05 ПОДКАСТ.ЛАБ (16+)

РОССИЯ 1

05.00 Утро России
09.00, 11.00, 14.00, 16.30, 20.00, 03.00 Вести
09.30 Местное время
09.55 О самом главном (12+)
11.30 Вести. Местное время
12.00 «60 минут» (12+)
14.30 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» (16+)
17.00 «Малахов» (16+)
18.00 «60 минут» (12+)
21.10 Вести. Местное время
21.30 Т/с «СПАССКАЯ» (16+)
23.35 Т/с «АННА МЕДИУМ» (16+)
01.40 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» (16+)
03.30 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» (16+)
04.00 Т/с «ШАПОВАЛОВ» (16+)

ТВ

04.45, 08.25, 10.35 Т/с «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ. РУБЕЖИ РОДИНЫ» (16+)
06.30 «Утро. Самое лучшее» (16+)
08.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.20 «Сегодня»
13.25 «Чрезвычайное происшествие»
14.00 Т/с «ЗИМОРОДОК» (16+)
16.45 «ДНК» (16+)

20.00 Т/с «ТВЕРСКАЯ» (16+)
23.45 Т/с «ЛИХАЧ» (16+)
01.55 Т/с «ОДИНОКИЙ ВОЛК» (16+)

ЗВЕЗДА

05.10 Т/с «НОЧНЫЕ ЛАСТОЧКИ» (16+)
07.00 «Сегодня утром» (12+)
09.00, 13.00, 17.00 Новости дня (16+)
09.15 «Открытый эфир». Ток-шоу (16+)
11.00 «Специальный репортаж» (16+)
11.15 «По горячим следам» (16+)
11.35, 13.25 Т/с «КРАСНЫЕ ГОРЫ» (16+)
15.00 Военные новости (16+)
15.05, 17.15 Т/с «КРАСНЫЕ ГОРЫ» (16+)
18.50 «Специальный репортаж» (16+)
19.00 Новости дня (16+)
19.55 «По горячим следам» (16+)
20.10 «Секретные материалы». Как ЦРУ играет против Москвы и Пекина» (16+)
21.00 «Открытый эфир». Ток-шоу (16+)
22.45 «Между тем» с Натальей Метлиной (12+)
23.15 Т/с «АДЪЮТАНТ ЕГО ПРЕВОСХОДИТЕЛЬСТВА» (16+)
01.00 Х/ф «ЧЕРНЫЙ ОКЕАН» (16+)
02.10 Д/с «Уроки Донбасса» (16+)
02.55 Д/с «Перелом. Хроника Победы» (16+)
03.25 Т/с «КУМИР» (16+)

РОССИЯ К

06.30 Д/с «Энциклопедия загадок»
07.05 Легенды мирового кино
07.35 Т/с «ТАЛАНТ» (16+)
08.45 Д/с «Невский ковчег. Теория невозможного»
09.15 Диалоги о животных
10.00, 12.30, 17.00, 19.30 Новости культуры
10.15 Незвестные маршруты России
11.00 Х/ф «Д'АРТАНЬЯН И ТРИ МУШКЕТЕРА» (16+)

12.45 Х/ф «ИРКУТСКАЯ ИСТОРИЯ» (16+)
15.00 Д/ф «Объяснение таланта. Юлия Борисова»
15.50 Д/ф «Возрождение дирижабля»
16.30 Д/с «Энциклопедия загадок»
17.15 Исторические концерты
18.00 Х/ф «Д'АРТАНЬЯН И ТРИ МУШКЕТЕРА» (16+)
19.45 Д/с «Невский ковчег. Теория невозможного»
20.15 Незвестные маршруты России
20.55 «Спокойной ночи, малыши!»
21.10 Спектакль «Безумный день, или Женитьба Фигаро»
00.10 Т/с «КУРСАНТЫ» (16+)
00.55 Сергей Кондрашев и Симфонический оркестр радио «Орфей»
02.05 Д/ф «Храм»

МАТЧ!

06.00 «Лучшие из лучших» (12+)
06.30 «Повесть недели. РФ» (6+)
07.00, 09.00, 12.55, 15.35 Новости
07.05, 11.35, 15.40, 20.00, 22.15 Все на Матч! Прямая трансляция
09.05, 12.35 Специальный репортаж (12+)
09.25 «Культовые» (12+)
10.30 Профессиональный бокс. М. Курбанов - П. Сосулин. RCC Boxing. Трансляция из Екатеринбург (16+)
13.00 Есть тема! Прямая трансляция
14.25 «Войди на свой Олимп» (12+)
15.05 «Лучшие из лучших» (12+)
16.30 Смешанные единоборства. Ж. Альдо - М. Вагустас. UFC. Трансляция из США (16+)
17.55 Футбол. «Vroke Boys» (Одинцово) - «Орел». Fombet. Кубок России. Прямая трансляция
20.10 Футбол. «2Drots» (Москва) - «Торпедо - Владимир»
23.20 Смешанные единоборства. Э. Эрнандес - Б. Аллен. UFC. Трансляция из США (16+)
00.25 «Культовые» (12+)
01.25 «Вы это видели?» (12+)
02.25 Футбол. МИР. Российская премьер-лига. Обзор тура (16+)
03.25 «Войди на свой Олимп» (12+)
03.55 Новости (0+)

Махуэку, шыщхэуим и 7

1

05.00 «Доброе утро»
09.00, 12.00, 15.00, 03.00 Новости
09.20 «Модный приговор» (0+)
10.10 «Жить здорово!» (16+)
11.00, 12.15, 17.00 Информационный канал (16+)
15.15 «Давай поженимся!» (16+)
16.05 «Мужское/Женское» (16+)
18.00 Вечерние новости
18.40 Т/с «ИШЕЙКА» (12+)
19.40 «Большая игра» с Дмитрием Саймсом (16+)
21.00 «Время»
22.00 Т/с «СТАРУШКИ В БЕГАХ. КРЫМСКИЕ КАНИКУЛЫ» (16+)
00.00 «Большая игра» (16+)
01.15 ПОДКАСТ.ЛАБ (16+)
03.05 ПОДКАСТ.ЛАБ (16+)

РОССИЯ 1

05.00 Утро России
09.00, 11.00, 14.00, 16.30, 20.00, 03.00 Вести
09.30 Местное время
09.55 О самом главном (12+)
11.30 Вести. Местное время
12.00 «60 минут» (12+)
14.30 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» (16+)
17.00 Прямой эфир (16+)
18.00 «60 минут» (12+)
21.10 Вести. Местное время
21.30 Т/с «СПАССКАЯ» (16+)
23.35 Т/с «АННА МЕДИУМ» (16+)
01.40 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» (16+)
03.30 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» (16+)
04.00 Т/с «ШАПОВАЛОВ» (16+)

ТВ

04.45, 08.25, 10.35 Т/с «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ. РУБЕЖИ РОДИНЫ» (16+)
06.30 «Утро. Самое лучшее» (16+)
08.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.20 «Сегодня»
13.25 «Чрезвычайное происшествие»
14.00 Т/с «ЗИМОРОДОК» (16+)

16.45 «ДНК» (16+)
20.00 Т/с «ТВЕРСКАЯ» (16+)
23.45 Т/с «ЛИХАЧ» (16+)
01.55 Т/с «ОДИНОКИЙ ВОЛК» (16+)

ЗВЕЗДА

05.05 Т/с «КУМИР» (16+)
07.00 «Сегодня утром» (12+)
09.00, 13.00, 17.00 Новости дня (16+)
09.15 «Открытый эфир». Ток-шоу (16+)
11.00 «Специальный репортаж» (16+)
11.15 «По горячим следам» (16+)
11.35, 13.25 Т/с «КРАСНЫЕ ГОРЫ» (16+)
15.00 Военные новости (16+)
15.05, 17.15 Т/с «КРАСНЫЕ ГОРЫ» (16+)
18.50 «Специальный репортаж» (16+)
19.00 Новости дня (16+)
19.55 «По горячим следам» (16+)
20.10 «Код доступа». «Война Трампа с USAID. Как работала «фабрика» компромата?» (12+)
21.00 «Открытый эфир». Ток-шоу (16+)
22.45 «Между тем» с Натальей Метлиной (12+)
23.15 Т/с «АДЪЮТАНТ ЕГО ПРЕВОСХОДИТЕЛЬСТВА» (16+)
02.05 Х/ф «ПРОКЛАМЕННЫЕ НЕБОМ» (16+)
03.30 Д/с «Уроки Донбасса» (16+)
04.10 Д/с «Москва фронт» (16+)
04.30 Т/с «КУМИР» (16+)

РОССИЯ К

06.30 Д/с «Энциклопедия загадок»
07.05 Легенды мирового кино
07.35 Т/с «ТАЛАНТ» (16+)
08.45 Д/с «Невский ковчег. Теория невозможного»
09.15 Диалоги о животных
10.00, 12.30, 17.00, 19.30 Новости культуры
10.15 Незвестные маршруты России
11.00 Х/ф «Д'АРТАНЬЯН И ТРИ МУШКЕТЕРА» (16+)

12.45 Спектакль «Безумный день, или Женитьба Фигаро»
15.40 «2 Верник 2»
16.30 Д/с «Энциклопедия загадок»
17.15 Исторические концерты
17.55 Х/ф «Д'АРТАНЬЯН И ТРИ МУШКЕТЕРА» (16+)
19.45 Д/с «Невский ковчег. Теория невозможного»
20.15 Незвестные маршруты России
20.55 «Спокойной ночи, малыши!»
21.10 Х/ф «ИРКУТСКАЯ ИСТОРИЯ» (16+)
23.25 Д/с «Первые в мире»
23.40 «Рэтайм, или Разорванное время»
00.10 Т/с «КУРСАНТЫ» (16+)
00.55 Сергей Кондрашев и Симфонический оркестр радио «Орфей»
02.30 Д/ф «Роман в камне»

МАТЧ!

06.00 «Лучшие из лучших» (12+)
06.30 «Третий тайм» (12+)
07.00, 09.00, 12.55, 15.35 Новости
07.05, 11.35, 15.40, 22.05 Все на Матч! Прямая трансляция
09.05, 12.35 Специальный репортаж (12+)
09.25 «Культовые» (12+)
10.30 Смешанные единоборства. Э. Эрнандес - Б. Аллен. UFC. Трансляция из США (16+)
13.00 Есть тема! Прямая трансляция
14.25 «Войди на свой Олимп» (12+)
15.05 «Лучшие из лучших» (12+)
16.30 Легкая атлетика. ЛСБ Чемпионата России. Прямая трансляция из Казани
20.45 Д/ф «Царица Тамара. Быкова» (12+)
23.20 Смешанные единоборства. М. Веттори - Р. Долидзе. UFC. Трансляция из США (16+)
00.25 «Культовые» (12+)
01.25 «Вы это видели?» (12+)
02.25 Пляжное самбо. Чемпионат мира. Трансляция из Сингапура (12+)
03.25 «Войди на свой Олимп» (12+)
03.55 Новости (0+)

Мэрэм, шыщхъэуиум и 8

05.00 «Доброе утро»
09.00, 12.00, 15.00 Новости
09.20 «Модный приговор» (0+)

02.25 Т/с «ОДИНОКИЙ ВОЛК» (16+)
06.10 Т/с «КУМИР» (16+)
09.00, 13.00, 17.00, 19.00 Новости дня (16+)

МУШКЕТЕРА» (16+)
12.45 Х/ф «ЖЕНИТЬБА БЕЛУГИ-НА» (16+)
15.35 Д/ф «Храм»

05.00 Утро России
09.00, 11.00, 14.00, 16.30, 20.00 Вести
09.30 Местное время

20.30 «Воина миров». «Битва с американской оккупацией. О чем мечтает Куба?» (16+)

06.00 «Лучшие из лучших» (12+)
06.30 «Формула-1. Гаснут огни» (12+)

04.45, 08.25, 10.35 Т/с «МОРСКИЕ ДЯВОЛЫ. РУБЕЖИ РОДИНЫ» (16+)
06.30 «Утро. Самое лучшее» (16+)

06.30 Д/с «Энциклопедия загадок»
07.05 Легенды мирового кино
07.35 Т/с «ТАЛАНТ» (16+)

12.35 Лица страны (12+)
13.00 Есть тема! Прямая трансляция
14.25 «Войди на свой Олимп» (12+)

04.45 Т/с «ДЕЛЬТА. ПРОДОЛЖЕНИЕ» (16+)

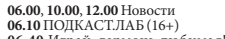
06.00 Смешанные единоборства. М. Веттори - Р. Долидзе. UFC. Трансляция из США (16+)

06.00, 10.00, 12.00 Новости
16.00 ПОДКАСТЛАБ (16+)

05.10 Х/ф «ЗА ОБЛАКАМИ НЕБО» (16+)

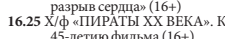
06.30 «Библейский сюжет»
07.05 М/ф «Буренка из Масленкино...» (16+)

06.00 «Библейский сюжет»
07.05 М/ф «Буренка из Масленкино...» (16+)

05.10 Х/ф «ЗА ОБЛАКАМИ НЕБО» (16+)

07.00 Х/ф «НОЛЬ-СЕДЬМОЙ» МЕНЯЕТ КУРС» (16+)

05.30 Х/ф «ЗАЕЗЖИЙ МОЛОДЕЦ» (16+)

09.00 Новости культуры
09.25 «Служу России» (12+)

17.10 Легендарные голоса Большого
18.00 Х/ф «ДЫМ ОТЕЧЕСТВА» (16+)

07.20 «В кругу друзей»

11.35 Д/с «Москва фронту» (16+)

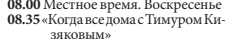
06.00 Смешанные единоборства. А. Абдулвахабов - А. Багов. АСА. Трансляция из Грозного (16+)

07.20 «В кругу друзей»

12.55 «Код доступа». «Проект «50-50-1», тайная война ПРУ против Трампа» (12+)

07.00, 12.30, 15.00 Вести Матч! Прямая трансляция
08.55 Тяжелая атлетика. Чемпионат России. Женщины. Прямая трансляция из Санкт-Петербурга

08.55 «Когда все дома с Тимуром Кияевым»

13.50 «Улицы старого города». «Дело Шрапнели. Новая тайна старого оружия» (16+)

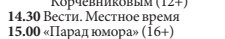
13.55 Футбол. «Шинник» (Ярославль) - «Нефтехимик» (Нижнекамск). Лига Парри. Прямая трансляция

09.25 Утренняя почта с Николаем Басковым

14.40 «Скрытые угрозы» с Николаем Чиндяиным (16+)

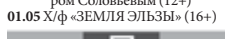
16.00 Легкая атлетика. ПСБ Чемпионат России. Прямая трансляция из Казани

11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести

15.35 «Секретные материалы». «Горичный регион холодной войны. Как создавались стратегические аэродромы в Арктике» (16+)

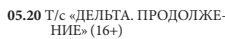
20.15 Футбол. «Ростов» (Ростов-на-Дону) - «Нарини» (Нижний Новгород). МИР. Российская премьер-лига. Прямая трансляция

01.05 Х/ф «ЗЕМЛЯ ЭЛЬЗЫ» (16+)

17.20 «Специальный репортаж. Что русскому смешно...» (16+)

22.30 «После футбола» с Георгием Черданцевым

05.20 Т/с «ДЕЛЬТА. ПРОДОЛЖЕНИЕ» (16+)

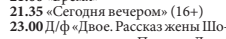
18.00 Главное с Ольгой Беловой (16+)

23.05 Х/ф «ЧАСОВЩИК» (16+)

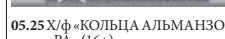
Шэбэт, шыщхъэуиум и 9

06.00 Телеканал «Доброе утро. Суббота»
09.00 «Слово пастыря» (0+)

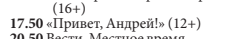
земовым» (12+)
12.00 «Квартирный вопрос» (0+)

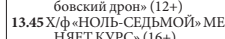
05.00 Утро России. Суббота
18.20 Церемония вручения премии «Шансон года» (12+)

05.25 Х/ф «КОЛЬЦА АЛЬМАНЗОРА» (16+)

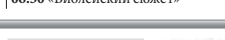
05.00 Утро России. Суббота
18.20 Церемония вручения премии «Шансон года» (12+)

04.45 Т/с «ДЕЛЬТА. ПРОДОЛЖЕНИЕ» (16+)

07.20 «Игры разума» (0+)

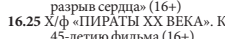
06.30 «Библейский сюжет»

Тхъэмахуэ, шыщхъэуиум и 10

06.00, 10.00, 12.00 Новости
16.00 ПОДКАСТЛАБ (16+)

08.00, 10.00, 16.00, 19.00 «Сегодня»
08.20 «У нас вытворяют» (12+)

06.30 «Библейский сюжет»
07.05 М/ф «Буренка из Масленкино...» (16+)

05.30 Х/ф «ЗАЕЗЖИЙ МОЛОДЕЦ» (16+)

09.00 Новости культуры
09.25 «Служу России» (12+)

17.10 Легендарные голоса Большого
18.00 Х/ф «ДЫМ ОТЕЧЕСТВА» (16+)

07.20 «В кругу друзей»

11.35 Д/с «Москва фронту» (16+)

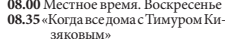
06.00 Смешанные единоборства. А. Абдулвахабов - А. Багов. АСА. Трансляция из Грозного (16+)

07.20 «В кругу друзей»

12.55 «Код доступа». «Проект «50-50-1», тайная война ПРУ против Трампа» (12+)

07.00, 12.30, 15.00 Вести Матч! Прямая трансляция
08.55 Тяжелая атлетика. Чемпионат России. Женщины. Прямая трансляция из Санкт-Петербурга

08.55 «Когда все дома с Тимуром Кияевым»

13.50 «Улицы старого города». «Дело Шрапнели. Новая тайна старого оружия» (16+)

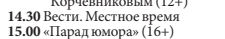
13.55 Футбол. «Шинник» (Ярославль) - «Нефтехимик» (Нижнекамск). Лига Парри. Прямая трансляция

09.25 Утренняя почта с Николаем Басковым

14.40 «Скрытые угрозы» с Николаем Чиндяиным (16+)

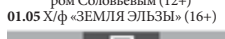
16.00 Легкая атлетика. ПСБ Чемпионат России. Прямая трансляция из Казани

11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести

15.35 «Секретные материалы». «Горичный регион холодной войны. Как создавались стратегические аэродромы в Арктике» (16+)

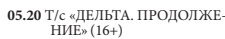
20.15 Футбол. «Ростов» (Ростов-на-Дону) - «Нарини» (Нижний Новгород). МИР. Российская премьер-лига. Прямая трансляция

01.05 Х/ф «ЗЕМЛЯ ЭЛЬЗЫ» (16+)

17.20 «Специальный репортаж. Что русскому смешно...» (16+)

22.30 «После футбола» с Георгием Черданцевым

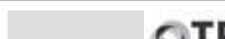
05.20 Т/с «ДЕЛЬТА. ПРОДОЛЖЕНИЕ» (16+)

18.00 Главное с Ольгой Беловой (16+)

23.05 Х/ф «ЧАСОВЩИК» (16+)

Блшыщхъэуиум и 4

6.00 «Хыбарыщхъэуиум и 4»

06.00 «Хыбарыщхъэуиум и 6»

6.10 «Псам хъэхуэуыбылэ зэман» (12+)

6.10 «Хыбарыщхъэуиум и 6»

6.50 «Гуэгуэуан тхыгъэхэр» (12+)

6.10 «Хыбарыщхъэуиум и 6»

7.10 «Къэардей-Балькыэрэм теухуэдэ». УФ-м и цыхубэр артист Яралов А. (12+)

6.10 «Хыбарыщхъэуиум и 6»

8.00 «Хыбарыщхъэуиум и 6»

6.10 «Хыбарыщхъэуиум и 6»

8.10 «Къэкуэуэр - нобэм». Вернадский Д. и цэр зыхыгъэ геохимический институт и унафцэ Хэмэз Руслан. Етгуанэ нэгъы (12+)

6.10 «Хыбарыщхъэуиум и 6»

8.30 «Страна улыбок». Сабийхэм папцэ нэгъы (6+)

6.10 «Хыбарыщхъэуиум и 6»

17.00 «Хыбарыщхъэуиум и 6»

6.10 «Хыбарыщхъэуиум и 6»

17.10 «Мафэм фыхуэасакъ» (12+)

6.10 «Хыбарыщхъэуиум и 6»

17.30 «Гыащэ кыуицитар Гуэхуфэ блэжым папцэ» (12+)

6.10 «Хыбарыщхъэуиум и 6»

18.00 КъБАССР-мр РСФСР-мр гуэажджэжэцэ цыхыгъэ и лэжакъуэ Шейлер Трувор (12+)

6.10 «Хыбарыщхъэуиум и 6»

18.45 «Хыбарыщхъэуиум и 6»

6.10 «Хыбарыщхъэуиум и 6»

6.00 «Хыбарыщхъэуиум и 5»

6.00 «Хыбарыщхъэуиум и 7»

6.10 «Хыбарыщхъэуиум и 5»

6.10 «Хыбарыщхъэуиум и 7»

6.20 КъБАССР-мр РСФСР-мр гуэажджэжэцэ цыхыгъэ и лэжакъуэ Шейлер Трувор (12+)

6.10 «Хыбарыщхъэуиум и 7»

7.00 «Хыбарыщхъэуиум и 5»

6.10 «Хыбарыщхъэуиум и 7»

7.10 «Мафэм фыхуэасакъ» (12+)

6.10 «Хыбарыщхъэуиум и 7»

7.30 «Гыащэ кыуицитар Гуэхуфэ блэжым папцэ» (12+)

6.10 «Хыбарыщхъэуиум и 7»

8.00 «Хыбарыщхъэуиум и 5»

6.10 «Хыбарыщхъэуиум и 7»

8.10 «Хыбарыщхъэуиум и 5»

6.10 «Хыбарыщхъэуиум и 7»

8.10 «Хыбарыщхъэуиум и 5»

6.10 «Хыбарыщхъэуиум и 7»

8.10 «Хыбарыщхъэуиум и 5»

6.10 «Хыбарыщхъэуиум и 7»

8.10 «Хыбарыщхъэуиум и 5»

6.10 «Хыбарыщхъэуиум и 7»

8.10 «Хыбарыщхъэуиум и 5»

6.10 «Хыбарыщхъэуиум и 7»

8.10 «Хыбарыщхъэуиум и 5»

6.10 «Хыбарыщхъэуиум и 7»

8.10 «Хыбарыщхъэуиум и 5»

6.10 «Хыбарыщхъэуиум и 7»

8.10 «Хыбарыщхъэуиум и 5»

6.10 «Хыбарыщхъэуиум и 7»

Блыщхъэ, шыцхъэуиМ и 4

- 6.00 «Хьыбарыщхъэр. Пщэдджык» (16+)
6.10 «Къэбэрдей-Балъкъэрм теуухуаэр». УФ-м и цыхуэ артист Яралов А. (12+)
7.00 «Хьыбарыщхъэр. Пщэдджык» (16+)
7.10 «Шаллагуалэр мэгущыг» (адыгэбзэкIэ) (12+)
7.20 «Тхьылгыщхъэ». Къудей Владимир. «Терчанка» (адыгэбзэкIэ) (12+)
8.00 «Хьыбарыщхъэр. Пщэдджык» (16+)
8.10 «Вэзарбэз, пшынг». Макъамэ нэтын (балъкъэр-рыбзэкIэ) (12+)
8.50 «Пхуантэ тельдыжэ цыкIу» (6+)
17.00 «Хьыбарыщхъэр» (16+)
17.10 «ЛэгъуныкIу» (адыгэбзэкIэ) (6+)
17.35 «Гукъыджэ фидану» (адыгэбзэкIэ) (12+)
18.15 «Хьуапсэм дамэ къызытригъэкIахэр» (12+)
19.00 «Гунапкъахэр» (балъкъэрбзэкIэ) (12+)
19.30 «Хьыбарыщхъэр» (16+)
19.45 «Тхьыл нэхъыбэ» (12+)
20.05 «Псэм къехуэбылэ зман» (12+)
20.40 «Лэжъгуэщэ» (адыгэбзэкIэ) (12+)
21.10 «Нартбора». СурэтшI Ахатов Лиуан. Япэ нэтын (балъкъэрбзэкIэ) (12+)
21.40 «Хьыбарыщхъэр» (16+)

Гъубж, шыцхъэуиМ и 5

- 6.00 «Хьыбарыщхъэр. Пщэдджык» (16+)
6.10 «Тхьыл нэхъыбэ» (12+)
6.25 «Псэм къехуэбылэ зман» (12+)
7.00 «Хьыбарыщхъэр. Пщэдджык» (16+)
7.10 «Лэжъгуэщэ» (адыгэбзэкIэ) (12+)
7.40 «ЛэгъуныкIу» (адыгэбзэкIэ) (6+)
8.00 «Хьыбарыщхъэр. Пщэдджык» (16+)
8.10 «Нартбора». СурэтшI Ахатов Лиуан. Япэ нэтын (балъкъэрбзэкIэ) (12+)
8.40 «Зэгъусу доджэ» (12+)
17.00 «Хьыбарыщхъэр» (16+)
17.10 «Шытхъу зилэ дохутыр» (12+)
18.05 «Сенэм къыхуыгъэщхъэ». КъБР-м шыхъ зилэ и артист ЦокIыл Азмэгэ (адыгэбзэкIэ) (12+)
18.50 «Жыр салам». Макъамэ нэтын (балъкъэрбзэкIэ) (12+)
19.30 «Хьыбарыщхъэр» (16+)
19.45 «Заманымрэ цыкъумэр». СССР-м алыгнызмэмкIэ спортым шыхъ зилэ и мастер Иуан Юрэ (12+)
20.30 «Дэнтлэч» (адыгэбзэкIэ) (12+)
20.55 «Ущцэ шиджъхъуым» (адыгэбзэкIэ) (12+)
21.15 «Нартбора». СурэтшI Ахатов Лиуан. ЕгIуанэ нэтын (балъкъэрбзэкIэ) (12+)
21.40 «Хьыбарыщхъэр» (16+)

Баржэй, шыцхъэуиМ и 6

- 7.10 - 8.00 «Пщэдджыкым жыгуэ» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
8.35 Къардэн Бубэ. «Зауэм и япэ илгъыр шухым». Япэ Ихьхэр (адыгэбзэкIэ)
8.35 - 9.00 «Си хэкум шыпсуу цыхуахэр». Бабаев Ибрахым (балъкъэрбзэкIэ)
11.30 - 11.45 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
11.45 - 12.00 «Ди хуэгъуэфыгуэхэр» цыкIым шыци (адыгэбзэкIэ)
13.10 - 13.25 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
13.25 - 13.50 «Вагъуэ» (урысыбзэкIэ)
13.50 - 14.00 «Таурыхъэм я аузым» (адыгэбзэкIэ)
15.10 - 15.25 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
15.25 - 16.00 Къуэлуфэ Хьэчим. «Нурий жигэм, наху къокI» (урысыбзэкIэ)
18.10 - 18.25 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
18.25 - 18.30 «Усыгъэм и дакIыкIэхэр» (урысыбзэкIэ)
18.30 - 18.35 «Псоми тедгъэгуэлэнуэр дакIыкIытху» (урысыбзэкIэ)
18.35 - 19.00 «Абэвхэ я унагуэым и къекIуакIыкIар» (балъкъэрбзэкIэ)
Гъубж, шыцхъэуиМ и 5
7.10 - 8.00 «Пщэдджыкым жыгуэ» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
8.10 - 8.30 «ИщIагъ» (балъкъэрбзэкIэ)
8.40 - 9.00 Къардэн Бубэ. «Зауэм и япэ илгъыр шухым». ЕгIуанэ Ихьхэр (адыгэбзэкIэ)
11.30 - 11.45 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
11.45 - 12.00 Къардэн Бубэ. «Зауэм и япэ илгъыр шухым». Ещанэ Ихьхэр (адыгэбзэкIэ) (адыгэбзэкIэ)
13.10 - 13.25 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
13.25 - 13.45 «Си чэзу луаху теуухуа интерв» (урысыбзэкIэ)
13.45 - 14.00 «ЕджакIуэхэм я гIэмэхуэ зыгъэпсэхуэгъуэм» (балъкъэрбзэкIэ)
15.10 - 15.25 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
15.25 - 16.00 «Урэдыр гъащIэм щигэ-лэгъу». Согуэ Данил (адыгэбзэкIэ)
18.10 - 18.25 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
18.25 - 18.30 «Усыгъэм и дакIыкIэхэр» (урысыбзэкIэ)
18.30 - 19.00 Бейтхуэан Сэфарбий. «Адыгэ урэдыжхэм я тхьидэм шыци» (адыгэбзэкIэ)
Баржэй, шыцхъэуиМ и 6
7.10 - 8.00 «Пщэдджыкым жыгуэ». ХьыбарегъащIэ-макъамэ канал (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
8.10 - 8.40 «И гунысэхэмэр и ГуахушIа-фэхэмэр» цыкIымы шыци. Хьыщхъэужэ Раисэ (адыгэбзэкIэ)
8.40 - 9.00 «Шангъэм хуакIуэ гуэгуэр». Малкандуев Хьэмид (балъкъэрбзэкIэ)
11.30 - 11.45 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
11.45 - 12.00 «Нахъ насуэ радиом къытахэм шыци» (балъкъэрбзэкIэ)
13.10 - 13.25 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
13.25 - 13.45 «Курхъэм шынагуэунашгъэр къыщызэгъэпэщын» (балъкъэрбзэкIэ)
13.45 - 14.00 «ЦIащIэм зымымхъуэжэ и хабзэхэр: къежалIэхэр» (адыгэбзэкIэ)
15.10 - 15.25 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
15.25 - 15.45 «Фыгуэ умылгагууэ хуэгъэ-сикIуым». «Психологым допсалтэ» (адыгэбзэкIэ)
15.45 - 16.00 «Микрофоныр - сабийхэм» (балъкъэрбзэкIэ)
18.10 - 18.25 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
18.25 - 18.30 «Усыгъэм и дакIыкIэхэр» (урысыбзэкIэ)
18.30 - 18.50 «ЗэгуэгуэгъанэхэмкIэ». Хэкум и хуамукIым и илгъырмэ ТекIуэ-ныгытэ Иныр илгъэ 80 прыкъумрэ ирыкIэлэу (урысыбзэкIэ)
19.00 «Шым къытрина лэужьыр» (урысыбзэкIэ)
Махуэку, шыцхъэуиМ и 7
7.10 - 8.00 «Пщэдджыкым жыгуэ». ХьыбарегъащIэ-макъамэ канал (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
8.10 - 8.35 «Пщыгуэхэм къапкIыкIу». Мокаев Зантул (балъкъэрбзэкIэ)
8.35 - 8.40 «Усыгъэм и тольхунэхэм» (адыгэбзэкIэ)
8.40 - 9.00 «Ахъалым и нахур». Сокур Валерэ (адыгэбзэкIэ)
11.30 - 11.45 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
11.45 - 12.00 «Сабийхэм мамырыгъэурэ лэгъуныгъэмэр ятеуухуа зэрэ жалэ». Концерт (адыгэбзэкIэ)
13.10 - 13.25 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
13.25 - 13.45 «ЛыащIэрыщэу уафэм» (урысыбзэкIэ)
13.45 - 14.00 «ХХ лэшIыгъуэм и антологI» (адыгэбзэкIэ)
15.10 - 15.25 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
15.25 - 15.45 «И чэзу диджэ» (урысыбзэкIэ)
15.45 - 16.00 «Динымрэ хабэмэр» (адыгэбзэкIэ)
18.10 - 18.25 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
18.30 - 18.45 «Еджапэм и пщантIэм» (урысыбзэкIэ)
18.45 - 18.50 «Къэбэрдей-Балъкъэрм шыци» радиопроектыр. Хэкум и хуамукIым и илгъырмэ ТекIуэ-ныгытэ Иныр илгъэ 80 прыкъумрэ ирыкIэлэу (адыгэбзэкIэ)
19.00 «Кавказым и симфоние» (урысыбзэкIэ)
Мэрэм, шыцхъэуиМ и 8
7.10 - 7.25 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
7.25 - 7.45 «Пщэдджыкыфыр шыхуэфIхэм драгуэщэ» (адыгэбзэкIэ)
7.45 - 8.00 «70 - 80 гIэмэм радиом къытахэм шыци» (адыгэбзэкIэ)
8.10 - 8.30 «Туризмэр къэцIагуа-фыгъэмэр» (балъкъэрбзэкIэ)
8.30 - 9.00 «Къыхиха IэшIагъэм хуэпжащэ». Ержыб Аслъэн и фешлту (адыгэбзэкIэ)
11.30 - 11.45 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
11.45 - 12.00 «НахъыфI дидлэу слэгъу си уэрэ» (балъкъэрбзэкIэ)
13.10 - 13.25 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
13.25 - 13.35 «Къэбэрдей-Балъкъэрм нобэ» (урысыбзэкIэ)
13.35 - 13.45 «Ар тIэцIэн хуеищ» (урысыбзэкIэ)
13.45 - 14.00 «Вагъуэ» (балъкъэрбзэкIэ)
15.10 - 15.25 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
15.25 - 15.45 «Шэрджэс дуней» (адыгэбзэкIэ)
15.45 - 16.00 «Уауэ» (диным теуухуауэ) (балъкъэрбзэкIэ)
18.10 - 18.25 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
18.25 - 18.30 «Усыгъэм и дакIыкIэхэр» (урысыбзэкIэ)
18.30 - 18.45 «Спорт шхъэлэ» (урысыбзэкIэ)
18.45 - 19.00 «Дигъэгъусу диджэ» (урысыбзэкIэ)
Шэбэт, шыцхъэуиМ и 9
10.10 - 11.00 «Кавказым и шпешлэхэр». Радио журнал (урысыбзэкIэ)
11.10 - 11.25 «КъБР: махуэр махуэм кIэлъыкIуэху». Хьыбарыщхъэр (адыгэбзэкIэ)
11.25 - 11.40 «КъБР: махуэр махуэм кIэлъыкIуэху». Хьыбарыщхъэр (балъкъэрбзэкIэ)
11.40 - 12.00 «Ди гъусуэ зыгъэпсэху». Концерт (адыгэбзэкIэ)
Тхьэмахуэ, шыцхъэуиМ и 10
10.10 - 10.25 «КъБР: махуэр махуэм кIэлъыкIуэху». Хьыбарыщхъэр (урысыбзэкIэ)
10.25 - 11.00 Вилгъелм Гауф. «Псыхуэ пащытхэ» (адыгэбзэкIэ)
11.10 - 12.00 «УсакIуэр урэдыр». Бабаев Ибрахым и фэшлту (балъкъэрбзэкIэ)
«Ильдарыкым»
7.07, 7.35, 8.07, 8.35 ШыпIэ зман. «Пщэдджык». КъБР-м шыцхъэр-бархэр (12+)
9.30 ШыпIэ зман. КъБР-м шыцхъэр-бархэр (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ) (12+)
9.45 «Дыгуасэ. Нобэ. Пщэдэ». Балъкъэр Б. (12+)
11.30 ШыпIэ зман. КъБР-м шыцхъэр-бархэр (12+)
17.00 «Лэжъхъэм и цыхуэщэ». Циканов Мухъедин-Хъыжэ (12+)
17.40 КъБР-м Хэкум и хуамукIуэхэм я унагуээхэм и комитетым и лыкIухэр (12+)
21.10 ШыпIэ зман. КъБР-м шыцхъэр-бархэр (12+)
Гъубж, шыцхъэуиМ и 5
7.07, 7.35, 8.07, 8.35 ШыпIэ зман. «Пщэдджык». КъБР-м шыцхъэр-бархэр (12+)
9.30 ШыпIэ зман. КъБР-м шыцхъэр-бархэр (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ) (12+)
9.45 «Пщыгуэхэм къапкIыкIу». Пшы гуащэ Гошах (12+)
11.30 ШыпIэ зман. КъБР-м шыцхъэр-бархэр (12+)
17.00 «ПакIуэ». ХъажырокIуэуэ лэгъуэ (12+)
17.45 «ТекIуэныгъэм и шдэблэхэр» (12+)
21.10 ШыпIэ зман. КъБР-м шыцхъэр-бархэр (12+)
Вэражэй, шыцхъэуиМ и 6
7.07, 7.35, 8.07, 8.35 ШыпIэ зман. «Пщэдджык». КъБР-м шыцхъэр-бархэр (12+)
9.30 ШыпIэ зман. КъБР-м шыцхъэр-бархэр (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ) (12+)
9.45 «Онлайн». ХъэцIыкIуэ Башир (12+)
11.30 ШыпIэ зман. КъБР-м шыцхъэр-бархэр (12+)
17.00 «Си гъащIэр IэшIагъэм тегъуухуахэр». Тау Хь. (12+)
17.35 «Пщыгуэхэмэр къахуэуащIытху». Кулиев Къайсын и цIэр зезыхэ Мухъажы библиотекэр (12+)
«Россия 24» «Къэбэрдей-Балъкъэр» ГТРК-м и ТВ
Блыщхъэ, шыцхъэуиМ и 4
15.00 ШыпIэ зман. «Россия 24». Тхьэмахуэм къриубдыд хьыбархэр (12+)
17.30 ШыпIэ зман. «Россия 24». КъБР-м шыцхъэр-бархэр (12+)
17.45 ШыпIэ зман. «Россия 24». Репортаж шхъэхуэ (12+)
Гъубж, шыцхъэуиМ и 5
17.30 ШыпIэ зман. «Россия 24». КъБР-м шыцхъэр-бархэр (12+)
17.45 ШыпIэ зман. «Россия 24». Интервю (12+)
Вэражэй, шыцхъэуиМ и 6
17.30 ШыпIэ зман. «Россия 24». КъБР-м шыцхъэр-бархэр (12+)
17.45 ШыпIэ зман. «Россия 24». Репортаж шхъэхуэ (12+)
Шэбэт, шыцхъэуиМ и 9
Тхьэмахуэ, шыцхъэуиМ и 10
13.00 ШыпIэ зман. «Россия 24». Тхьэмахуэм къриубдыд хьыбархэр (12+)
8.25 «Ма алай!». Макъамэ нэтын (балъкъэрбзэкIэ) (12+)
17.00 «ШыпIэмэр уэгумэр ятеуухуауэ» (12+)
17.20 «Небесный тиходх». КъБР-м и къэрал музыкэ-театры и гъуава спектаклыр ялэу къагъэлыгъуэ. Пщэдэ (12+)
18.20 «Шаллагуалэр гъэсэн». УФ-м цIэныгъэ нэхъыщхъэ шрагъэгъуэт Iэнатэм и лэжыкIуэ Хьурей Леоренэ (12+)
19.00 «Театрыр фыгуэ зылыгъэхэм пащIэ». Театыр сезоныр зыхуащхъэ (адыгэбзэкIэ) (12+)
20.00 «Си гукъыкIэжхэр». ШэнхэбэмкIэ шыхъ зилэ и лэжыкIуэ Вындыж М. (адыгэбзэкIэ) (12+)
20.35 «Республикэм шыцхъэрбархэр». Хьыбарыщхъэр (адыгэбзэкIэ) (16+)
21.50 «Луахуэгуэ нэхъыщхъэ» (балъкъэрбзэкIэ) (12+)
21.55 «Ди заманым и лыхъужьхэр» (балъкъэрбзэкIэ) (12+)
21.45 «Хьыбарыщхъэр» (балъкъэрбзэкIэ) (16+)
Тхьэмахуэ, шыцхъэуиМ и 10
6.00 «Республикэм шыцхъэрбархэр». Хьыбарыщхъэр (адыгэбзэкIэ) (16+)
6.20 «Театрыр фыгуэ зылыгъэхэм пащIэ». Театыр сезоныр зыхуащхъэ (адыгэбзэкIэ) (12+)
7.20 «Шаллагуалэр гъэсэн». УФ-м цIэныгъэ нэхъыщхъэ шрагъэгъуэт Iэнатэм и лэжыкIуэ Хьурей Леоренэ (12+)
8.00 «Хьыбарыщхъэр» (балъкъэрбзэкIэ) (16+)
8.15 «Ди заманым и лыхъужьхэр» (балъкъэрбзэкIэ) (12+)
8.45 «Усэ къыщеджэ пщантIа» (балъкъэрбзэкIэ) (12+)
17.00 «Небесный тиходх». КъБР-м и къэрал музыкэ-театры и гъуава спектаклыр ялэу къагъэлыгъуэ. КIухур (12+)
17.55 «КъБР-м и тхьидэмэр и шэнхэбэмкIэ». КъБР-м и лэпкъ музейм и гъэлыгъуэныгъэ (12+)
18.25 «Гъуазэ» (адыгэбзэкIэ) (12+)
19.00 «Уи пщIэр уи Гуахуэшафэрщэ». Филологие цIэныгъэхэмкIэ доктор Чым Рашид (адыгэбзэкIэ) (12+)
19.40 «ШыпIэ». КъБР-м и цыхуэ тхакIуэ Налп Ахьмъхъан (адыгэбзэкIэ) (12+)
20.15 «Ийнануу ючон Iэген». Гемев Аго теуухуэ (балъкъэрбзэкIэ) (12+)
20.45 «Сеий этэ, жашаргъа». СурэтшI Уэденов Мухътар (балъкъэрбзэкIэ) (12+)
21.20 «Къэбэрдей-Балъкъэрм и дыдэ вагъуэхуэ». Совет Союзым и Лыхъужь Умаев Мухъажыр
21.30 «Республика: тхьэмахуэ заухуа хьыбархэр» (16+)

1 КъБР «Мир» канал

- 6.00 «Хьыбарыщхъэр. Пщэдджык» (16+)
6.10 «Шытхъу зилэ дохутыр» (12+)
6.30 «Хьыбарыщхъэр. Пщэдджык» (16+)
7.10 «Дэнтлэч» (адыгэбзэкIэ) (12+)
7.40 «Ущцэ шиджъхъуым». (адыгэбзэкIэ) (12+)
8.00 «Хьыбарыщхъэр. Пщэдджык» (16+)
8.10 «Нартбора». СурэтшI Ахатов Лиуан. ЕгIуанэ нэтын (балъкъэрбзэкIэ) (12+)
8.35 «Быллэч». Сабийхэм пащIэ нэтын (балъкъэр-рыбзэкIэ) (12+)
17.00 «Хьыбарыщхъэр» (16+)
17.10 «Къэкуанум и дуней» (12+)
17.35 КъБР-м и къэрал филармонием и симфоние оркестрым и концерт ХьэТгохуэщхъуеи жыгъа-дэм. Пщэдэ (12+)
18.05 «Сызолпкъыжэ». Диджэ Нинэ (адыгэбзэкIэ) (12+)
18.40 «Гухэлъ уэрэдхъэ» (адыгэбзэкIэ) (12+)
19.10 «Спорт утыку цыкIу» (балъкъэрбзэкIэ) (12+)
19.30 «Хьыбарыщхъэр» (16+)
19.45 «Къэкуанур нобэрей махуэм пыщIащэ». Абхъазым цIэныгъэхэмкIэ и академием и президент Джалуа Зураб (12+)
20.15 «Узыншэм...» (адыгэбзэкIэ) (12+)
20.50 «Албар» (балъкъэрбзэкIэ) (12+)
21.30 «Си чэзу псалъмак» (16+)
21.40 «Хьыбарыщхъэр» (16+)

Махуэку, шыцхъэуиМ и 7

- 6.00 «Хьыбарыщхъэр. Пщэдджык» (16+)
6.10 «Нартбора». СурэтшI Ахатов Лиуан. Япэ нэтын (балъкъэрбзэкIэ) (12+)
8.40 «Зэгъусу доджэ» (12+)
17.00 «Хьыбарыщхъэр» (16+)
17.10 «Шытхъу зилэ дохутыр» (12+)
18.05 «Сенэм къыхуыгъэщхъэ». КъБР-м шыхъ зилэ и артист ЦокIыл Азмэгэ (адыгэбзэкIэ) (12+)
18.50 «Жыр салам». Макъамэ нэтын (балъкъэрбзэкIэ) (12+)
19.30 «Хьыбарыщхъэр» (16+)
19.45 «Заманымрэ цыкъумэр». СССР-м алыгнызмэмкIэ спортым шыхъ зилэ и мастер Иуан Юрэ (12+)
20.30 «Дэнтлэч» (адыгэбзэкIэ) (12+)
20.55 «Ущцэ шиджъхъуым» (адыгэбзэкIэ) (12+)
21.15 «Нартбора». СурэтшI Ахатов Лиуан. ЕгIуанэ нэтын (балъкъэрбзэкIэ) (12+)
21.40 «Хьыбарыщхъэр» (16+)

- 18.35 «IэшIагъэ дызыхуэныкIуэхэр» (адыгэбзэкIэ)
18.50 «Лыгъэм и дамыгъэ» (адыгэбзэкIэ) (12+)
19.30 «Хьыбарыщхъэр» (16+)
19.45 «02»-кулыкIуэуицIаплэм хьыбар фешащIэ» (16+)
20.00 «И творчествэм теуухуаэр». Алэнэс Астемир. ЕгIуанэ нэтын (12+)
20.40 «Ди пщэфIапIэм» (адыгэбзэкIэ) (12+)
21.20 «Къыхэхэхэр» (балъкъэрбзэкIэ) (12+)
21.40 «Хьыбарыщхъэр» (16+)
Мэрэм, шыцхъэуиМ и 8
6.00 «Хьыбарыщхъэр. Пщэдджык» (16+)
6.10 «Аргудан нартыху» (12+)
6.20 «И творчествэм теуухуаэр». Алэнэс Астемир. ЕгIуанэ нэтын (12+)
7.00 «Хьыбарыщхъэр. Пщэдджык» (16+)
7.10 «Усыгъэ» (адыгэбзэкIэ) (12+)
7.20 «Ди пщэфIапIэм» (адыгэбзэкIэ) (12+)
8.00 «Хьыбарыщхъэр. Пщэдджык» (16+)
8.10 «Уауэ» (балъкъэрбзэкIэ) (12+)
8.40 «Къыхэхэхэр» (балъкъэрбзэкIэ) (12+)
17.00 «Хьыбарыщхъэр» (16+)
17.15 «Бзылгъухгъэ шыпкъэ» (адыгэбзэкIэ) (12+)
18.30 «Фым телжэхэ» (адыгэбзэкIэ) (12+)
19.00 «Ма алай!». ШыпIагуалэр нэтын (балъкъэр-рыбзэкIэ) (12+)
19.30 «Хьыбарыщхъэр» (16+)
19.45 «БлэкIар дигу къэдыкIыжы» (12+)
20.20 «ГуцIагуащхъэуащэ». ГугIыж Борис и усэхэр (адыгэбзэкIэ) (12+)
20.35 «ШыпIыгъэр-гуауэщэ». Физико-математикэ цIэныгъэхэмкIэ кандидат Бицу Тимур (адыгэбзэкIэ) (12+)
21.05 «ШыпIыгъэм шыпкъыша гъуэгуэ». Филологие цIэныгъэхэмкIэ доктор Сарбашев Алэнэ (балъкъэрбзэкIэ) (12+)
21.40 «Хьыбарыщхъэр» (16+)

Шэбэт, шыцхъэуиМ и 9

- 6.00 «Тхьыл нэхъыбэ» (12+)
6.20 «БлэкIар дигу къэдыкIыжы» (12+)
6.50 «ШыпIыгъэр-гуауэщэ». Физико-математикэ цIэныгъэхэмкIэ кандидат Бицу Тимур (адыгэбзэкIэ) (12+)
7.20 «Фым телжэхэ» (адыгэбзэкIэ) (12+)
7.50 «ШыпIыгъэм шыпкъыша гъуэгуэ». Филологие цIэныгъэхэмкIэ доктор Сарбашев Алэнэ (балъкъэрбзэкIэ) (12+)
(адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
18.25 - 18.30 «Усыгъэм и дакIыкIэхэр» (урысыбзэкIэ)
18.30 - 18.45 «Еджапэм и пщантIэм» (урысыбзэкIэ)
18.45 - 18.50 «Къэбэрдей-Балъкъэрм шыци» радиопроектыр. Хэкум и хуамукIым и илгъырмэ ТекIуэ-ныгытэ Иныр илгъэ 80 прыкъумрэ ирыкIэлэу (адыгэбзэкIэ)
18.50 - 19.00 «Кавказым и симфоние» (урысыбзэкIэ)
Мэрэм, шыцхъэуиМ и 8
7.10 - 7.25 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
7.25 - 7.45 «Пщэдджыкыфыр шыхуэфIхэм драгуэщэ» (адыгэбзэкIэ)
7.45 - 8.00 «70 - 80 гIэмэм радиом къытахэм шыци» (адыгэбзэкIэ)
8.10 - 8.30 «Туризмэр къэцIагуа-фыгъэмэр» (балъкъэрбзэкIэ)
8.30 - 9.00 «Къыхиха IэшIагъэм хуэпжащэ». Ержыб Аслъэн и фешлту (адыгэбзэкIэ)
11.30 - 11.45 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
11.45 - 12.00 «НахъыфI дидлэу слэгъу си уэрэ» (балъкъэрбзэкIэ)
13.10 - 13.25 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
13.25 - 13.35 «Къэбэрдей-Балъкъэрм нобэ» (урысыбзэкIэ)
13.35 - 13.45 «Ар тIэцIэн хуеищ» (урысыбзэкIэ)
13.45 - 14.00 «Вагъуэ» (балъкъэрбзэкIэ)
15.10 - 15.25 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
15.25 - 15.45 «Шэрджэс дуней» (адыгэбзэкIэ)
15.45 - 16.00 «Уауэ» (диным теуухуауэ) (балъкъэрбзэкIэ)
18.10 - 18.25 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
18.25 - 18.30 «Усыгъэм и дакIыкIэхэр» (урысыбзэкIэ)
18.30 - 18.45 «Спорт шхъэлэ» (урысыбзэкIэ)
18.45 - 19.00 «Дигъэгъусу диджэ» (урысыбзэкIэ)

«Нъэбэрдей-Балъкъэр» ГТРК-м и радио

- 7.10 - 8.00 «Пщэдджыкым жыгуэ» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
8.35 Къардэн Бубэ. «Зауэм и япэ илгъыр шухым». Япэ Ихьхэр (адыгэбзэкIэ)
8.35 - 9.00 «Си хэкум шыпсуу цыхуахэр». Бабаев Ибрахым (балъкъэрбзэкIэ)
11.30 - 11.45 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
11.45 - 12.00 «Ди хуэгъуэфыгуэхэр» цыкIым шыци (адыгэбзэкIэ)
13.10 - 13.25 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
13.25 - 13.50 «Вагъуэ» (урысыбзэкIэ)
13.50 - 14.00 «Таурыхъэм я аузым» (адыгэбзэкIэ)
15.10 - 15.25 «ХЪЫБАРЫЩХЪЭР» (адыгэбзэкIэ, балъкъэрбзэкIэ, урысыбзэкIэ)
15.25 - 16.00

КЪБЪР-М И РАДИО

Блывцхъ, шынцхъуиум и 4

- 00.00 - Макъам 99.5-FM (урсыбзэкIэ)
- 1.00 - Макъам 99.5-FM (урсыбзэкIэ)
- 1.35 - «Фэр папцIэ» (адыгэбзэкIэ)
- 2.00 - «Макъам» (адыгэбзэкIэ)
- 2.30 - «ЖыцIыгбг нэужым» (адыгэбзэкIэ)
- 3.00 - «Орайда» (балькэрыбзэкIэ)
- 4.00 - «Жырхана» (балькэрыбзэкIэ)
- 5.00 - Макъам 99.5-FM (урсыбзэкIэ)
- 6.35 - «ПцIэнэу шхъэпэщ» (урсыбзэкIэ) (12+)

- 6.45 - 7.00 «Спорт хыбархэр» (урсыбзэкIэ) (12+)

«ХыбарыцIэхэр» (адыгэбзэкIэ):

7.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00

«ХыбарыцIэхэр» (балькэрыбзэкIэ):

7.05, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00

«ХыбарыцIэхэр» (урсыбзэкIэ):

7.10, 12.00, 15.00, 18.00, 21.00

- 7.15 - «Си Къбэрдей-Балькэр» (адыгэбзэкIэ) (16+)

- 7.45 - «Узыншагъ» (адыгэбзэкIэ) (12+)

- 8.00 - «Си Къбэрдей-Балькэр» (балькэрыбзэкIэ) (16+)

- 8.20 - «Билими дунясы» (балькэрыбзэкIэ) (6+)

- 8.40 - «ПсалгэмэкI шхъэпэщ» (адыгэбзэкIэ) (16+)

- 9.00 - «Си Къбэрдей-Балькэр» (урсыбзэкIэ) (16+)

- 9.25 - «Кавказым и макъхэр» (урсыбзэкIэ)

- 10.05 - «ХьэцIэщ» (адыгэбзэкIэ) (16+)

- 10.25 - «Фэр папцIэ» (адыгэбзэкIэ)

- 11.05 - «Чамхана» (балькэрыбзэкIэ) (16+)

- 11.25 - «Жыр саугъа» (балькэрыбзэкIэ)

- 11.48 - «Назму толкунларында» (балькэрыбзэкIэ) (12+)

- 12.05 - «КъехъэкI-нехъэкI зыхъмыл псалгэмэкI» (урсыбзэкIэ) (16+)

- 12.35 - «Дуней тетикIэ» (урсыбзэкIэ) (16+)

- 13.05 - «Си Къбэрдей-Балькэр» (адыгэбзэкIэ) (16+)

- 13.35 - «ПсалгэмэкI шхъэпэщ» (адыгэбзэкIэ) (16+)

- 13.50 - «Узыншагъ» (адыгэбзэкIэ) (12+)

- 14.05 - «Си Къбэрдей-Балькэр» (балькэрыбзэкIэ) (16+)

- 14.30 - «ГушылIэпIэ» (адыгэбзэкIэ) (16+)

- 15.05 - «Си Къбэрдей-Балькэр» (урсыбзэкIэ) (16+)

- 15.25 - «Кавказым и макъхэр» (урсыбзэкIэ)

- 16.05 - «ХьэцIэщ» (адыгэбзэкIэ) (16+)

- 16.25 - «Фэр папцIэ» (адыгэбзэкIэ)

- 17.05 - «Чамхана» (балькэрыбзэкIэ) (16+)

- 17.25 - «Жыр саугъа» (балькэрыбзэкIэ)

- 17.48 - «Назму толкунларында» (балькэрыбзэкIэ) (12+)

- 18.05 - «КъехъэкI-нехъэкI зыхъмыл псалгэмэкI» (урсыбзэкIэ) (16+)

- 18.35 - «Дуней тетикIэ» (урсыбзэкIэ) (16+)

- 19.05 - Макъам 99.5-FM (адыгэбзэкIэ)

- 19.45 - «Таурхъан» (адыгэбзэкIэ) (6+)

- 20.05 - «Орайда» (балькэрыбзэкIэ)

- 20.40 - «Акълманла сэлери» (16+)

- 21.05 - Макъам 99.5-FM (урсыбзэкIэ)

- 21.35 - «ПцIэнэу шхъэпэщ» (урсыбзэкIэ) (12+)

- 21.45 - «Спорт хыбархэр» (урсыбзэкIэ) (12+)

- 22.00 - «Макъам» (адыгэбзэкIэ)

- 22.35 - «Ди гъусу зывгъэпсэху» (адыгэбзэкIэ)

- 23.00 - 24.00 «Жырхана» (балькэрыбзэкIэ)

Губж, шынцхъуиум и 5

- 00.00 - Макъам 99.5-FM (урсыбзэкIэ)

- 1.00 - Макъам 99.5-FM (адыгэбзэкIэ)

- 1.30 - «ЖыцIыгбг нэужым» (адыгэбзэкIэ)

- 2.00 - «Орайда» (балькэрыбзэкIэ)

- 2.30 - «ГушылIэпIэ» (адыгэбзэкIэ) (16+)

- 3.00 - Макъам 99.5-FM (урсыбзэкIэ)

- 3.25 - «Кавказым и макъхэр» (урсыбзэкIэ)

- 4.00 - «Фэр папцIэ» (адыгэбзэкIэ)

- 5.00 - «Чамхана» (балькэрыбзэкIэ) (16+)

- 5.25 - «Жыр саугъа» (балькэрыбзэкIэ)

- 6.00 - 7.00 Макъам 99.5-FM (урсыбзэкIэ)

«ХыбарыцIэхэр» (адыгэбзэкIэ):

7.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00

«ХыбарыцIэхэр» (балькэрыбзэкIэ):

7.05, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00

«ХыбарыцIэхэр» (урсыбзэкIэ):

7.10, 12.00, 15.00, 18.00, 21.00

- 7.15 - «Си Къбэрдей-Балькэр» (адыгэбзэкIэ) (16+)

- 7.45 - «Гукъын» (адыгэбзэкIэ) (12+)

- 8.00 - «Си Къбэрдей-Балькэр» (балькэрыбзэкIэ) (16+)

- 8.20 - «Боракъ» (балькэрыбзэкIэ)

- 9.00 - «Си Къбэрдей-Балькэр» (урсыбзэкIэ) (16+)

- 9.20 - «Гукъыджэ» (урсыбзэкIэ) (12+)

- 10.05 - «Адыгхэр: тхыдэр, хабзэр» (адыгэбзэкIэ)

- 10.50 - «Лъэпкъ ЛушцIыгъ» (адыгэбзэкIэ) (6+)

- 11.05 - «Халкъ жырла» (балькэрыбзэкIэ)

- 11.30 - «Миллет хазнабыздан» (балькэрыбзэкIэ) (12+)

- 12.05 - «Интервал QT» (урсыбзэкIэ) (16+)

- 12.25 - «Сабигъуэм и дуней» (урсыбзэкIэ) (6+)

- 12.45 - «Таурхъан» (адыгэбзэкIэ) (6+)

- 13.05 - «Си Къбэрдей-Балькэр» (адыгэбзэкIэ) (16+)

- 13.35 - «Гукъина» (адыгэбзэкIэ) (16+)

- 13.50 - «Лъэпкъ ЛушцIыгъ» (адыгэбзэкIэ) (16+)

- 14.05 - «Си Къбэрдей-Балькэр» (балькэрыбзэкIэ) (16+)

- 14.30 - «Фэр папцIэ» (адыгэбзэкIэ)

- 15.05 - «Си Къбэрдей-Балькэр» (урсыбзэкIэ) (16+)

- 15.25 - «Гукъыджэ» (урсыбзэкIэ) (12+)

- 16.05 - «Адыгхэр: тхыдэр, хабзэр» (адыгэбзэкIэ)

- 17.05 - «Боракъ» (балькэрыбзэкIэ)

- 17.35 - «Халкъ жырла» (балькэрыбзэкIэ)

- 18.05 - «Интервал QT» (урсыбзэкIэ) (16+)

- 18.25 - «Сабигъуэм и дуней» (урсыбзэкIэ) (6+)

- 19.05 - Макъам 99.5-FM (адыгэбзэкIэ)

- 19.45 - «Таурхъан» (адыгэбзэкIэ) (6+)

- 20.05 - «Билими дунясы» (балькэрыбзэкIэ)

- 20.25 - «Орайда» (балькэрыбзэкIэ)

- 21.05 - Макъам 99.5-FM (урсыбзэкIэ)

- 21.25 - «Кавказым и макъхэр» (урсыбзэкIэ)

- 22.00 - «ХьэцIэщ» (адыгэбзэкIэ) (16+)

- 22.30 - «ГушылIэпIэ» (адыгэбзэкIэ) (16+)

- 23.00 - «Чамхана» (балькэрыбзэкIэ) (16+)

- 23.25 - 24.00 «Жыр саугъа» (балькэрыбзэкIэ)

Вэрэжьей, шынцхъуиум и 6

- 00.00 - Макъам 99.5-FM (урсыбзэкIэ)

- 1.00 - Макъам 99.5-FM (адыгэбзэкIэ)

- 1.30 - «ЖыцIыгбг нэужым» (адыгэбзэкIэ)

- 2.00 - «Орайда» (балькэрыбзэкIэ)

- 2.35 - «Фэр папцIэ» (адыгэбзэкIэ)

- 3.00 - Макъам 99.5-FM (урсыбзэкIэ)

- 3.20 - «Гукъыджэ» (урсыбзэкIэ) (12+)

- 4.00 - «Гухъэлъ уэрэджэр» (адыгэбзэкIэ)

- 5.00 - «Халкъ жырла» (балькэрыбзэкIэ)

- 5.30 - «Боракъ» (балькэрыбзэкIэ)

- 6.00 - 7.00 Макъам 99.5-FM (урсыбзэкIэ)

«ХыбарыцIэхэр» (адыгэбзэкIэ):

7.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00

«ХыбарыцIэхэр» (балькэрыбзэкIэ):

7.05, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00

«ХыбарыцIэхэр» (урсыбзэкIэ):

7.10, 12.00, 15.00, 18.00, 21.00

- 7.15 - «Си Къбэрдей-Балькэр» (адыгэбзэкIэ) (16+)

- 7.45 - «Сэтэней» (адыгэбзэкIэ) (12+)

- 8.00 - «Си Къбэрдей-Балькэр» (балькэрыбзэкIэ) (16+)

- 8.30 - «Къонгурочукъ» (балькэрыбзэкIэ) (6+)

- 9.00 - «Си Къбэрдей-Балькэр» (урсыбзэкIэ) (16+)

- 9.25 - «Кавказым и макъхэр» (урсыбзэкIэ)

- 10.05 - «ШЦхумрэ гъащIэмрэ» (адыгэбзэкIэ) (16+)

- 10.25 - «Гухъэлъ уэрэджэр» (адыгэбзэкIэ)

- 11.05 - «Чамхана» (балькэрыбзэкIэ) (16+)

- 11.30 - «Салам алейкум» (балькэрыбзэкIэ)

- 12.05 - «Гуауджэм и щыналъэ» (урсыбзэкIэ)

- 12.35 - «Кавказым и симфоние» (урсыбзэкIэ)

- 13.05 - «Си Къбэрдей-Балькэр» (адыгэбзэкIэ) (16+)

- 13.35 - «ДигъотIыгъыгъэхэр» (адыгэбзэкIэ) (16+)

- 14.05 - «Си Къбэрдей-Балькэр» (балькэрыбзэкIэ) (16+)

- 14.20 - «Къонгурочукъ» (балькэрыбзэкIэ) (6+)

- 14.40 - «Усыгъ» (адыгэбзэкIэ) (16+)

- 14.50 - Къызэрэфэ шыналъэхэр (адыгэбзэкIэ)

- 15.05 - «Си Къбэрдей-Балькэр» (урсыбзэкIэ) (16+)

- 15.25 - «Кавказым и макъхэр» (урсыбзэкIэ)

- 16.05 - «Сэтэней» (адыгэбзэкIэ) (12+)

- 16.20 - «Гухъэлъ уэрэджэр» (адыгэбзэкIэ)

- 17.05 - «Чамхана» (балькэрыбзэкIэ) (16+)

- 17.25 - «Салам алейкум» (урсыбзэкIэ)

- 18.05 - «Гуауджэм и щыналъэ» (урсыбзэкIэ)

- 18.35 - «Кавказым и симфоние» (урсыбзэкIэ)

- 19.05 - Макъам 99.5-FM (адыгэбзэкIэ)

- 19.45 - «Таурхъан» (адыгэбзэкIэ) (6+)

- 20.05 - «Орайда» (балькэрыбзэкIэ)

- 20.25 - «Боракъ» (балькэрыбзэкIэ)

- 21.05 - Макъам 99.5-FM (урсыбзэкIэ)

- 21.25 - «Гукъыджэ» (урсыбзэкIэ) (12+)

- 22.00 - «Адыгхэр: тхыдэр, хабзэр» (адыгэбзэкIэ)

- 23.00 - «Халкъ жырла» (балькэрыбзэкIэ)

- 23.30 - 24.00 «Орайда» (балькэрыбзэкIэ)

Макуку, шынцхъуиум и 7

- 00.00 - Макъам 99.5-FM (урсыбзэкIэ)

- 00.30 - «Кавказым и симфоние» (урсыбзэкIэ)

- 1.00 - Макъам 99.5-FM (адыгэбзэкIэ)

- 1.35 - «Ди гъэтIыгъыгъэхэр» (адыгэбзэкIэ)

- 2.00 - «Орайда» (балькэрыбзэкIэ)

- 3.00 - Макъам 99.5-FM (урсыбзэкIэ)

- 3.25 - «Кавказым и макъхэр» (урсыбзэкIэ)

- 4.00 - «Усыгъ» (адыгэбзэкIэ)

- 4.10 - «Гухъэлъ уэрэджэр» (адыгэбзэкIэ)

- 4.50 - Къызэрэфэ шыналъэхэр (адыгэбзэкIэ)

Гуныкъуэгъуэ хэмыту, хуиту зауужьын папщцэ

Къэршэй-Шарджэс Республикэм и Адыгэ Хасэм и тхьэмадэ, ДАХ-м и вице-президент, КЪШР-м и Цыхуэбэ Зэуыцэм (Парламентым) и депутат Аслъэн Алий дыдэуэршэраш Хэкум къзыгъэзэжэхэм я махуэм ирихьэлъу. Къэтлэга улщцэхэр ятеуауэуэ шытащ хэжэсу шытауэ хэкурыс хъужа ди къуэшхэмрэ ди шыгъуэхэмрэ я адэжь лъахэр зрагъуэтыжам, я щыцкыгъэпсэуклэм, къызыхэттысхьа жылагуэм зэрыхэпсэхуым, Адыгэ Хасэр абыхэм зерапыщцам, зерадэпсыжам.

- Хэкум къзыгъэзэжэхэм я щыцкыгъэпсэуклэм теуауэуэ Къэршэй-Шарджэс Адыгэ Хасэм илэжкым и гугъуэ кытхуэщцам ди гуапэт, Алий.

- Япэрауэ, Хэкум къэлэпхуэжыну мурад зыщца ди лъапкыгъуэхэм, зыщцалхуа къэралым кыкылы Урысей Федерациэм кыхьэну хуит къэзыщцэ дэфтэрхэр къахуэдэжыныкыкыгъэпсэуклэм къэдымыгъануу дадэлэпкыуаш сэт шыгуыу, ноби сэбэп дахуэхуэну дыхьэзырщ Кавказым къэлэжыну гупыж зылэжым. Ар Хасэм и къалэн нэхыщхьэхэм ящыщцэ. 1998 гъэм Косовэ ирашцкылауэ шыта зауэ лыгъейм ди лъапкыгъуэхэр къыхашу адыгэщым къызыррагъэтысхьэжэр, Хэкум къзыгъэзэжэхэм я махуэр ди лъапкыным хэлэтылауэ егъэлаплэ. Ялэу зи адэжь лъахэ зрагъуэтыжэ цыкыуи 165-р, Адыгэ Республикэм и унафэцкэ хуахуа Махуэхьэблэ къуажэ мыным дагъэтысхьащ. Абы лъандэрэ Хэкум къзыгъэзэжэхэм я махуэр зы илэси сэддыгъэкыуэ долэт.

- Мы гъэм сэт хуэдэ луэхуэуэхэр егъэкыуэцкыны фи мурад а махуэм ехьэллауэ?

- Адыгэ Хасэм Шялалэгъуэлэ Хасэм сэт шыгуыу пцэрлыл зыхуэдщцэ Хэкум къзыгъэзэжэхэм гулытэ хэха зэрахуэтщца хуэн лэмалыфлхэр дгъэ-

белджылыну, щэнхабзэ пшыхьэр, зэлущцэхэр, адыгэ джэгу къызыдогъэлэщ. Ди организациэм и хэщцалпэм къыдогъэблагъэр, дабгъэдэсщ, зыгъэплетейтэ луэхуэуэхэм дропсалъэ, апхуэдэхэм дежи, зэрыдгъэгъуфлэным, дээррыщхьэпэным дыпылщ. Фыуэ тцлэм дытэлсэлъыкыжыныр тэрэккым, ауэ дэ зи ужь дитыр ди лъапкыгъуэхэр гуныкыуэгъуэ хэмыту, хуиту зауужу, жылагуэм ифр дагъэкыфу дгъэпсэунраци, хэти ялагуэ дэ абыхэм дээррыхуэгузавэр, дэтхэнэ зыри къызыртыфлэуэхэр, зэи утыку къызырдымынэр.

- Сэт хуэдэ къэралхэр ахэр къыздыкыжар? Я шхьэ луэхуэ зэрахуэу, зэрыпсэун къызыхьахын ялэжу шыт?

- Иужрейуэ къэлэуэжэхэр Шамым (Сирием) къыщыхьауэрэраш. Нобэккэ ди хэгъэгум репатрианту шыцэр цыкыуэ 32-рэ махуэ. Я лыхьы-лэулэдхэм яклэ-

лэжьэуэ Къэбэрдей-Балъкъэрым, Адыгэ Республикэм лэпхуэи къахьэлаш, ауэ ахэр къызыртыкылауэ хэкурысщ, я псэуплэм емыльтыауэ. Дэ додэ ахэр ди шыналъэм и сэт хуэдэ клэпэм тесми, нэхыщхьэр - адыгэм и лъапсэр ягъэбагуэу, къэралыр ирагъэфлэуэ псэумэ араш.

- Нэгъуэщцэ къэрал кыкылауэ хэрыпыбзэ флэка имышцэу, уэблэмэ и адыгэбзэри мыкууэу, дауэ зэрыдэкулатэр урысыбзэр шытэпцэ жылагуэу?

- Сабий лыгыплэхэм, курыт, ишхьэ еджалпэхэм клуэхэм я дежкэ урысыбзэр зэгъэщцэ-гъэуэжыкым. Илэс зытулщцкэ йосэ урысыбзэм. Адыгэ къуажэхэм балигуыу яхэттысхьауэ псэуэхэм я гугъуэ умышцыхьэ, ахэр бэзыкыуэу шытамы, анэ дэлъхуэбзэр дэ нэхьэр нэхьэфыжу ягъэбзэрэбзэ хьуаш. Къыщыкылуэ жагъащцэ ирэ

иджырэ зэплэтымэ, хуабжы зыхьэщцэу зауужащ я бзэки, я цыкыу хэткыкыкэ, я псэукыкыкэ. Абы урымгыфлэну шыткыкым.

- Дунейм щызэбгъыпхьауэ тет адыгэхэр Хэкум къэшэжыныр гугъуэ нобэ?

- Мыбыкыкэ къэлэуэжэуэ шыпсэу куэдым яхэтцэ зи лыхьы къызышэжыну пылхэр. Апхуэдэхэр мащцкыкым. Дэфтэрхэр зэфлэгъэжыным зман куэд токуладэри, узэрыгъэм хуэдэу, шцэхуэ псори зэфлэклэ кыкым. Догугъэ репатриантхэм я къэлэуэжыныр нэхьэ пынщцэ Урысейм тхуищцыну, къэрал хабзэщцэхэр къищцэу, шылахьэхэм сэбэп хуэн зэхьуэжыныр хэуэ хилъхьэу. Псалъэм папщцэ, Урысейм адыгэбзэр къэралыбзэхэм шыхабжыри, хэ-хэным анэдэлъхуэбзэр зэрищцэ къэуэжыкыкэ ар Хэкум лъэпщцэ хэпэуншэу кыхьэж хуэуэ ящцам дэгъуэт, урысыбзэри иужькыкэ лэмал имылауэ зригъэщцэжыну хуагъэуэу.

- Ди хэгъэгум шыпсэу репатриантхэр зыхуэй хуэзэрэ цлэныгъэ, лэжыгъэ зэгъэгъэуэ тынымкы?

- Абыхэм яхэтцэ дохутыри, шцакхуэгъажы, адыгэбзэмкыкэ егъэдэжакыу, автомеханикы, нэгъуэщцэ лэщцэагъэлхэри. Адыгэ Хасэм лэклэ кыгъэна-кыкым ишхьэ еджалпэ шцлэтысхьэнухэм ядэлэпкыуэ-шцлэтысхьэнухэм. Еджэну, лэжэну, жылагуэм ифр зыхьэлэ луэхуэ къызыхьэжыну хуэйуэ зы-кытхуэзыгъэзэхэм «хьэуэ» шажетла къэхьуакыкым. Уи лъэпкыгъуэ къыбдэлэпкыуныр зымыуасэ шыцкыкым, ар гурылуэгъуэуэ, ауэ уи къару

зэрыубыда, уи лъэр быдэу уа нэужь, уэри дамэ къыпкыуэ-хьуэхэм уашхьэпэжын лъэокл. Ар шыжысэр, репатриантхэр къызыхьэтысхьахэм, дэ фыи дыдэу къытхьэзгъащи, езыр-эзыру хушцкыкыуэ нэхьэ къыхах хьуаш я шхьэ луэхуэ дэгъэкыкыжыным, я гъэщцэ лъагуэ пхышжыным.

- Алий, уэ адыгэхэр зыщыпсэу къэрал куэдым ушыхьэщцэ. Хэхэсэмрэ хэкурыс-хэмрэ цыкыу хэткыкэ, псэуклэ, зэхуыщцыкыкэ, хьэл-шэн я лэ-ныкыуэцкэ зэрызэщцэщцэ-кылыу лъагуэр сыт?

- Журтейм хьыхэ адыгэ къуажэхуэ Кфар-Къамэрэ Рихьэниэрэ сыщыщцылам гу лыс-таш а шцыплэхэр узыфлэмы-кыжыну къабзэлъабзэу зэры-зэрахьэм, цыкыуи ини адыгэб-зэ къабзэр къалурылэлыу зэрыгъэсам. Атлэ, езы къэрал-ри нэгъэсауэ къапылщцэ ди лъэпкыкым и бзэр, и щэнхабзэр, и хабзэхэр зэрахьэу псэунымы-кы.

Тыркум адыгэу исым хуэдиз зыщцыплэ шыбгъэуэтынукукым, арщхьэцкэ, жагъуэ зэрыхуыщи, хэкурыс адыгэхэм бзэр хуэ-нэнымкыкэ хэжыплэу дийэм и зы проценти хэхэсэм ялэжкым. Зэрытцлэщи, Дюэджэ, Къай-сэр университетхэм адыгэб-зэм, лъэлэжэ щэнхабзэм шцыху-рагъаджэ, педагогхэр шцэ-гъэхьэзыр. Ауэ, итлани, ахэр къызыуэхэм дэжэ деж икыи хэт я шцэныгыр къыхуагъэщцэпэ-нуми гурылуэгъуэжыкым. Абыхэм кууэу егупсысыпхьэщцэ.

Епсалъар Лыхьэ Тимурэ

Бабырэ и гыыбзэ

Кавказ зауужьым и гуауэр къызылэыса адыгэхэм нэпсу шцэагъэклэр зэхьэлэадам, дунейр шцигъэнэнт. Иджыр къыздэсым «Истамбылауэ» гыыбзэр хэт зэхикым, зигу къызы-эфлэмынэ обгъуэтынкыкым. Гуауэ мыу-хыжыр къызылэысэ мы гыыбзэжыр дунейм адыгуэ тетым зэхэхаш, гуклэ илэцэ. Мы тхьгъэмкыкэ фыщыгъэ-гуэзэну сыхуейцэ а гыыбзэм и хьы-барым.

АР Бабырэ ейщ, «Бабырэ и гыыбзэ-кы» еджэу шыташ нэхьэпэм.

Бабырэ си анэмкыкэ си анэшхуэм и анэщ. Илэс 16-м иту ар ишаш Бес-лэней Къэрэхьу. Къэрэхьу ялэ шхьэ-гуэсу илам бынибл къыщцэну дунейм шехьыкым, абы и анэ шыпхьым и пхуэр шхьыгъэсуу кыратыжауэ араш.

Ялэрей шхьэгуэсэм Къэрэхьу хуилэт кыуитхуэр пхуэитлэр. Зэрыжалэжымыкыи, Къэрэхьу и къуэ нэхьыжыр Бабыр-рэ и ныбжыт. Шцалэр абы шхьэцкэ и адэм хуэрэзэтыкыкым, Бабыри фыуэ илэагуэртыкыкым. Бабыри иужькыкэ бы-нибл игъуэтыжаш: кыуищцэ пхуэиплэр.

Бабырэ Бибэрт къуажэм шыщцэ, Къардэнжэ япхуэт (иджы Елбэргъэн къуажэцкэ иоджэ), 1905 гъэм Бабырэ и анагуэр - и адэ-анэр, и шыпхуэитлэр-рэ и дэлъхуэ закъуэрэ хэкум йокл. И шыпхуэхэмрэ и дэлъхуэрэ ямышьэ-къамышэт. Бабырэ закъуэт унагуэу исри, и адэм ари здишэнэ хуейуэ Абыкыу-Хьэблэжэ къыкыуэ. Гъэмахуэ мазэт, мэкъуауэгъуэт. Псори мэкъум шылэт. Апхуэдэуи, лыжыыр бгым докл, мэкъуплэм и малъхэр къыцегъуэ-ри жрелэ, и пхуэр хэкум здрышыну зэрыхуейр. И малъхьэм идэркъым:

«Сэ си къуэшхэр къызгъанэу хэкум сикынукукым»,- жрелэ.

Тхьэм ирещи, ар зэгупсысар и бын пщыкыутирагъэнт. А лэжхьэнэм Бабыр-рэ бынитхуэ илэхэт, Къэрэхьу япэрэ и шхьэгуэсэм ейуи бынибл илэт. А къо-мым гугъуэ емыхуэ Истамбыл гугъуэр зэпачми, Тыркум и къум нэщцыжым илэыхьыжынт шхын хуэлэу.

Сэ сыхуэрэзэщцэ си адэшхуэж Къэр-эхьу хэкум зэрыммыклэм шхьэцкэ. Тхьэм ахьэрэтым и фылуэр кырит. Гыыбзэм хэтцэ мы псалъэхэр:

Уоор, си адэжэ пщантлэм Шыгур цызэщцалхэр, Ди деж зэрыбыну Сэ къыскыкырыщцэу, уоой, Истамбылым дамэ мыгуэури, уоой.

Мы псалъэхэм къалуатэр араш - зэ-рыбыну Бабырэ клэрыуэуэ, игъащцкэ зэрызэрыммылагуэжынууэ къагурылуэу хьэдэгъэ ящцэ зэрызэбгъэдэклэр. Бы-ныр зэрыщцыт хэкум икырт, япхуэ за-къуэр къагъэнауэ. Бабырэ и дежкыкэ ар гуауэ дыдэт, гулэуи мы гыыбзэр иусат.

Зман дэклауэ Беслэнейхэ я лыхьы гугъэрхэр Тыркум кыкылы хьэщцалпэ къэлэуэуэ Бабырэ и анагуэуэ и хьыбар къыхуахьаш. Тыркум зэрынэсу Бабырэ и дэлъхуэ закъуэ Мырзэбэч уз къуоаллэ-ри дунейм йохыж, и шыпхуэитлэри тырку пащэхэм яшэ, и анэ-адэр Шам-ым макыуэ. Къэклауэ хьэщцэхэм хьы-бар яхуригъэхьыжаш и лыхьыкыкым: «Пщыхьэщцэцкэ мазэр къыщцкыкыкэ фелпэ, мазэмкыкэ дызэпсэлэнтщ»,- жиэри.

Си анэшхуэм куэдрэ жиэжу зэхэ-шаш: «Бабырэ пщыхьэщцэ хьу-мэ мазэр къыщцкыкыкэ пщантлэкум къыдэттысхьэрти, тасышхуэм джэщ

ириуэпщцэу гыуэуэ шыст, и гыыбзэр кыриш, дэри, сабий къомыр, абы ды-кыпщцкылауэ дыпхьэуэ дызэхэст». Бабырэ нэхьыбуэ игыейр фыуэу илэ-гуэуэ и дэлъхуэ закъуэ Мырзэбэчт. Абы и къэшэным палъэ къылихуэу кыуажэм къыдинэри хэкум иклат. Гыыбзэм кы-хощ а псалъэхэр:

Истамбыл гугъуэжы мыгуэуэр Уоор, уи нэхэкъаши, Уи къэшэну дахэри Сэ къыкыуэбгъэнаи Уэр, си Мырзэбэч мыгуэу...

- жиэрти, и нэпсхэр къэлэпхьэжы гырт Бабырэ.

Си анэшхуэм сепушцаш: «Апхуэдизу хуэмейуэ шхьэ иклат хэкум?» - жысэ-ри. Жэуапу къызитар мыраш: «Лыжэ иугъурсызым Тыркум и мывэхэри ды-щэщцэ жиэрт. Муслымэн къэралщцэ жи-лэрти, и нэр къыхуикуырт». Араш Бабыр-рэ и гыыбзэм и хьыбары.

Гыыбзэр си анэшхуэм шхьылэцкэ мы псалъэхэмкыкэ къыщцидзэрт:

Хьыуым и бэрэжыр Жыыбгъэм зэрэхьэ, Изэлъхуэу лэагэм Тхьэм дызэхуиыжжыкыкэ.

Иджырей жылэклэм хэтэр «адыгэ бэ-ракыр жыыбгъэм зэрэхьэ» жиэуш, ауэ а лэжхьэнэм хэтэти зи луэхур ады-гэ бэрэжыр, псоми я шхьэ я лэжэщ, зауужьым къела тлэкум зыкыщцэжэ кыудейт. Къыкылыкыуэ сатыритлэри иджырей «Истамбылауэ» гыыбзэ-жыкым хэтыхьэжыкым. Совет лэжхьэнэм Алыхьым и цлэр кыхьэбгъэщ хьур-тэжыным, ядэртэжыным. Ар и шхьэу-сыгъэуэми мы сатырхэр зэрахьэуэцкэ уэрэджылауэжыкым.

Сэ къызырсыщцыжыкыкэ, «Истам-

былакыуэ» гыыбзэжыр зытхьыжари уэрэджылэхэм язытары Тобыл Тальо-стэнцэ. Бабырэрэ Тальостэнэрэ зэдэ-лэхуэзшыпхьым я бынт. Тобыл Та-льостэн бзэщцэныгъэллэ, адыгэбзэки абазэбзэки ялэ дыдэ грамматикэ зэ-хэзылэхьэхэм яхэташ. Си анэшхуэм игу кыгъэкыжырт, Тебэрды кыуэуэ къыщцылуэжжыкэ Бабырэ илэагуэну кы-дыхьэу зэрыщцытар.

Тальостэн мы гыыбзэжыр уэрэ-дыжьэр зэхуэзыхьэсыжыкым яриташ, ауэ и цлэр зыщцыплэи къыщцыкыгъэ-щцэжыкым, шынэри. «Тыркум лэпхуэа лыхьы-уэуэ илэцэ, иджыри зыгуэр къыс-палъхьэнтщ»,- жиэу игу къэклэагъэнтщ.

ГЫУКЫМЫХЪУ МАДИНЭ.

Напэкуэцыр зыгъэхьэзырар ФЫРЭ АНФИСЭЩ.

Іуащхьэмахуэ сылуплъэрти...

Адыгэ лъапсэм къызыгъэзэжхэм я махуэм гулыгът хэха шыгуащ Кавказ Ищхьэрэм хыгъэ шыналъэхуэ Къэбэрдей-Балъкъэрэм, Къэрэшей-Шэрджэсым, Адыгейм.

Фигу къэдгъэкъыжынщы, ар Адыгэ Республикэм япэ дьыдэу шагъэлъэплар 1998 гъэрэщ. А илъэсырщ Косовэ къыщыхьэя зауэм къыхащыжа адыгъэхэм я япэ гулыр ди къуащхэм я шыналъэм къышарашэжар, Мейкъуапэ километри 4-кӀа фӀока пмыжыжъу, Махуэхъэлэ зы-фӀаща къуажэ шыкӀур къэлэ-хуэжэхэм папщӀэ къыщызара-гъэпӀэжар, Ди республикэм я махуэм 2010 гъэм къыщыцӀа-дзауэ гулыгът хэлыгъта шы-гуащ.

Дызэрыщыгуаэзщи, илъэс бжыгъэ ипӀэкі, ди лъэпкъэгъу куэд Сирием кыкӀыжу Урысейм къэлэпхуэжарэу шытащ. Абыхэм ящыщы цыкху 600-м нӀаблэхэм Къэбэрдей-Балъкъэрэм къагъэзэжхэм.

Мыри къыщыдгъэщынщы. Уна-гуэу бжыгъэкӀэ нэхьыбэ зыда-гъэтысхьэжа къуажэхэм дӀэхэм я луэжур зырынахьыфӀым гулыгътащ. КъызыгъэпӀэ гуры-лугъуэщ. Ахэр а къуажэхэм дзэшыкхынымкӀэ, я шхьэ за-кхуэу зыкхыщыпӀэжынымкӀэ Іэмал ямылӀ хуэдэ, Сыгу жыгӀэмэ, нэхъ шыцэрэщӀэ, шы-зӀгъэлӀокуэу, шыцэрэбӀыгъ.

Дакхуэдэу мыкхуаби, ди гур щӀэдгъэбӀыр аращи, къэлэ-хуэжэу шыпӀэ зымылӀэжыгъ-гуэжэм ирагъэтысхьэжар ди лъэпкъэгъуэхэм я нэхьыбӀэр ху-хаха лъапсэхэм зрагъэзгъэ-жауэ, я гур шагъэтылӀауэ а-пухуэдэщ. ШыцӀэ нэхъ гушуауэ псӀухэри...

Къэбэрдей-Балъкъэрэм къэ-кӀуажэхэм къахкӀыу нэхьыбэ дьыдэ зыдзтысхьэжа жылӀэхэм ящыщы Бахъсан шыналъэм хыгъэ Крем-Константиновк къуажэр. Абы мы зманым дзэщ Сирием кыӀпхуыкӀыжа адыгэ унагуэу 15.

А жылэм дыщынзсым, Си-рием кыкӀыжэхэм ящыщ нэхьыжыгъэ СтӀащ Сабри и унэм, псом япӀарауэ, дылухъащ. ФӀэ-хуэс гуагӀэжэр къыдихуэрэ, абы пщӀантӀэм дьыдшащ, тӀоку зы-къыщыдигъӀпӀыкхьа нэужы, унэм дьыдшиащ.

Абдежым дызэгуысысараш: лъэпкъыр зырызэкъуэтыр фӀы-гуэшууэщ. Тьркум, Сирием, Иорданияем кыкӀыжарэу къы-хъзэгъэжар куэд дьыдэ мы-хуаби, Хэкужыр псом япэ изы-гъэщ къызэрытхыгъэжар ди гуагӀэщ.

- Сирием иужьрей зауэм шы-щымидзэ ипӀэ, Хэкум къэдгъэ-

зэжа зырыжунум куэд шӀауэ дегуысырт, къыргъэжыащ Сабри. - Унагуэи 125-м къэ-кӀуэжын луэхум зытедгъэпсы-хьакӀт. Дыщысабиым къыщы-щӀэддзауэ, нэгъуэщӀхэм дри-мыгӀуфӀуэ, дримыпсалъуэ, «сытым шыгъуэ Хэкум шы-дгъэзэжынур?» жытӀэрт. Уеблэ-мэ, ныбжыгъу 20-м нӀаблагъэр тхьэмахуэ къэси дызэжэрэу луащхьэмахуэ и уэрэдыр, «Я нэхъ лъагъу луащхьэмахуэ, щӀэгъэкъуэни ар хуэмей...» пса-лӀэхэр зыхътыр, зэдыжытӀуэ дызэрекуэжырт.

Иджы, си фӀэщ мыкхум хуэдэщ ди луэжур, апхуэдизу шыкӀур худощӀри Тхьэшхуэм. Сирием шыщыщӀэм, «зэ нэхъ мыкхуаби Хэкур сымылӀагуу сылӀэжыну лӀэрэ?» жысӀэрт. Адыжэ щыналъэм къыдзэд-гъэзэжам, япэ зманхэм махуэ къэси пӀӀэлыгъейм сыдӀэуейрт, луащхьэмахуэ сылуплӀэрт, сытхьэжыу къысщыжыу, жри лӀэпыр къоссарэ сыгуфӀэжу сыкхьэжырт.

- Сабри, шыпӀэ зыбжанэ-къыщызарагъэпӀэща зэхуэс-хэм шыщынпхузэати, сигу ирхыащ абыхэм укызырэри-шыпсалъэ шыкӀыр, узарты-утыкӀур зырыгъэбжыфӀлар.

- Упсэу, Аслъэн, си гуагӀэ къэ-пӀэщӀащ. Сэ куэд шӀауэ уси сотх хьэрыпӀыбзэкуи адыгъэбзкӀи... Абдежым, ди псалъэр здын-сар, СтӀащым и унагуащэр унэм кыкхьэри, дызыбгъэдзэ-Іэнэм пхьэщхьэмыщхьэ кыт-ригъэуващ, елӀӀапауэ шыцэри-гъэзэжуэрэ. «Мыхэр ди хадэм кыкӀа мылӀэрысэщ, шэфталӀэщ» жилащ Сабри, и унагуащэм фыщӀэ шыгуэтыщым.

- Арачи, - нещӀэ адзкӀэ и пса-лӀэм Сабри, - фызыщыгуаэзэ зауэр къемыжыгъэ ипӀэкі адыга-гъэм куэдрэ яужь дитащ. Игуэз къымысу дунейм ехыжа Къэ-жэр Альберти Адыгэ Респуб-ликэм а зманым шӀнабзэм-кӀэ и министр лӀэжы ЖамыфӀэ Гъази Хэкум къэдгъэзэжы-нымкӀэ кытхуащӀэфынуу теу-хуауэ куэдрэ къыдӀэпӀэлы-лӀэрт, къыдӀэупщӀырт, «И шы-пӀэпӀэкі Хэкужым къэгъэзэ-жыным фыхуэжыгъэ? - жалэу. - Апхуэдэу шытӀмэ, фыкхьакӀуи фи хыбыар кытхуэфхь».

Арати, нэрыбгыщыр (сэ, По-нэжхэрэ Дыгъужьхэрэ я шӀа-лӀэхэр) гуэгу дьыкхытӀэхъащ. Сирием шыпсэу адыгъэхэм я цӀэкӀэ Къэбэрдей-Балъкъэрэм дьыкхытӀэ. Иужькым, Черкескым дьыкхуэащ. А шыналъэм и Пра-вительствэм и УнафӀэщым дьыкхуэащ.

- А псом ипӀэкі, нэгъуэщӀ адыгэ гур Сирием кыкӀыжу Хэкужым къызэрагъэзэжам

фыщыгуаэзтэкъэ? - Дауи! Абыхэм си благи, си нэлуаби яхътащ. Псалъэм па-пщӀэ, ЖыркӀагуэ Хысэ, Уджы-хуэ Абдул-Хьэзиз, КъумыкӀу Мамдухь, Батокъуэ Нияз, Ды-гъужь Фулэд сымэ, нэгъуэщӀ-хэри.

- Сабри, Крем-Константинов-кэ къыдагъэтысхьэжауэ шы-та псори мы зманым фыдзэ?

- Сирием кыӀпхуыкӀыжэхэм ящыщ унагуэу 19-м мы жы-лэм лъапсэхэр шыдӀлӀэщ. 15-р дьыдзэщ, адрей унагуээхэм ярысхэр Налшык фӀэтэрхэр къыщаштауэ абы солажыгъэ, жэщ къэс къызэрымыкӀуэжы-фым къыхэкӀыу. ЖыпӀанур ара-мэ, къэзыгъэзэжэхэм Уры-сейм лъэпӀэкі къыщыгуэты-фу шытамэ, нэгъуэщӀ къэрал-хэмкӀэ еплӀэкіны, куэжын луэу зезыхуэны къахкӀынутэ-къым. Апхуэдэу шӀэхуэм и зы шхьэуысыгуэщ урысыбзэр тэмэму зэрамыщӀэри.

- Зэрыщыта дьыдэм къыте-мынуэ, зэхуэжыныгъэфӀ гуэрхэри шыӀэнымкӀэ гугъэ дӀлӀэщ, Сабри.

- Тхьэм и фыщӀэкі, уна-гуэу хадӀэхуэу, гектар ныкхуэ хуэдиз хуэуэ, дӀлӀэщ, абы дол-лэжыкхь. Кытхыр дошх, къыдӀэхуэмкӀэ догуащ. НышӀ-дӀэб зыхьэти 4-м сыхьхьэри, сыхьэти 9 хуэу шыхътащ. Ап-хуэдэхэм джэ тӀэкіу зызогъэ-псӀэри, сохьэж. Армэм дызэ-рыхът лъандэрэ десауэ, абы дьытӀэщ.

- Адыгъэхэм ящыщ Сирием и дзэм хътахэр фыщызэры-цӀыхурт абдежым?

- И нэхьыбӀэр. - Сирием ушыщӀэм, къэбэрдей псалъэкіэм ушы-гуаэу къыщӀэкіныт?

- АбыкӀэ къэбэрдей, бжыды-гъуи, шапсыгъи, абазохи, бе-слъэни - псори зы хьэблэу дызэхэст. Псалъэкі зымылӀа-жыгъуэхэм хэт макхьэр шыцэ-хӀэпкӀэ, уесэжынкӀэ?

- Кавказым кына къэбэр-дейхэри кӀахэри дызэхэста-тэмэ, сыт хуэдэ псалъэкіу лӀэрэт дьызыуакӀуэнур, уэ къызэрыпӀытэмкӀэ?

- Ар дӀэгъуэ, сызэрпӀыым-кӀэ. Бзэм нэхъ дьыкуэкӀуейлӀэ шытынт. Сэ, псалъэм па-пщӀэ, Хэкужым сыкӀызыри-хьэжэрэ анӀдӀлӀэхуэбзэм шыщы зэи зэхэзыха псалъэ куэд цӀызэгъэщӀащ. Бжыдыгъуэ-ми ялӀэщ Къэбэрдейм къыща-мыгъэсзэбӀ псалъэхэр.

- КъызэрыгуылуэмкӀэ, мо-би я псалъэкіэм шыщы дэ-тщыгӀуэпӀэжауэ э къуэнухуа-гъащӀэм илӀэщыгъэуэрэ шхьэ-пӀэу, дьызыуакӀуэу гуэрхэр дэри кытхуэзэжынт. ИтӀа-ни, апхуэдэу екуӀыгуэрэ, зэ-ман зыбжанэ дакӀа иужькӀэ, зы бзэм дьыкуэкӀуэжынкӀэ хуэнт.

- ПӀэжӀ, сэри аращ сызэр-пӀыр, Аслъэн. Зманыр екуӀы-кӀуэрэ, псалъэхэм ящыщ нэхъ екуӀур кӀэнэнт, къащӀэнт.

- А зи гугъу тӀыым и шыкхьэу къызолыгъэ фи зэхътыкӀэ, зэ-дӀэпсалъэкілэр зыхуэдэри. Уэ езыр убжыдыгъу?

- Кавказ зауэм и кӀахэм убых-хэр шыцэбгърахум, ящыщ гуэр-хэри бжыдыгъуэхэм яхътысхьэ-жат. Ди нэхьыжыкхэм къызэры-джалӀэжу шытамкӀэ, дэ, СтӀащ-хэ, абыхэм дащыщы. Ди унагуэуцӀэр, ипӀэжыпӀэкі, къы-зэрэпсалъэу шытар ПстӀащ. КыкӀыр, къызэрыгуагъэ-ІуамкӀэ, «псы (нарзан) къыщӀэ-жыпӀэм Іуса ТӀащхэ, нэгъуэщӀу къэдгъэлъагъуэмэ, «Псы ТӀащ-хэ» жыхуейлӀэщ. Си адэм и адэр, илъэс 12 фӀока имыныбжыу, Сирием къыщыхутауэ шытащ. Абы и адэм зэригъэхэр ди адэм къыжригъэжар. Зэрыщытар арачи, Кавказым адзисым, ди жылэр дзэщыпӀам джэ псы ку-ду къыщыщӀэжырт. «Моуэ къы-зэрыбгъазэу, абдежым шхьэл тетэщ» жиӀэжырт ди адэм. Си шхьэкілэ, Хэкум къызгъэзэжа иужь, КӀахэмкӀэ шыцӀа шыпӀэм сыкӀуати, къуажэр згъуэтыжа-къым, зрагъэсэжыжам къыхэ-кӀыу...

Тхыгъэри сурэтри КЪУМАХУЭ Аслъэн ейщ.

Ди унэжъ пхъэжъ мафӀэ

Зи Хэку лъэщыгъэкӀэ зрагъэбгынауэ шыта ди лъэпкъэгъуэхэм я псэр мы-быкӀэ къоӀэ, дыкхьэкӀуэ-жашӀэрэт жаӀэу. ХьэщӀэу Хэкужым къаӀуэри ма-щӀэкӀым. Псалъэм па-пщӀэ лъэпкъым и шыгуэ-щӀэж, фашӀэм, ныпым я махуэ лъапӀэхэм иращӀӀэ дауэдапщӀэхэм хътын му-рад иӀэу, и луэу иригъэ-кӀуэтӀэкіу къыщыкӀуэжы-щыӀэ Тьркум и Анталъе къалэм шыпсэу ди лъэ-пкъэгъуэ Безыр Зэбит.

Интернетым и фыгъэкӀэ цыхугъэ схуэхуэуам дез-гъэкӀуэкілэ псалъэм макым адзкӀэ шыгуаэзэ фыхуэс-щыныщ.

- ЖЭЩИ махуи си гупсысапӀэщ Хэкужым сыкхьызыр-кӀуэжа хуэну шыкӀыр. Сыжыемэ, си пщыкхьым хътӀэ, сы-кхьэушмэ - сигури си псэри зыщӀэкӀуэ шыпӀэм сызэрып-лӀэщӀэм къыхэкӀыу гукхьыдӀажышхуэ сымылӀэу, жэщ со-гъэхуэ. «Ди унэжъ пхъэжъ мафӀэ» жыхуейращи, си нэр къызыхуейкӀэ лъахэм нэхъ лъапӀэ дунейшхуэм тету къысщы-хьуркхьым. «ИкӀутар иэ хъужьркхьым» жыхуейлӀэм хуэдэщ иджыкӀэ ди луэжур, - желэ Зэбит.

Ауэ иужьрей технологиэ Іэмалхэм я фыгъэкӀэ зэпы-щӀэныгъэфӀхэр дӀлэ хуащ хамэ шыпӀэм шыкхьыжыжар Хэкужым исхэмрэ. Урысейм нэгъуэщӀэ къэралхэм кӀуэн-кӀуэжыныр хуит зэрыщӀэр нэхъ тыншу дызэпӀоӀэс.

Хэкум шыцэрэщӀэ сыт хуэдэ адыгэ луэхуми си гум шыцу сыхътынут, ауэ шӀлӀэ-шӀлӀэуэрэ сыкхьыжыфӀыркхьым. Мы гъэм си лъэр лъахэм къысхьыжыащ икӀи сыхътыну сыху-нэсащ ПӀащӀэ БӀэчмырзэ и музейр къызэрызӀуахэр илъэс 20 шрикуэм ирихьэлӀэу яубла зэхуэсым. Абы иужькӀэ адыгъэхэм ди шыгуэ-щӀэж махуэм иращӀӀэкіла дауэда-пщӀэхэм. ТӀури хуабжыу си гум дьыха луэжыгуэуэщ. Дуней псом шыкхьыжа ди лъэпкъэгъуэхэм зэдӀдгъэлъапӀэ махуэ хъахэм ирезгъэхьӀлӀэу сыкхьыжыфӀэмэ, си гур хохуэу. СыщыкӀуэжкӀэ си Хэкум сыкхьыуепӀэкіу, пкӀыр зы-хуемыпӀэщӀэкі хамэ шыпӀэм согъэзэж. Гукхьэуэм зэугӀытх си псэр зэ псӀухуэны лӀэрэ жысӀуэ согуысыс.

Си адэм и псалъэхэр си гум илъэщ: «Си Хэкум си псэр хуэлӀуэ дунейр собгъэн. Уэ, си шӀлӀэ, лъахэм уи лъэр нэхъсыж». Сыкхьыжыкхьыу къэс цыкӀэ Іэмалхэм си хур-жыным имылӀуэ згъэзэжыркхьым. Япэ дьыдэ лъахэм сы-кхьыжыжэа гъэм хуржыным из шыцӀэ схьыри, си адэ-анэм я кхъащхьэхэм тескӀутауэ шытащ. Ар абыхэм я лъэуэ згъэ-зэщӀахэм ящыщ зыщ. ЕтӀуанэр, лъахэм шыщыпсэну сы-кхьыжынырщи, ари, Тхьэм лъагъуэ схуицӀэмэ, си му-радщ зэзгъэжылуэну.

Дьызыхэс лъэпкъыр зыкӀи къыджыжымыуэм, Хэкум ды-кхьыуэпабгъуэу, зэрыпӀэщӀэр ди гуныкхьыгуэу допсэу, - желэ Безырым.

Тхьыдэм и нэщӀэбжыэм шыналъэкілэ зэпылуэда дищӀа-ми, адэжэ шыналъэм пӀэщӀэ ди лъэпкъэгъуэхэр бзэмрэ хабзэмрэ зэрызыщамыгъэгъуэпӀэщым хуцӀокуэ. Иджырей зэпыщӀэныгъэхэр ІэмалыфӀуцӀэ ди шыцӀэкілэ-псэукілэм зым адреим нэхэри шыгуаэзэ зынуэтыщынымкӀи дызэрыубы-дыжынымкӀи.

КЪАНКЪУЛ Раиса.

Адыгэ дуней зыкуэз Иэпщэлапщэ

КЪБР

Тыркум къилэпхъукыжри, Хэкур зригъэгъуэтыжаш, унагъуи шхьыужаш Тэубичэ Сонер. Фэм, пхэм, гъуцл зэмплэуэжыгъуэхэм елэжэ Иэпщэлапщэ адыгэ щалэм и Иэрыкхэр цэрэуэ хуащ. Абы ещл къэлытмакхэр, бгырыпхэр, ахшалэхэр, паспорттельхэр, шабалахэр, ахшалэхэр, самплэхэр, фочыльхэр, тхьэгъухэр, Иэлынхэр, пщэрэпхэр, Иэпщэхэр. Иэпщэлапщэ и Иэрыкхэр адыгэпсалтэ епсых: лэпкэ дамыгъэхэр, тхьпхэ дахэхэр трешык, псалтэ лүжмэр псалтэжэмрэ адыгбэзкэ третхэ.

ТЫРКУМ хыхэ Эскишехир къалэм къыщыуащ Сонер. И ллакъуэм и къыпапэр Псыхуабэщ. Зауэжым щыгъуэ Тыркум къуауэ цытащ и нэхъыжэр. Сонер и благахэр щопсэу Кээршей-Шэрджэсым хуибдэ Инжыджышхуэ, Бесльэнык куаажэм.

Зэрыщыкы лъандэр Адыгэ Хасэхэм кIуэрт Сонер. АнэдэлуэбзекI псалтэу, къеджэу зригъасэрт, нэхъыжэм хыбар лэуэтджыкы щIэдэу фIэфIт. Апхуэдэурэ бзэм и Iэфагыр зыхицIащ.

Къэзгэзэжа нэуж нэхыфI хуащ си адыгбэзэр, дауи. Сэ нэхэ пасу сыкъэкIуэжрэ, мыбдеж университетым сыщеджауэ цытамэ, адыгбэзэр фIы дьдэу шытынт. Микроэлектроникэм сехуапсэу цытащ мыбы сыщыуеджэну, си анэм сыкыуитыпщыфатэу кыым. Зи еджалэ щIэтIысхьэуэ адыгэ щалэгуалэр мыбы къакулэурэ щIэныгъэ шырагъэгъуэту цытамэ, адыгбэзэри ялурлыфIнт, урысыбэзэри зрагъэщIэнт, абыхэм ящыц гуэрхэр Хэкум кынэжынт. Уи ныхьыр нэхэ кIуэтхуэ, уи гурыкуагэм кIорхури, бзэр зэбгъэцIэныр нэхэри гугъу махъу, - желэ Сонер.

Тэубичэ Сонер и IэщлагъэкI инженерщ. Абы щыхуеджаш Эскишехир университетым.

2018 гъэрщ щIалэм и Хэкум щыпсэуну къыщыгъэзжэр. Ялэу и щыналъэм къыщыхьэжам дыщыщIэупщIэм, абы и

хыбарри къытхуилуэтэжаш. Зыбжанэрэ къакулэурэ щыхьэщIащ, ещанэ къакулэуэгъуэм къыгъэзжыпаш. И гум жилэрт зэгур Хэкур псэулэ зэрхуэхуэжыну. Ауэ зэхуэмыхуэрэ къекулэуэ. 2015 гъэм къыгъэзжыну хуеящ. Кхуэхьлатэм и билет къыщыуащ, и егъэблагъэ тхытэри зыIэригъэхьащ. А зэманым урстырку зэхуытыкIэхэр тэмэм тэкъым. Аэропортым кIуэри, кхуэхьлатэр темыкыуэ кьэнэ жауэ цытащ. Аргуэрэ билет къыщэхуэри, къыкIэлъыкIуэ кхуэхьлатэри лъэтактым. Ещанэуи ардыдэр къыщыщIащ... Илэсщы дэкрIи, и Хэкум къекулэуэлажаш.

Хэкур къызэрылушлар, ар и нэгум къызэрыщIэгъэхуэу цытамрэ къызэрыхушIэклэмрэ дыщыщIэупщIэм, жилад абы сыт щыгъуи и гур къызэры хуеялэр:

- Космосым хуэдэу къысщы-хуэр Хэкур, моуэ си гупсысэм нуру хэтт. Сигу занщIэу дыхьащ адэжэ щыналъэр, зы къару абрагъуэ гуэрим абы сызэрыпишIэр зыхьэщIащ. Налшык ялэу сыкышхыдыхамэ, цыхуэр адыгбэзекIэ зэрызэпсалтэр зэхэсхьэрти, ар насипт сэргIэ. Бэзэрым сытхьэури - си анэдэлуэбзэр куэдэу зэхэсхьэрт, маршлукъэм ситысхьэрти - аргуэру адыгбэзэ седалуэрт. Сигу

дыхьати, къыкIэлъыкIуэ илэс-мы къытэгъэхьащ. Абы щыгъуэ къызгурьулащ Хэкум епха си гупсысэхэм хамщIым сызэрыщыамыгъэпсэунур. СыкышхыкIуэжыгъэхьащ, адыгэ сабий слъэгъуамэ, зыбгъэдэсхуэрэ цызэзгъэпсалтэ къыбэрт, абы си гъэгъушхуэ. Хэкум си гур щопсэху! Адыгэ фащэ ящыгъуэ щIалэхэмрэ пщашэхэмрэ солъагъу! Мыбдежым хабзэ цыхьэуэ, къуажэхэр инщ. (Тыркум шылэ адыгэ къуажэ цыхьлэхэр унагъуэ 15 - 20 хуэуэ аращ).

Къэралитым я щыIэклэ-псэуэ зэхуэуэжыным. Абы къыкIэлъыкIуэ, гугъуэ цытащ Сонер гъащIэм хэзэгъэныр.

- ТIэкулэуэ сыщыпсэури, мыбдеж шылэ гъащIэми дагуэхэр зэрилэр къэслэгъуащ. Къэзы цыхьэуэ псом ялэу къыд-гурьулуэн хуейт мыр зэры-Урыс-сөйр. Къэрал цыхьэхуэм и хабзэхэри цыхьэхуэщ. Тыркури жэнэткъым, Урысейри жэнэткъым. Мыбдежми шылэщ бзэджэри зэрари. Ауэ гуалагъэр нэхьыбэщ. «Сонер, уэ къэбгъэзэжыгъэхьащ», - жалэурэ сэ куэд къыздэлэпыкуащ. Сэ цыхьуфIхэм сыкыуэхуэрихь иджыпсту. Куэд къысхуэуау-ващ, сэбэл къысхуэхьауэ, псэуным сытрагъэгъушхуащ, - желэ щIалэм.

Сонер куэдым къацыхуэ, и Iэ-

дакъэщIэклэхэр зыIэрагъэхьэ, тыгъэ ящI, зэрахьэ, къа-гъэсэбэл. Фэм къыхэщIыкIа цыхуэхуэ бгырыпх бьдэхэр, бзылхьуэжэхэм зэрызэгъэхэ тыгъэу-лэлынхэр, ахшалэ-хэмрэ къэлытмакхэ дахэхэмрэ республикэм щыпсэухэм зыIэрагъэхьэ, къуаш республикэхэм щыщыхэми ящхуэ, хамэ къэралхэм щыпсэу ди лэпкэ-гъухэми зыхагъээнкъым.

Сыт абы и IэпщIэлапщIэным щIэдэу цытащ зыIэрагъэхьэ, адыгэ Iэщэхэр кIэрылэуэ зекIуэу кыкIуэхьэщ фIэфIт. Ар икIи шабзауэ Iэзэх. Шабзэ гъэуэнымыкIэ зепеухэм хэтт, лъэсуи шууи шабзэр игъэIэуэлауэ. Апхуэдэурэ, шабзэхэр, шабзэлэхэр езым ищIын щIидзаш. Дыхьэ-хэщ фэм елэжыным, и Iэр есащ хьэпщыпгурэхэр щыным.

- Лэжыгъэ нэужым, абыкIэ унэм зыщытэгъэурт. Iэцэ-фащэхэм елэжэу ныхьэуэ хьэ-пщыпхэр щылуэу зэгъэсэн папщIэ сызыхуеинухэр къысхуэхуэрэ къызыгъэхьэуащ, IэпщIэлапщIэным и щэку гурэхэм кызыдэгъуэащ. ИнтернетымкIэ зыхуэзгъэсащ куэдэм - сытри къыщыбогуэрт абы. Сэ интернетыр къызо-

гъэсэбэл адыгбэзэр зэзгъэ-щIэным, фэ лэжыгъэхэм те-ухуауэ, афэ джанэхэм я щыкIэм зыщызогъэгъуауэ. Ин-тернетым щIэныгъэхуи куи-тыфьнууц, IэпщIэлапщIи уи-щыфьнууц, апхуэдэуэ, хьэ-быршыбыри урихьфьнууц. Зэпльынумрэ къызэригъэсэ-бэпынумрэ шхьэж къыхьэжыж... - желэ.

Хэкум къыгъэзэжри, и инже-нер Iэщлагъэр къыщысэбэпы-рэктым мыбы, урысыбзэ зери-мыщIэм къыхьэжы. Арати, и псэм фIэфI IэпщIэлапщIэныр лэжыгъэу хуэхьуащ. Iэрыкхэр ищIурэ «Адыгэ унэм» щилъ-хьэу щидзаш. Ауэрэ, гъуцIым лазеркIэ тхьпхэу зэрытра-щыхьэ станок къыщэхуащ. Тхьэ-гъухэм, Iэлынхэм, пщэрэпхь-хэм, сэххуэхэм, къамэхэм тхьпхэхэр дахуэ трешык.

- Iутыж Мэждид къыздэлэпы-куащ къыщызгъэзжынымуи Хэкум цыгIэ гъащIэм зыщысэ-гъэгъуауэми. Иджыпсту и гу-лытэ сыщыщIэектым. Тэмэуа къысхуэлуэтэну къыщIэклэ-къым Мэждид фыщIэу хуэс-щIыр, - желэ щIалэм.

«Адыгэ удытыным сыт нэхьыщыхуэ хэлъыр?» - деушIащ Сонер.

- Ялэрауэ, бзэр. Бзэр тIуры-мылыу адыгэ гупсысэхэм ды-тетыфьнукуым. Сэ адыгэ хаб-зэр сыкышхыуэ унагъуэми си благахэм я дежи сылсэгъ-уащ. Тыркум шылэщ хабзи цыхуэгъи. Ауэ абдеж ди анэдэ-лэхуэбзэр щокIуэдэж. Бзэр плуримылым, къэфакIуэ э-джэулауэ нэс хуэфьнууц. Ауэ адыгэ нэс ухуэфьнукуым.

Етуанэрауэ, лэпкыуэ зыт-хуэмэжын шхьэкIэ куэд длэжэн хуейщ. МылпыкIуэ ди къарур щIэткъуащхьэщ адыгэхэм, - желэ Сонер.

Тэубичэ Сонер Хэкум шыуауэ унагъуэ адыгэ илтыр адыгбэ-зэщ, хабзэ-нэмысэ, лэпкэ цэнхьабзэщ. Ар дыболъагъуэ и щалэ цыхьлэм и хьэл-щэнымрэ и зылыгъыкIэмрэ. Адыгэм къы-дих лэухэм сабийр здешэ, зэхьыкIэ дажэ иригъэлауэ. Абы щыгъуэми ар зыщыуэ-кIащ адыгэ фащэкIэ, къабзэуи егъэшырэуэ анэдэлуэбзэр.

ГУГЪУЭТ Зарема.

Хэкум зэришэлэжа унагъуэм и пшыналъэ

Илэс блэклэм дунейм къытхуэа «Зшыпхуэибул» псысэр зытхуэар Сирием къилэпхъукыжэ, Къэбгъэдей-Балькьэрым лэабжэ щызыгъэ-тылхэ Махуэ Къэрэгъуэл и унагъуэрт. Тхьылым и зэхэлъыкIэр нобэрей ма-хуэм быдэу зэрэпхам нэмыщI, абы и къыдэклэуэри тхьыгэм и зы Iыхьэ хуэа палытэу, гукъинэжт.

ГъэщIэГъуЭНУ зэхэт гъащIэм щIэуэ зыри къыуымыгупсысыкым, езым и щIэшыгъуагъыр хурокъуж. «Зшып-хуэибул» тхьыгэр хьэзыр хьуэу, тхьылъу къыдзэгъэкIын мурад щысщIам, ипэкIэ зэи сыздымэлэжэа «Печатный двор» тхьылъу тедэаплэр къыхьэсхат. ТелефонкIэ сызэспсалэм IуэхушIаплэр здэщIэр урысыбэзекIэ къызыжIэри, гуэгуэ сытеу-ващ. Ухуэныгъэ куэд щекIуэкI къалэм къыщыгъэлэжэуа адресхэмрэ къэл-лэхьыуэ унагъуэр фIыуэ щызэпэжыкьэ куэддрэ къохуэ. Сытми, зызман сыз-дынэса типографием къыщысепжэа лыкум и урысыбзэм къыпхыщI акцен-тыр апхуэдизкIэ зыми ещхьтэкъым, уеблэмэ адыгэ гурыщхуэ хуосщIа-къым. Тхьыгэр къащыпа хуосщIауэ щыIэщIэслэжэм, «АдыгбэзекIэ укве-джыфIрыкIэ?» ушIлэр дышIызымыгу-жыми хьунэт. Ауэ «Сыкводжыф» жэ-уапым иужькIи зыкъомрэ урысыбзэм дыпетащ. Итанэ езым желэ:

- Илэ, анэдэлуэбзэм дытэгъэхьэ! Тхьылым итым къеджэнкIэ сымыгу-гъуэ, псалэхэр зэкIэлъызогъэпIащIэ: - Сирием къыкIыжа унагъуэм теухуауэ аращ. И жинтыр зэрысщIынур сIцIор-къым...

- Сыт а темэр къыщыхьэпхар? - Езыр-езыру хуащ, и дызогъэуэй си дамащхьэр. ЩIэхуэам сегупсысурэ, жуапыр нэгъэсын хуейти: - КъурIэным сезыгъэджа цыхуэбым и унагъуэм сахьсати, аращ нэхьыбэу шхьэхуэуэ хуэхуэар. - Хэтхэ? - къызоупщI аргуэру. - Афэмгуэтхэ, Нарткьал дэсщ. - Ар щыжысIэр, сэри Сирием сыкы-кIыжаци аращ.

Абдежым си бзэр иубыдащ. Илэс бжыгъэ хуэуэ «къэсхьэкIэ» си тхьыгэр икIэм-икIэжым щытэгъэзэну сыкы-щыхуэа IуэхушIаплэм и унафэщIыр абы хэзгъэхьа унагъуэу щымыIэххэм къыхьэкIа фIэклэ умыщIэну, илэс щэщIэ е нэхьыбэ ипэкIэ Сирием къилэпхъукыжа, Нал-шык щыпсэу Идрис Яссерт. Хэкум къэзыгъэзэжажэм я махуэр блэклэга-шIэти, Яссер сигъэлыгъуащ «Горянка» газетым къытхуэа, езым и унагъуэм теухуа тхьыгэр. Псалтэкли къыдыщIа-гуащ пасуэ къыкIуэхьахэм зэрэщыщIыр, Къэбгъэдей-Балькьэрым щыщ бзылху-гъэ кышэу, Хэкум унагъуэ зэрыщы-хуар, и хьыдэжэбэхэр унагъуэ зэрыщы-хуэр, къурьылхуэ-пхуэрылхуэр зэрилэр. Нэхэ гъэщIэгъуэжырати, Яссер и унэцIэ дьдэр сэ си нэлуэса Афэмгуэтхэ я унэцIэм ещхуэ Къардэнт, ахэри илэжурт.

Си мурадыр къызэхуэлащ. «Печат-ный двор» тедэаплэм и цIэр игъэпэжат, лэжыгъэр хьэзыр зэрхьыуэ псынщIа-гъымкIи кынэмыщIэкэмкIи. «Тхьылъыр къыдэклэмэ, ялэ щIэдэжыкIакуэу сы-щытынууц», - унафэщым къызэры-з-

жилам, си лэур нэхэ жан зэришIам ушIэмыушIэ. Гукъинэж сыщыуэхэм ящыщ сызытегуэзыхьа жинтым цыхуэ сурэт тетыну сызэрыхуэмейр шы-жесIэм, Яссер Вагуэзэщыблыр зэ-шыпхуэ цыхьлэхэм я дамыгъэ хуэдэу тедгъуэвэну игу къызэрыкIлар.

«Зшыпхуэибулэм» згъэзэжмэ, абы Сирием къыкIыжауэ нэлуэса сызыху-хуэхэм ядэслэгъуа Iэсагъымрэ шаба-гъымрэ къыщыгъэлэжэуэну сыхьтащ. **Хьэл зырыз зымылэ шылэ - шабэщI Шамым къыкIыжажэр. Хьэрып хабзи ядэплагъукуым, адыгэжыуэ къэнэжэхэщ. Уи тепщэгъуи еныкъуэкукуым, я бын егъэпIыж къудей. Адэжэ Хэкум муслъымэну игъэсыжмэ, арщ зыхуейр.**

Сюжетым лэабжэ хуэхуэар 90 гъэхэм Шамым къыкIыжа унагъуэм иужькIэ къэхуэа зауэм къырихуэа я благахэр къазэрыкIэлъыкIларт. Къыдэклэгуэр хьэзыр хьуэу, Асад Башар и тетыгъуэр шухуа Iэуэлыгъэхэм щIидзати, Яссер сеупщIащ:

- УщIэгъуэуэ зыгуэр къина Сирием? Гурылуэгъуэ ар а Iуэхум гулытэншэ зэрыхуэмытыр. Ауэ жилари мащIэщ: - Иджыри къэс къэкулэуэпIэ ялэу зызымыгъэхьэжэм сыт яхуэпщIэфьну-р?

Сирием къыпэщылэ махуэ нэхэ Iей-хэр иджыри къэсатэкъым абы щыгъуэ. Къэралыр зыбгынахэм абы къынахэм жалэжжэм уедалуэмэ, уи шхьэфэцым зэмэс. Мэжджытыр тIу иращIыкларэ, зымкIэ цыхуэхуэхэр, адреймкIэ - цыхуэ-хэр щIэсу, зэпыгуэуэ имылуэу Iэгъэхэр

ирашаллэу... Абы псэуэу къелахэм я нэхьыбэм гууэ хахам къыгъэхьэа узы-фэхэр къахуануэу апхуэдэщ, я гъащIэм и IэфIри фIыуэ Iэрыхуауэ. Тхьэм цыхуэб хейр Iей псоми шхьымэ! Пасэрехым зэрыжауэ, гуауэри гуа-пэри зыпщIащ. Хэкум къыкIуэа ди лэпкэзэгъухэм я ещанэрей шIаблэр гъащIэм щыщ хьэжэхэщ, «Къэзыгъэзэ-жакIэ» дымьдэжэу. Ауэ абыхэм хуэдэу Адэжэ щыналъэм и уасэр зыми фIыуэ ищIэ къыщIэклэнымкъым.

ЧЭРИМ Марианна.

